

**RAZVOJ ZASTUPNIČKIH
KAPACITETA
ORGANIZACIJA
OSOBA SA INVALIDITETOM
U SRBIJI**

Beograd, 2009.

Razvoj zastupničkih kapaciteta organizacija osoba sa invaliditetom u Srbiji

Autori:

Gordana Rajkov
Borivoje Ljubinković
Vesna Cipruš
Kosovka Ognjenović

Izdavač:

Centar za samostalni život invalida Srbije
Beograd, Milenka Vesnića 3
www.cilsrbija.org

Za izdavača:

Gordana Rajkov, predsednik

Priprema i dizajn:

Suzana Đorđević
Svetislav Marjanović

Štampa:

Print - UP doo
Leskovac, Voje Nikolajevića 26

Tiraž:

500

ISBN

Beograd, 2009.

Nalazi i preporuke ovog istraživanja pripadaju Nevladinoj socijalno-humanitarnoj organizaciji „Centar za samostalni život invalida Srbije“ i autorima istraživanja, i ne odražavaju nužno stavove Programa Ujedinjenih nacija za razvoj.

SADRŽAJ

ZAHVALNOST	5
I. SUMARNI PRIKAZ STUDIJE	7
II. UVOD	13
III. CILJ I ZADACI PROJEKTA	15
IV. METODOLOGIJA	16
V. REZULTATI I ANALIZA PRIKUPLJENIH PODATAKA	20
1. ANALIZA KLJUČNIH DOKUMENATA	20
2. ANKETA	24
2.1. Osnovni ciljevi i misije OOSI	24
2.2. Nivo informisanosti o strateškim dokumentima	25
2.3. Upravljanje i donošenje odluka u organizacijama	36
2.4. Članovi i zaposleni u organizacijama	37
2.5. Resursi i kapaciteti	43
2.6. Finansijski resursi	47
2.7. Edukacije i treninzi	53
2.8. Odnosi sa medijima – komunikacija	59
2.9. Saradnja sa organima vlasti i državnim institucijama	65
2.10. Saradnja sa drugim akterima – organizacijama	72
2.11. Projekti organizacija osoba sa invaliditetom	76
2.12. Pružanje usluga	83
3. FOKUS GRUPE	91
VI. ZAKLJUČCI	103
VII. PREPORUKE	110
VIII. ANEKSI	113
Aneks 1 - Lista skraćenice	113
Aneks 2 - Lista grafikona i tabela	114
Aneks 3 - Dodatne tabele iz rezultata ankete	116
Aneks 4 - Učesnici fokus grupa	123
Aneks 5 - Spisak organizacija OSI u uzorku za istraživanje	125
Aneks 6 - Upitnik ankete	128

ZAHVALNOST

Ova studija nastala je u sklopu projekta koji je podržao program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) sredstvima Evropske unije, i predstavlja rezultat zajedničkog rada čitavog niza aktera.

Zahvaljujemo svim predstavnicama/predstavnicima organizacija osoba sa invaliditetom koji su nam učešćem u anketi i na fokus grupama, i davanjem komentara na tekst studije, pomogli da prikupimo podatke o kapacitetima organizacija i njihovim iskustvima u javnom zastupanju. Bez njihove pomoći ovo istraživanje ne bi bilo moguće.

U prikupljanju podataka pomogle su nam studentkinje i studenti univerziteta u Beogradu, Novom sadu, Nišu i Kragujevcu, koji su radili kao anketari, i kroz rad na ovom istraživačkom projektu i sami sticali znanja i iskustva o radu organizacija osoba sa invaliditetom i problemima sa kojima se one same i njihovi članovi sreću. Verujemo da smo u njima dobili nove saveznike za dalje podizanje svesti o važnosti stvaranja uslova za ostvarenje ljudskih prava osoba sa invaliditetom.

Za uspešnu realizaciju projekta zaslužni su i članovi tima Centra koji je radio na njegovoj realizaciji, uključujući i Mimicu Živadinović, Ivanu Janićijević i Momčila Stanojevića koji su, svako u svom domenu, radili na uspostavljanju kontakata sa organizacijama, komunikaciji sa anketarima, organizovanju fokus grupa i dobijanju dodatnih podataka i analiza relevantnih za istraživanje.

Posebno zahvaljujemo Danijeli Đurović, koordinatorki projekta u klasteru UNDP-a za inkluzivni razvoj, koja nam je tokom realizacije projekta pružala kontinuiranu podršku. Takođe se zahvaljujemo i Veri Kovačević i Milici Stranjaković iz Centra za liberalno-demokratske studije, čije su nam preporuke pomogle da bolje definišemo istraživanje i unapredimo upitnik za anketu.

Verujemo da će zajednički rad na ovoj studiji doprineti da se bolje sagledaju potrebe organizacija osoba sa invaliditetom za unapređenjem kapaciteta za javno zastupanje, kao i načina na koji država može da podrži te organizacije u zastupanju ljudskih prava, dostojanstva i pune uključenosti osoba sa invaliditetom u Srbiji.

Autori istraživanja

I. SUMARNI PRIKAZ STUDIJE

Republika Srbija je u decembru 2006. godine usvojila Nacionalnu strategiju za unapređenje poboljšanje položaja osoba sa invaliditetom (OSI), čiji je cilj da osobama sa invaliditetom obezbedi ravnopravan položaj. U maju 2009. ratifikovala je Međunarodnu konvenciju UN-a o pravima osoba sa invaliditetom (Konvencija), čime se obavezala da obezbedi uslove za ostvarivanje ljudskih prava OSI i eliminiše diskriminaciju po osnovu invalidnosti. Konvencija državama potpisnicama nalaže da osobe sa invaliditetom uključe u procese koji se odnose na kreiranje društvenih politika, i to kroz organizacije koje ih predstavljaju i zastupaju. Značajnu ulogu organizacijama OSI u kreiranju i praćenju društvenih politika daju i dokumenti Saveta Evrope, kao i Nacionalna strategija unapređenja položaja OSI u Republici Srbiji.

Da li organizacije OSI imaju neophodan kapacitet za javno zastupanje prava OSI, u skladu sa ulogom koju im pridaju Konvencija i ostali međunarodni i nacionalni dokumenti? To je bila centralna tema istraživanja koje je sproveo Centar za samostalni život invalida Srbije, uz podršku Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP)¹. Cilj je bio da se utvrde kapaciteti organizacija OSI u Srbiji i njihove potrebe za podrškom i treningom radi jačanja aktivnosti javnog zastupanja prava OSI.

Istraživanje je sprovedeno u periodu od januara do juna 2009, i uključilo je analizu ključnih međunarodnih i domaćih dokumenata, anketu i fokus grupe. Anketa je sprovedena u saradnji sa Institutom za ekonomska i socijalna istraživanja iz Beograda, a obuhvatila je ukupno 56 organizacija OSI, koje deluju kako na lokalnom tako i na nacionalnom nivou i predstavljaju osobe sa svim oblicima invaliditeta. Fokus grupe su uključile ukupno 46 predstavnika organizacija OSI.

Iako bi organizacije OSI trebalo da imaju važno mesto u kreiranju i praćenju društvenih politika, kao i u javnom zastupanju prava OSI, nalazi istraživanja ukazuju na to da postoji veliki jaz između onoga što organizacije OSI po svojim kapacitetima mogu i onoga što se od njih očekuje u modernom društvu, koje prepoznaje prava OSI na participaciju u svim oblastima života.

Organizacije osoba sa invaliditetom (OOSI) su veoma retko tokom godina revidirale svoje misije, tako da se u njima uglavnom ne pozivaju na novije međunarodne i nacionalne dokumente o pravima OSI. Ipak, OOSI najveći zanačaj daju upravo dokumentima koji regulišu pitanje ljudskih prava OSI, i vide te dokumente kao osnov za kreiranje politika za ostvarivanje prava OSI. Sve više organizacija napušta zastareli medicinski pristup zaštiti OSI i teži rešavanju problema svojih članova kroz javno zastupanje za ostvarenje njihovih ljudskih prava.

¹ UNDP je sredstva za ovu aktivnost dobio od Evropske komisije.

Učešće samih OSI u strukturi najviših upravljačkih i izvršnih organa sopstvenih organizacija je značajno, ali su u upravljačkim strukturama organizacija OSI žene sa invaliditetom znatno manje zastupljene nego muškarci. Manje od 40% zaposlenih u organizacijama OSI su osobe sa invaliditetom, što nije u skladu sa uobičajenom predstavom da su u organizacijama OSI zaposlene uglavnom osobe sa invaliditetom.

Većina organizacija koje okupljaju OSI sa istom vrstom invaliditeta, naročito na nacionalnom nivou, finansiraju ograničen broj zaposlenih, dok ostale organizacije OSI svoje aktivnosti finansiraju isključivo kroz projekte. Angažovanje stručnjaka otežano je zbog nedostatka finansija. Organizacije OSI stručnjake angažuju *ad hoc*, onda kada finansije to dozvole. Najčešće angažuju stručnjake iz domena socijalne i pravne zaštite.

Aktivnosti javnog zastupanja organizacije OSI sprovode retko i neredovno, i finansiraju ih isključivo iz projekata. Članovi OOSI procenjuju da obuke iz javnog zastupanja nisu bile dovoljno zastupljene, a broj projekata fokusiranih na zastupanje prava OSI veoma je mali.

Učestalost i kvalitet pojavljivanja OOSI u medijima procenjeni su kao slabi od strane onih OOSI koji se najčešće pojavljuju u medijima. Povodi saradnje sa medijima uglavnom su prigodni i nedovoljno usmereni na ljudska prava OSI. Alarmantno je retka upotreba novih komunikacionih tehnologija u radu OOSI, posebno kada se radi o javnom zastupanju prava OSI.

Sve organizacije OSI koje deluju na nacionalnom nivou, kao i veliki broj OOSI na lokalnom nivou, ostvaruju saradnju sa različitim ministarstvima u Vladi Srbije. Saradnja se najčešće ostvaruje sa Ministarstvom rada i socijalne politike, što je očekivan nalaz jer ovo Ministarstvo ima i poseban Sektor za osobe sa invaliditetom. Saradnja sa vlastima na svim nivoima uglavnom je usmerena na dobijanje pre svega materijalne podrške za rad OSI, a u mnogo se manjoj meri odnosi na javno zastupanje prava OSI i učešće u kreiranju politika.

Mali broj OOSI saraduje sa političkim partijama. Kada ova saradnja postoji, odnosi se na obezbeđenje finansijske podrške, a veoma retko na promovisanje prava OSI i sistematsko delovanje organizacija OSI na zastupanju prava OSI kroz političku sferu. Saradnja sa biznis sektorom takođe je retka i prevashodno služi pribavljanju finansijske podrške za razne aktivnosti koje nisu u vezi sa javnim zastupanjem.² U ređim slučajevima, saradnja se ostvaruje u cilju zapošljavanja OSI.

Veliki broj OOSI pripada nekoj od mreža organizacija i ostvaruje saradnju sa međunarodnim organizacijama. Međutim, organizacije OSI su usitnjene i njihove aktivnosti javnog zastupanja nisu bazirane na strateški osmišljenom zajedničkom delovanju. Dok je 80% OOSI radilo na sprovođenju različitih projekata, čak 20% OOSI nije realizovalo nijedan projekat u poslednje tri godine. U odnosu na broj realizovanih projekata, 45 OOSI koje su radile na projektima realizovale su 151 projekat za tri godine, što je u proseku manje od jednog projekta po organizaciji godišnje, ako se posmatra celokupan uzorak. Broj projekata iz oblasti zastupanja prava OSI značajno je manji u odnosu na ostale projekte.

² Ovde se misli na saradnju kako sa privatnim, tako i sa javnim preduzećima.

Nalazi istraživanja ukazuju na nedostatak kapaciteta OOSI u pogledu resursa kojima organizacije raspolažu uopšte, sa posebnim naglaskom na nedostatku ljudskih resursa, posebno iz redova OSI. Kritična područja nedostatka kapaciteta odnose se na koncipiranje projekata usmerenih na javno zastupanje i učešće u kreiranju društvenih politika. Nedostatak kapaciteta za strateško osmišljavanje zajedničkih akcija javnog zastupanja takođe je naglašen, kao i nedovoljno korišćenje medija i modernih komunikacionih tehnologija u svrhu zastupanja prava OSI. U velikoj meri nedostaju veštine uticanja na donosiocima odluka na svim nivoima vlasti, kao i aktivnosti zastupanja usmerene na političke stranke.

Ipak, uz nabrojane nedostatke u kapacitetima, OOSI su dobro obavestene i spremne da svoje aktivnosti zasnuju na modernim principima ljudskih prava. Da bi to mogle da učine, neophodna je podrška društva, aktivno uključivanje OOSI u kreiranje društvenih politika, i održivo finansiranje aktivnosti OOSI koje prati značajnu ulogu OOSI u javnom zastupanju.

Zbog uočenih nedostataka u kapacitetima OOSI za javno zastupanje, neophodno je jačati te kapacitete kroz primerenu podršku i finansiranje, kao i kroz edukacije za OOSI. Edukacije bi trebalo koncipirati prema ciljnim institucijama, kako bi, u skladu sa izraženim željama organizacija, dobile konkretne veštine za rad na zastupanju u lokalnim samoupravama, pojedinim ministarstvima i parlamentu. Osim treninga koji su isključivo usmereni na učenje, važno je da budu dostupni i treninzi koji uključuju i praktičnu primenu novih veština.

Učenje bi trebalo da bude dvosmeran proces. Naime, edukacije i konkretna tehnička pomoć oko pripreme projekata kako za donatore, tako i za ministarstva i lokalne samouprave, od ključnog su značaja. Zbog toga je važno da se OSI uključe u timove trenera, koji bi bili kontinuirano dostupni kao konsultanti za OOSI kako pri izradi projekata, tako i tokom njihove realizacije i izveštavanja.

I na kraju, organizacije OSI izrazile su veliku potrebu da se bolje upoznaju sa sadržajem Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom, kako bi mogle da je koriste kao okvir za javno zastupanje.

EXECUTIVE SUMMARY

The Republic of Serbia has adopted the National Strategy for People with Disabilities in december, 2006. The main aim of the National Strategy is to ensure the equal position of people with disabilities. In May, 2009, Serbia has ratified the International Convention on the Rights of People with Disabilities (hereafter – the CRPD), thus accepting the obligation to create circumstances for the achievement of human rights of people with disabilities and eliminate discrimination against people with disabilities (hereafter PWD). The CRPD calls state parties to include PWDs in policy creation processes. This inclusion should take place through disabled people's organisations (hereafter – DPOs). The important role for DPOs is envisaged in the documents of the Council of Europe, as well as in the National Strategy for People with Disabilities.

Both the international and the national policy documents recognise the important role of DPOs in policy making. This highlights the importance of DPO capacity building for the role of PWD advocates. Do DPOs have the capacity for policy / advocacy work as envisaged in the CRPD and other relevant international and national documents? This was the central theme of the research, conducted by the Centre for the Independent Living of PWDs, with the support of UNDP. The main goal of the research was to assess the capacities of DPOs in Serbia, and their needs for capacity building and training in order to strengthen their policy / advocacy work.

The research was conducted in the period from January to June 2009. Research activities included desk review of the relevant international and national documents, as well as the survey and focus groups discussions. The survey was conducted with the expert support of the Economic and Social Policy Institute from Belgrade. It included a total of 56 DPOs which are active at both the local and the national levels and gather people with various forms of disabilities. Focus group discussions included a total of 46 representatives of DPOs.

While DPOs should play an important role in the creation and monitoring of relevant policies and actively advocate for the rights of PWDs, the research findings indicate that there is a significant gap between the capacities of DPOs and their role advocacy and policy making, as envisaged in the CRPD.

Over the years, DPOs did not revise their missions, therefore their missions do not mention the important recent documents relevant for the rights of PWD. However, DPO representatives acknowledge the importance of the documents stipulating human rights of PWDs and perceive these documents as the basis for policy creation and advocacy on PWD rights. The increasing number of DPOs abandon the obsolete medical approach to disability and take the rights-based approach as the basis for their activities.

There is a positive trend related to the increase of participation of PWD in the governance and management structures of DPOs. Yet, women with disabilities are significantly underrepresented in these structures compared to men with disabilities. Less than 40% of people employed in DPOs are people with disabilities. This is not in line with general perception that DPOs employ mostly people with disabilities.

The majority of DPOs that gather members based on their medical diagnosis, especially those at the national level, receive budget funding that for a limited number of employees. Cross-disability DPOs have funding only on a project basis. There is a problem related to the engagement of experts, related to the general lack of funding. The experts are involved in DPO activities on an *ad hoc basis*, mostly in relation to the social and legal protection issues.

DPOs engage in policy / advocacy activities only occasionally. Funding for such activities is sporadic and project-based. Members of DPOs assessed that training for advocacy activities was insufficient, resulting with a small number of projects focusing on advocacy for PWD rights.

Both the frequency and the quality of DPO appearance in the media was assessed as insufficient. Most often, the media focus on usual occasions and anniversaries, while they rarely focus on the themes related to the human rights of PWDs. It is alarming how underused the new communication technologies are by DPOs, especially in relation to their advocacy activities and promotion of rights of PWDs.

All DPOs that are active at the national level, as well as the significant number of those which are active at the local community level cooperate with various ministries in the government of Serbia. The most frequent and intensive cooperation takes place with the Ministry of Labour and Social Policy, which has a Sector for Protection of PWD. Participation of DPOs in creation of laws and policies is significantly less frequent. The cooperation with the authorities at all levels is most often focused on obtaining the financial support for the DPO activities. Less often, the cooperation is focused on advocacy for the rights of PWDs and participation on policy making.

A small number of DPOs cooperate with the political parties, both those parties in power and those in opposition. When cooperation exists, it is mostly focused on financial support, while it rarely focuses on advocacy for the rights of people with disabilities. There is no systematic cooperation of DPOs and political parties aiming to include PWD-related issues in the political debates. Similarly, the cooperation with the business sector is sporadic and focused on financial support for DPO activities. Less often, it is related to the support for the employment of PWDs. However, the importance of partnerships of DPOs with the business sector in order to promote rights of people with disabilities has not been recognised as yet.

The vast majority of DPOs participate in various networks and a large number of DPOs cooperate with the international organisations. Despite significant and frequent participation in various networks, DPO activities are often fragmented and advocacy activities do not benefit enough from their networking. There is a recognised need for

joint action focusing on important goals for PWDs. While total of 80% of DPOs implemented various projects, as many as 20% of DPOs were not at all active in this area in the last 3 years. In relation to the projects that were implemented, a total of 45 DPOs implemented 151 projects in the last 3 years. This accounts for less than 1 project per organisation per year, based on a sample of the organisations that participated in the research. The number of projects focusing on policy and advocacy is significantly lower than the number of projects focusing on other areas.

The research findings indicate that there is a general lack of capacities within DPOs, especially related to policy / advocacy activities. This lack is significant in relation to human resources, with the specific emphasis on the lack of experts among PWDs engaged in DPOs. There is a critical lack of capacity for conceptualisation of successful projects focusing on advocacy engagement of DPOs and their participation in policy creation. There is also a significant lack of capacities for strategic planning of joint advocacy actions, as well as lack of skills in engaging with the media and the lack of use of modern technologies to advance PWD rights. Skills needed to influence decision makers at all levels, as well as capacities for an active engagement with political parties in advancing PWD rights are largely missing.

Despite significant gaps in the capacity of DPOs, it is important to note that DPOs are well informed about the modern human rights framework and ready to base their activities on this framework. Support for the DPOs coming from the wider society and active inclusion of DPOs in policy making should be accompanied with sustainable funding for DPO activities in order to support their important role in advocacy on the rights of PWDs.

Therefore, it is central to build capacities of DPOs for advocacy and participation in policy making. Capacity building should take place through educations / training that are tailored to equip DPOs with the specific knowledge and skills for advocacy at the local level, as well as the advocacy activities targeting various ministries and the parliament.

In addition to the training activities, it is important to focus on „learning by doing“ and practical application of the new advocacy skills.

Learning should not go only in one direction, a two-way process is important. The education and technical assistance related to the preparation of projects should be offered to the donors, ministries and local authorities. PWDs should be included in the teams of trainers. They should be consulted during the project preparation, as well as in during the implementation and reporting.

And finally, DPOs expressed their need to gain more detailed information on the new human rights framework enshrined in the CRPD in order to make the full use of its provisions in their advocacy activities.

II. UVOD

Prema nalazima Strategije za smanjenje siromaštva u Srbiji³, kao i prema Studiji o životnom standardu stanovništva,⁴ osobe sa invaliditetom (OSI) pripadaju jednoj od najranjivijih kategorija stanovništva. Oko 60% OSI živi ispod granice siromaštva. To je bio i jedan od glavnih razloga što je Srbija u decembru 2006. usvojila Nacionalnu strategiju za poboljšanje položaja OSI. Cilj ove strategije je da se osobama sa invaliditetom obezbedi ravnopravan status sa ostalim građanima. Republika Srbija takođe je potpisala i ratifikovala Konvenciju UN-a za prava OSI, i Opcioni protokol.⁵

Centar za samostalni život invalida Srbije (CIL) se dugi niz godina bavi pitanjima siromaštva osoba sa invaliditetom. Centar je sproveo i objavio nekoliko istraživanja koja su pokazala da su koreni siromaštva OSI u njihovom niskom nivou obrazovanja (86,3% OSI u zoni siromaštva nije obrazovano ili ima završenu specijalnu osnovnu školu), nemogućnosti zapošljavanja (stopa zaposlenosti 13%), nedostatku socijalnih servisa, kao i u dodatnim troškovima u vezi sa invalidnošću koje imaju osobe sa invaliditetom i članovi njihovih porodica.⁶ Preko 70% ovih osoba nema mogućnost korišćenja socijalnih servisa, što umanjuje šanse za njihovo socijalno uključivanje. Tako su socijalna isključenost i nedostatak adekvatne podrške osobama sa invaliditetom ključni problem pri učešću u društvenom i ekonomskom životu zajednice. Isključenost OSI predstavlja posledicu, ali i važan uzrok nedostatka kapaciteta organizacija OSI da učestvuju u rešavanju navedenih problema kroz akcije javnog zastupanja na svim nivoima.

Istraživanje CIL o jazu između politike i prakse takođe je pokazalo da su uzajamna podrška među osobama sa invaliditetom, kao i saradnja i uzajamna podrška među organizacijama OSI, veoma značajni za prevazilaženje problema sa kojima se OSI suočavaju, kao i za ostvarenje njihovih ljudskih prava.⁷ Saglasno Strategiji razvoja socijalne zaštite⁸ i pravcima reforme sistema socijalnih usluga, organizacije OSI trebalo bi da imaju značajnu ulogu na nivou lokalne zajednice kako u monitoringu usluga koje pruža javni sektor, tako i u direktnom pružanju socijalnih usluga.

³ Vlada Republike Srbije, Strategija za smanjenje siromaštva, Beograd, 2003 (www.prsp.sr.gov.yu).

⁴ Republički zavod za statistiku Srbije, Studija o životnom standardu stanovništva 2002–2007, Beograd, 2008 (<http://web.rs.statserb.sr.gov.yu/axd/azs.htm>).

⁵ Konvencija je potpisana u decembru 2007, a ratifikovana u maju 2009.

⁶ „Uzroci siromaštva OSI“, Centar za samostalni život invalida Srbije, Beograd, 2004; „Socijalni servisi za osobe sa invaliditetom – jaz između politike i prakse“, Centar za samostalni život invalida Srbije, Beograd, 2008.

⁷ „Socijalni servisi za osobe sa invaliditetom – jaz između politike i prakse“, op. cit.

⁸ Vlada Republike Srbije, Strategija razvoja socijalne zaštite, Beograd, 2005.

Iako brojne organizacije OSI u Srbiji uglavnom nemaju dovoljno sredstava za razvoj i implementaciju projekata koji bi bili fokusirani na pristup osnovnim pravima i javnom zastupanju. Mnogima od ovih organizacija nedostaju veštine i iskustvo u zastupanju za uvođenje promena u društvenim politikama koje bi podržale prava OSI. Podrška članstvu organizacija OSI često se svodi na podršku za ostvarivanje osnovnih potreba,⁹ dok izostaje angažman na traženju sistemskih rešenja za probleme. Većina organizacija OSI okuplja osobe sa specifičnom kategorijom invaliditeta (na osnovu medicinske dijagnoze) i fokusirana je uglavnom na specifične probleme svojih članova. Uprkos novijem razvoju političkog pristupa invalidnosti na internacionalnom i nacionalnom nivou koji se zasniva na pristupu iz ugla ljudskih prava, još ima organizacija OSI čije se delovanje zasniva na tradicionalnom pristupu koji OSI definiše kao „problem“, ili kao „pacijente“, a ne kao građane koji imaju jednaka prava kao i ostali. Ovo ukazuje na činjenicu da su organizacije OSI često bez pristupa informacijama o međunarodnom pokretu invalidnosti, uključujući i promene u društvenim politikama i praksi povezane sa invaliditetom, a koje zauzimaju značajno mesto na međunarodnom nivou (UN, EU).¹⁰ Ipak, valja naglasiti da OOSI najveći značaj pridaju propisima koji regulišu pitanje ljudskih prava OSI, kao osnov za kreiranje politike i ostvarenje pojedinačnih prava OSI. Takođe prepoznaju i značaj strateških dokumenata kao okvir za implementaciju politike, kao i značaj pojedinačnih zakona koji te politike operacionalizuju. To znači da sve više OOSI napušta medicinski pristup zaštite OSI, i da organizacije u sve većem broju teže za rešavanjem konkretnih problema svojih članova kroz zastupanje za ostvarenje ljudskih prava OSI.

Sa druge strane, u nekoliko poslednjih godina Vlada Republike Srbije kroz svoje dokumente, a sve više i kroz praksu, prihvata socijalni i inkluzivni model invalidnosti u kojem se invalidnost posmatra kao interakcija između zdravstvenih problema osoba i društva koje je stvorilo veliki broj socijalnih, institucionalnih i fizičkih barijera u okruženju – koje sprečavaju OSI da ostvare svoja puna prava i da se socijalizuju. U procesu uklanjanja tih barijera i stvaranja novih mogućnosti za OSI, ključnu ulogu imaju organizacije OSI, u skladu sa motom međunarodnog pokreta invalidnosti, koji glasi „ništa o nama, bez nas“. Stoga je razvoj kapaciteta organizacija OSI od najveće važnosti za ostvarenje njihove ključne uloge u zastupanju prava OSI.

Cilj ovog istraživačkog projekta je da doprinese podizanju nivoa svesti kako među političkim akterima – donosiocima odluka, tako i među samim organizacijama OSI, kojima je namenjena važna uloga u promociji prava OSI. Kako bi mogle da odgovore zahtevima takve uloge, organizacije OSI trebalo bi da ojačaju svoje kapacitete. Za to je neophodna pomoć države i donatora, ali bi inicijativa trebalo da dođe od samih organizacija OSI. Mi čvrsto verujemo u snagu organizacija OSI da pokrenu procese koji će doprineti izgradnji njihovih kapaciteta za javno zastupanje i njihovoj modernizaciji uopšte.

⁹ Koje se često nazivaju „prava“ zbog terminologije koja se koristi u socijalnoj zaštiti, što stvara konfuziju u odnosu na ljudska prava osoba sa invaliditetom obuhvaćena Konvencijom.

¹⁰ Međunarodna Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom je prva međunarodna konvencija koju je potpisala Evropska unija, ne prepuštajući taj čin svojim državama članicama, čime je pokazala stepen važnosti koji toj Konvenciji pridaje.

III. CILJ I ZADACI PROJEKTA

Opšti cilj projekta je da ispita postojeće kapacitete organizacija OSI u Srbiji i njihove potrebe za treningom, kako bi se ojačali njihovi kapaciteti za pokretanje inicijativa i puno učešće u promenama društvenih politika, koje su neophodne za ostvarivanje prava osoba sa invaliditetom i prava njihovih porodica u zajednici u kojoj žive.

Specifični zadaci projekta

1. Prikupiti podatke o postojećim kapacitetima i znanjima o ključnim dokumentima i zastupanju u organizacijama OSI (uključujući i znanje u monitoringu i implementaciji Strategije za smanjenje siromaštva, Strategije za unapređenje položaja OSI, Strategije unapređenja socijalne zaštite i pratećih akcionih planova, u skladu sa odredbama Konvencije UN-a o pravima OSI);
2. Identifikovati područja delovanja organizacija OSI u kojima nedostaje minimum kapaciteta u pogledu znanja, ljudi, organizacionih i upravljačkih veština;
3. Napraviti analizu potreba za treningom u organizacijama OSI za izgradnju njihovih zastupničkih kapaciteta i olakšati njihovu tranziciju ka savremenom načinu organizovanja, a što je ključno u zastupanju prava OSI; i
4. Podići nivo društvene svesti o postojećem položaju OSI i njihovoj ulozi u zastupanju prava OSI, i lobirati za veću podršku države i lokalne zajednice za dalji razvoj njihovih kapaciteta.

Aktivnosti projekta

1. Analiza ključnih dokumenata relevantnih za ostvarivanje prava OSI i uloge koju bi organizacije OSI trebalo da imaju u zastupanju i sprovođenju tih prava;
2. Sprovođenje ankete o znanju i ostalim resursima u organizacijama OSI, i njihovim potrebama za daljim usavršavanjem;
3. Organizovanje fokus grupa u kojima će se diskutovati o podacima dobijenim anketom i predložiti moguća rešenja za dalji razvoj kapaciteta OSI;
4. Izrada i publikovanje finalnog izveštaja istraživanja i preporuka, uključujući i analizu potreba za treningom i koncept mogućeg budućeg treninga;
5. Organizovanje promocije istraživanja zajedno sa diskusijom među ključnim akterima u ovom procesu; i
6. Promocija projekta i njegovih rezultata u nacionalnim i lokalnim medijima.

IV. METODOLOGIJA

Analiza kapaciteta organizacija OSI zasniva se na primeni sledećih istraživačkih metodologija, odnosno istraživanja:

- a) analizom osnovnih dokumenata relevantnih za ostvarivanje prava OSI,
- b) kvantitativnom analizom prikupljanja podataka putem ankete, i
- c) kvalitativnom analizom diskusija u fokus grupama.

Dokumenti analizirani u sklopu ovog istraživanja odabrani su na osnovu njihove relevantnosti za temu istraživanja. Posebna pažnja u analizi dokumenata bila je usmerena na ulogu organizacija OSI u javnom zastupanju prava OSI i način na koji je ta uloga naglašena u raznim dokumentima, kako na internacionalnom, tako i na nacionalnom nivou.

Struktura uzorka ankete

Shodno navedenoj teritorijalnoj podeli, u ovom istraživanju organizacije OSI podeljene su i analizirane kroz dve opšte grupe:

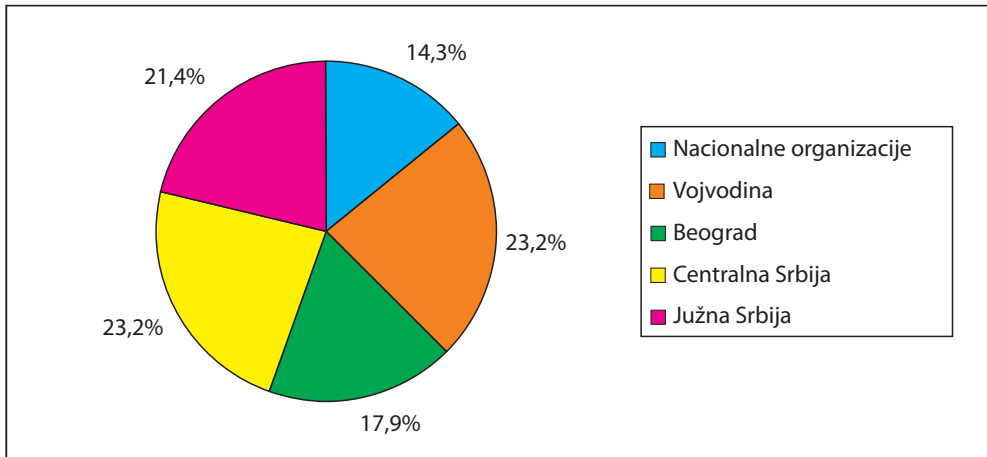
- a) grupu koja organizacije posmatra prema nivou delovanja, odnosno kao nacionalne i lokalne, i
- b) grupu koja organizacije razvrstava prema obliku invaliditeta ili određenih tema i interesa članova koje okuplja.

Kako se sedišta svih nacionalnih organizacija OSI nalaze u Beogradu, region Beograda je u analizi podeljen na nacionalni i lokalni nivo.

U ukupnom uzorku od 56 anketiranih organizacija OSI, 14,3% deluje na nacionalnom nivou a 85,7% na lokalnom. Od ukupno 11 OOSI koje kao savezi deluju na nacionalnom nivou, u uzorku ih je bilo osam, što čini 73% ovih organizacija.¹¹ Ostalih 48 organizacija čine približno 20% lokalnih organizacija OSI koje deluju u Srbiji.

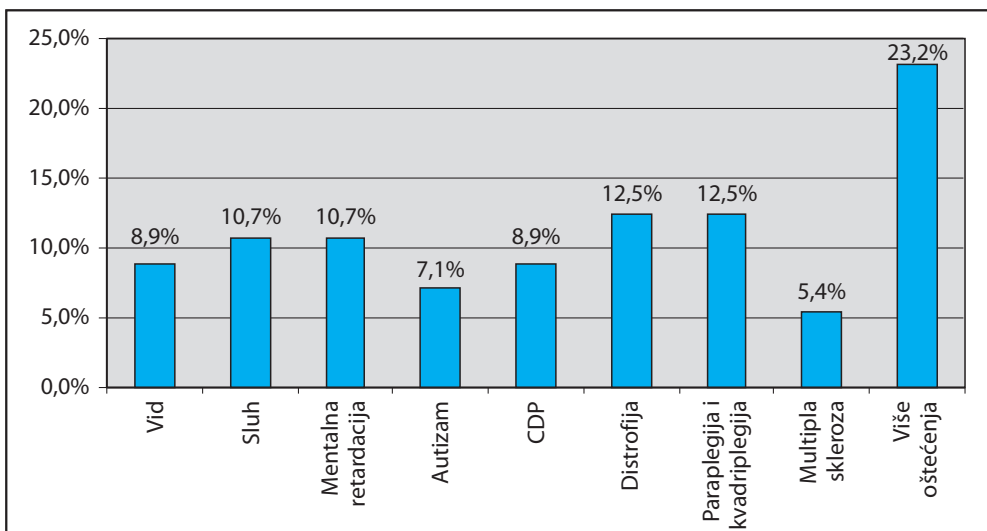
¹¹ U anketi nisu učestvovali Savez invalida rada Srbije, Republičko društvo za obolele od Daun (*Down*) sindroma i Centar za samostalni život invalida Srbije.

Grafikon 1 – Struktura OOSI prema nivou delovanja i teritorijalnoj podeli

Od 56 OOSI, više od tri četvrtine (43 OOSI – 76,8%) koje su obuhvaćene uzorkom predstavljaju organizacije koje okupljaju osobe sa istim oblikom invaliditeta. Pri tome, 22 organizacije okupljaju lica sa telesnim oštećenjima (7 mišićna distrofija, 7 paraplegija i kvadriplegija, 5 cerebralna paraliza i 3 multipla skleroza), 11 organizacija okupljaju lica sa senzornim oštećenjima (6 oštećenje sluha, 5 oštećenje vida) i 10 roditelje lica sa smetnjama u intelektualnom razvoju (6 mentalna oštećenja, 4 autizam). Preostalih 13 OOSI okupljaju osobe sa različitim vrstama invaliditeta, od čega 9 OOSI (16%) po svom statutu okupljaju lica sa različitim oblikom invaliditeta (eng. *cross-disability*), a 4 OOSI (7,2%) su organizacije koje prvenstveno okupljaju osobe sa istom vrstom invaliditeta, ali su u anketi navodile da imaju i manji broj članova sa drugim vrstama oštećenja pošto u mestu u kojem deluju ne postoje posebne organizacije za osobe sa tom vrstom invaliditeta.

Grafikon 2 – Distribucija OOSI prema vrsti oštećenja osoba koje okupljaju

Izrazita većina OOSI koje deluju na nacionalnom nivou nastala je pre 1990. godine – 87,5%, a manji broj do 2000. S druge strane, lokalne OOSI koje okupljaju lica sa različitim vrstama invaliditeta su mlade, što se posebno odnosi na organizacije u Južnoj Srbiji i Beogradu. U ukupnoj strukturi, polovina OOSI obuhvacenih uzorkom osnovana je do 1990, odnosno deluju već preko 20 i više godina, a preostala polovina OOSI nastajala je tokom devedesetih godina dvadesetog veka i nakon 2000.

Odabir regiona, anketari, obuka anketara

Istraživanje je obuhvatilo OOSI iz 11 gradova Srbije koje su za ovo istraživanje bile grupisane u četiri regiona sa univerzitetskim centrima, i to na sledeći način: Vojvodina (Novi Sad, Sombor i Subotica), Centralna Srbija (Smederevo, Kragujevac, Čačak i Jagodina), Južna Srbija (Niš, Leskovac i Vranje) i Beograd. Gradovi sa univerzitetskim centrima odabrani su sa idejom da se za anketare angažuju studenti društvenih nauka iz tih gradova, koji bi na taj način i sami dobili informacije o položaju osoba sa invaliditetom i radu njihovih organizacija, i tako doprineli opštem podizanju svesti o pitanjima invalidnosti. S druge strane, ovakva distribucija OOSI omogućavala je bolje sagledavanje razlika u delovanju organizacija i njihove opremljenosti resursima, i jasnije sagledavanje razvijenosti sredine u kojoj deluju.

Podatke je prikupilo ukupno osam anketara (po dva iz svakog regiona), koji su prethodno prošli obuku koju je u Beogradu organizovao Centar za samostalni život invalida Srbije. Na obuci su, pored pojašnjenja pitanja u upitniku i uputstava za anketiranje, anketari dobili i informacije o različitim pristupima fenomenu invalidnosti i o društvenim politikama u Srbiji koje se bave pitanjima invalidnosti, a bili su upoznati i sa nekim od osnovnih dokumenata značajnim za ostvarenje prava osoba sa invaliditetom.

Struktura upitnika za anketu

Upitnik za anketu sastojao se od većeg broja pitanja svrstanih u sledećih deset podgrupa:

- I. Osnovni podaci o organizacijama,¹²
- II. Resursi i kapaciteti organizacija,
- III. Edukacije i treninzi,
- IV. Tehnički resursi,
- V. Finansijski resursi,
- VI. Odnosi sa medijima,
- VII. Saradnja sa drugim organizacijama,
- VIII. Realizacija projekata,
- IX. Pružanje usluga i
- X. Informisanost o ključnim strateškim dokumentima.¹³

¹² Ljudski, tehnički i finansijski resursi uključeni su u istraživanje kako bi se ustanovilo koliko je solidna „baza“ na koju se organizacije OSI oslanjaju u svojim aktivnostima uopšte, sa posebnim akcentom na aktivnosti javnog zastupanja.

¹³ Informisanost o ključnim strateškim dokumentima se u analizi nalaza ankete nalazi odmah posle analize misija organizacija.

Fokus grupe organizovane su kako bi se kroz kvalitativno istraživanje dodatno razjasnili nalazi ankete. Struktura diskusije na fokus grupama pratila je teme koje su bile obrađene i kroz anketu, uz napomenu da je zbog nesmetanog toka diskusije redosled tema bio nešto drugačiji. Sa svake fokus grupe postoje audio-zapisi, kao i detaljni zapisnici. Svaka diskusija trajala je 120 minuta i postavljan je isti set pitanja koja su bila široko koncipirana radi spontanosti razgovora, bez navođenja na određene zaključke. Na početku svake diskusije u fokus grupi, predstavnik Centra za samostalni život invalida ukratko bi predstavio projekat i osnovne nalaze dobijene kroz anketu.

Organizovane su četiri fokus grupe, na koje su bili pozvani predstavnici organizacija po principu geografske raspoređenosti. Uz Beograd, obuhvaćene su i Vojvodina (fokus grupa u Novom Sadu), Centralna Srbija (fokus grupa u Kragujevcu) i Južna Srbija (fokus grupa u Nišu). Na fokus grupama bilo je prisutno ukupno 46 učesnika/učesnica iz organizacija OSI. Najviše učesnika/učesnica bilo je u Novom Sadu, a najmanje u Beogradu.¹⁴

Rodni aspekt bio je zastupljen kako u koncipiranju istraživanja, tako i pri analizi prikupljenih podataka, posebno u delu koji se odnosi na upravljanje i donošenje odluka u organizacijama OSI.

¹⁴ Vreme, mesto i spisak učesnika sa svake fokus grupe priloženi su u Aneksu 2

V. REZULTATI I ANALIZA PRIKUPLJENIH PODATAKA

1. ANALIZA KLJUČNIH DOKUMENATA

Analizom su bili obuhvaćeni najvažniji internacionalni dokumenti, kao i dokumenti koji su relevantni za kreiranje društvenih politika, zakonskih normi i prakse u Republici Srbiji:¹⁵

1. Međunarodna Konvencija UN-a o pravima osoba sa invaliditetom;
2. Akcioni plan Saveta Evrope za promovisanje prava i punog učešća osoba sa invaliditetom u društvu: poboljšanje kvaliteta života osoba sa invaliditetom u Evropi 2006–2015;¹⁶
3. Preporuka Komiteta ministara državama članicama u vezi sa Akcionim planom Saveta Evrope za promovisanje i puno učešće osoba sa invaliditetom u društvu: poboljšanje kvaliteta života osoba sa invaliditetom u Evropi 2006–2015. – Rec(2006)5;¹⁷
4. Standardna pravila UN-a za izjednačavanje mogućnosti za OSI;
5. Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji;
6. Strategija za smanjenje siromaštva;
7. Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom; i
8. Strategija razvoja socijalne zaštite u Republici Srbiji.

Međunarodnu Konvenciju o pravima osoba sa invaliditetom ratifikovala je Narodna skupština Republike Srbije 29. maja 2009. Konvencija eksplicitno pominje organizacije OSI, i to na sledeći način:

Član 4 Konvencije (koji se odnosi na opšte obaveze) nalaže državama potpisnicama Konvencije da uključe osobe sa invaliditetom, uključujući i decu sa invaliditetom, u konsultativne procese koji se odnose na kreiranje društvenih politika, i to kroz organizacije OSI. Pun tekst glasi: „U izradi i primeni propisa i politika u cilju primene ove Konvencije, kao i u drugim procesima odlučivanja u vezi s pitanjima koja se tiču osoba sa invaliditetom, države strane ugovornice će tesno saradivati i aktivno uključivati osobe sa invaliditetom, uključujući i decu sa invaliditetom preko njihovih reprezentativnih organizacija“.

¹⁵ Valja napomenuti da lista važnih dokumenata obuhvata veći broj od onih obuhvaćenih analizom. Imajući u vidu da je ova studija pre svega fokusirana na kapacitete organizacija OSI za javno zastupanje, u analizu su uključeni oni dokumenti koji pominju ulogu OOSI u javnom zastupanju, eksplicitno ili implicitno.

¹⁶ Put prema Akcionom planu otvorila je Ministarska deklaracija iz Malage (maj 2003), „Napredujući prema punom učešću osoba sa invaliditetom kao građana“.

¹⁷ Osim ove preporuke Saveta Evrope (usvojene 5. aprila 2006), važna je i preporuka R(92)6 Komiteta ministara državama članicama o koherentnoj politici za osobe sa invaliditetom, kao i preporuka 1592 (2003) Parlamentarne skupštine Saveta Evrope, „Ka punoj socijalnoj uključenosti osoba sa invaliditetom“.

Član 29 odnosi se na učešće OSI u političkom i javnom životu. On propisuje pravo OSI da, ravnopravno sa ostalima, uzmu učešće u javnim poslovima, i to kroz nevladine organizacije i udruženja koja se bave „pitanjem javnog i političkog života zemlje“, kao i kroz „osnivanje i pridruživanje organizacijama osoba sa invaliditetom u cilju predstavljanja osoba sa invaliditetom na međunarodnom, nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou“.

Član 33 (koji se odnosi na primenu i procenje Konvencije) izricito pominje pravo OSI i organizacija koje ih predstavljaju, da budu potpuno uključene u proces procenja primene Konvencije. Pun tekst glasi: „Civilno društvo, posebno osobe sa invaliditetom i njihove organizacije koje ih zastupaju, bice uključeni u proces procenja primene i potpuno ce u njemu učestvovati“.

Savet Evrope, takođe u relevantnim preporukama, a pre svega u Akcionom planu za promovisanje prava i punog učešća osoba sa invaliditetom u društvu: poboljšanje kvaliteta života osoba sa invaliditetom u Evropi 2006–2015. (u daljem tekstu – Akcioni plan SE), naglašava važnu ulogu nevladinih organizacija osoba sa invaliditetom u kreiranju i praćenju društvenih politika. Iako ove preporuke nemaju pravnu snagu Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom, već predstavljaju preporuke vladama članicama Saveta Evrope, one su veoma važne, posebno u svetlu aspiracija na članstvo Republike Srbije u Evropskoj uniji.

U delu 1.2.2. Akcionog plana SE (koji se odnosi na strateške ciljeve), organizacije OSI pominju se kao ključni akteri u procesu odlučivanja o društvenim politikama: „Akcioni plan teži da obezbedi izvor inspiracije za privatna preduzeća, nevladine organizacije i druge međunarodne organizacije. Ovaj plan na nevladine organizacije osoba sa invaliditetom gleda kao na kompetentne i stručne partnere u razvoju politike, koje treba konsultovati kao ključne aktere u procesima donošenja odluka koje utiču na život ovih osoba“.¹⁸

Takođe, u delu 1.5. Akcionog plana SE, koji se detaljno bavi implementacijom i praćenjem plana, naglašeno je da „države članice treba da teže zajedničkom delovanju i da se udružuju sa relevantnim akterima, posebno sa nevladinim organizacijama osoba sa invaliditetom u implementaciji i evaluaciji Akcionog plana za osobe sa invaliditetom“.

Standardna pravila UN-a za izjednačavanje mogućnosti OSI su od devedesetih godina prošlog veka predstavljala najvažniji referentni međunarodni dokument za prava OSI. Organizacije OSI se pominju u standardnom pravilu broj 18, koje prepoznaje važnu ulogu organizacija OSI u javnom zastupanju za prava OSI. Iako je nova Konvencija donela sveobuhvatniji i pravno obavezujući okvir za prava OSI, postoje dva razloga što su Standardna pravila uključena u ovu analizu. Prvo, veliki broj osoba sa invaliditetom ih poznaje, i ona su zbog te široke prihvaćenosti još veoma važan dokument.¹⁹ Drugo, Standardna pravila postoje više od 15 godina, ali to očigledno nije bilo dovoljno da

¹⁸ Službeni prevod Akcionog plana SE na srpski, preuzet sa sajta Saveta Evrope.

¹⁹ U odeljku koji detaljnije opisuje nalaze kvalitativnog istraživanja kroz fokus grupe, kao jedan od nalaza pomenuto je da organizacije OSI uglavnom veoma dobro poznaju Standardna pravila, dok im je Konvencija još uvek novina, i naglašavaju potrebu da saznaju šta ona zapravo donosi.

država prepozna ulogu organizacija OSI u skladu sa pravilom broj 18. Znači da valja biti oprezan u zaključivanju da će novine koje Konvencija donosi automatski ojačati ulogu organizacija OSI u javnom zastupanju za prava OSI. Da bi to bilo moguće, organizacije OSI trebalo bi da imaju kapacitete za učešće u kreiranju društvenih politika.

Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji naglašava da je strateški cilj dokumenta „unapređenje položaja osoba sa invaliditetom do pozicije ravnopravnih građana koji uživaju sva prava i odgovornosti“. Među merama koje se odnose na ostvarenje prvog posebnog cilja („Do 2010. godine razviti i primeniti mehanizme za uključivanje pitanja invalidnosti u glavne tokove društva, razvojne planove, sektorske strategije, programe i projekte“), pominje se i potreba osnaživanja organizacija i predstavničkih grupa osoba sa invaliditetom „u zastupanju interesa osoba sa invaliditetom i aktivnostima nadzora u procesu razvoja i praćenja politike unapređenja položaja osoba sa invaliditetom“.

Takođe, posebni cilj 4 („Podizanje nivoa svesti zajednice o osobama sa invaliditetom i osoba sa invaliditetom o pravima, položaju i potrebama“) uključuje i specifičnu meru koja se odnosi na podršku radu „organizacija koje promovišu i zagovaraju pristup koji se zasniva na ljudskim pravima i ugrađivanju pitanja unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u opšte razvojne planove“.

Još jedna specifična mera u okviru posebnog cilja broj 4 odnosi se na podršku organizacijama osoba sa invaliditetom koje „razvijaju i pružaju usluge namenjene osobama sa invaliditetom“.²⁰

Posebni cilj 10 („Razvijati i osigurati jednake mogućnosti za žene sa invaliditetom za ravnopravno i aktivno učešće u životu zajednice“) uključuje i meru koja nalaže pružanje podrške „organizacijama i institucijama koje se bave nasiljem nad osobama sa invaliditetom“.²¹

U Strategiji za smanjenje siromaštva posebno poglavlje posvećeno je osobama sa invaliditetom i problemom socijalne isključenosti OSI. U Strategiji se, međutim, ne pominju organizacije OSI kao oblik udruživanja koji, između ostalog, omogućava OSI da se uključe u procese kreiranja i primene društvenih politika.²²

Strategija za smanjenje siromaštva predviđa da „proces razvoja službi za podršku treba da se zasniva na potrebama i inicijativama udruženja osoba sa invaliditetom. Finansijsku i tehničku pomoć ovim inicijativama treba da pruži država i razvijene organizacije iz civilnog sektora“.

²⁰ Pri tom su nabrojane usluge (dnevni boravci, klubovi, servis personalnih asistenata, SOS telefon), ali nije naznačeno da li je time lista iscrpljena, ili se i npr. usluge u vezi sa zastupanjem prava OSI ili besplatnom pravnom pomoći takođe mogu uključiti u usluge koje su obuhvaćene predviđenom merom.

²¹ Moguće je tumačiti da se to odnosi i na organizacije koje se bave javnim zastupanjem prava žena OSI na život bez nasilja.

²² Valja napomenuti da je, iako sama Strategija za smanjenje siromaštva ne pominje izričito organizacije osoba sa invaliditetom, Savetodavni odbor civilnog društva koji je učestvovao u komentisanju nacrtu Strategije (iako ne od samog početka), uključio i jednog prestavnika organizacija OSI.

Zakon o zabrani diskriminacije osoba sa invaliditetom ne pominje organizacije OSI kao posebno važne u zastupanju prava OSI i borbi protiv njihove diskriminacije. Važno je pomenuti da Zakon nije predvideo mogućnost da organizacije podnesu prijavu zbog sumnje na diskriminaciju, što je organizacijama OSI praktički onemogućilo da zastupaju prava svojih članova u skladu sa Zakonom. Taj nedostatak nedavno je ispravljen kada je usvojen opšti Zakon o zabrani diskriminacije Republike Srbije koji je predvideo da, kada postoji sumnja na diskriminaciju, i organizacije koje zastupaju prava građana mogu da podnesu tužbu sudu u ime određene osobe.²³

Strategija razvoja socijalne zaštite prepoznaje ulogu nevladinih organizacija (uključujući i nevladine organizacije OSI), ali pre svega u pružanju usluga socijalne zaštite, a u cilju povećanja broja, dostupnosti i kvaliteta tih usluga. Strategija ne pominje izričito ulogu organizacija OSI u javnom zastupanju prava OSI i u ukazivanju na prevashodnu odgovornost države da obezbedi uslove za dostupnost usluga socijalne zaštite koje su prilagođene potrebama OSI.

Analiza ključnih dokumenata ukazuje na to da su međunarodni dokumenti, a pre svega Konvencija, veoma eksplicitni u naglašavanju posebne uloge organizacija OSI u kreiranju i praćenju društvenih politika. Nacionalna Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji takođe prepoznaje i važnu ulogu organizacija OSI, i u merama koje bi trebalo da doprinesu ostvarenju ciljeva Strategije predviđa aktivno učešće organizacija OSI. S obzirom na to da je Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom ratifikovana ove godine, može se očekivati da će kroz obavezno usklađivanje normativnog okvira, prakse i principa, jačati svest o ulozi organizacija OSI u javnom zastupanju za prava OSI, i da će budući zakoni, strategije i akcioni planovi (kako na nacionalnom, tako i na regionalnim i lokalnim nivoima) takođe jasnije naglašavati specifičnu i važnu ulogu organizacija OSI.

²³ 26. mart 2009.

2. ANKETA

2.1. Osnovni ciljevi i misije OOSI

Analizom ciljeva i Statuta OOSI dolazi se do zaključka da se sve organizacije bore za unapređenje položaja svojih članova i za njihovu bolju sveukupnu integraciju u društveni i ekonomski život, iako su ovi ciljevi raznovrsno formulisani, sa više ili manje konkretnih aktivnosti. Međutim, svakodnevno delovanje i aktivnosti većine organizacija ne odgovara uvek u potpunosti definisanoj misiji organizacija OSI, ili aktivnosti samo delimično podržavaju proklamovanu misiju organizacije. Istraživanjem je uočeno da u poslednjih nekoliko godina OOSI proširuju svoj krug delovanja i van definisane misije, na oblasti kao što su ljudska prava, različite edukacije ili organizovanje usluga.

Organizacije koje postoje više decenija imaju široko određenu misiju čiji je cilj više da ispune obaveze iz tadašnjih propisa, nego što uistinu predstavlja osnov za delovanje organizacije. Organizacije često polaze od medicinskog pristupa invalidnosti i cilj im je obavljanje socio-humanitarne delatnosti i pružanje pomoći članovima u ostvarivanju beneficija,²⁴ nabavci pomagala, kao i organizovanju kulturnih i sportskih delatnosti. Cilj ovih organizacija često predstavlja i podsticanje prevencije, lečenja ili otklanjanja posledica oštećenja, a tek zatim dolazi na red zastupanje za ostvarivanje ljudskih prava i predstavljanje sopstvenih članova. Po pravilu, OOSI su veoma retko tokom godina menjale i revidirale svoje misije, tako da se u njima uglavnom ne poziva na međunarodne niti nacionalne dokumente o pravima OSI, donete poslednjih godina.

Posebno su karakteristične organizacije OOSI sa smetnjama u intelektualnom razvoju (MNRL i autizam). Pored već pomenutih ciljeva, ove organizacije posebno naglašavaju ulogu roditelja i porodice, stavljajući akcenat na specifične usluge. Takođe, ove organizacije pokušavaju da se prilagode savremenim trendovima u međunarodnom i nacionalnom invalidskom pokretu, koristeći novije termine kao što su „samostalni život osoba ometenih u razvoju“.

Organizacije koje su interesno organizovane i okupljaju osobe sa različitim oblicima invaliditeta, u najvećem broju imaju misiju i ciljeve koji bliže odslikavaju njihove konkretne aktivnosti, jer se fokusiraju na određenu, specifičnu oblast (obrazovanje, pristupačnost, samostalni život, itd.). Najveći deo njihovih aktivnosti definisan je u oblasti javnog zastupanja za stvaranje uslova za realizaciju ljudskih prava OSI u određenoj oblasti.

²⁴ Još je u upotrebi naziv „prava“, koji se odnosi na prava iz socijalne zaštite, a ne na ljudska prava osoba sa invaliditetom.

Dodatnom analizom dolazi se do zaključka da su ciljevi, naročito lokalnih OOSI, ambiciozno postavljeni, posebno kada se sagledaju njihovi trenutni kapaciteti i mogućnosti.²⁵ Nacionalne, krovne organizacije i udruženja, pored podrške i povezivanja svojih članova, nastoje da ostvare i međunarodnu saradnju, i da se aktivnije uključe u proces zastupanja i uticaja na izmenu zakonske regulative koja prati život i rad OSI.

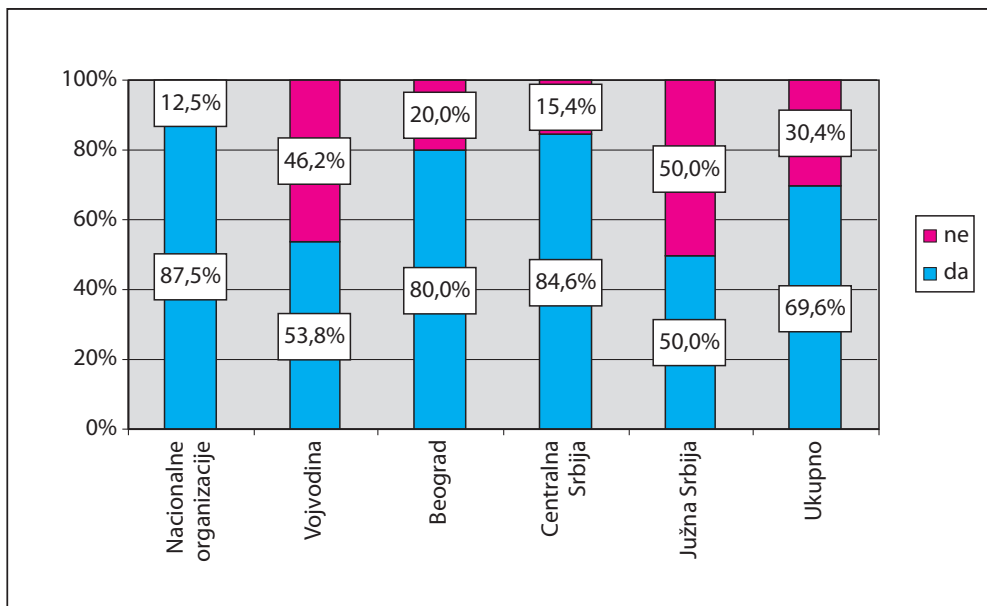
2.2. Nivo informisanosti o strateškim dokumentima

Bez obzira na činjenicu da OOSI po pravilu nisu revidirale svoje misije i ciljeve u skladu sa donetim međunarodnim i nacionalnim dokumentima o pravima OSI, nivo informisanosti OOSI o ovim dokumentima i njihovo korišćenje u radu na zastupanju prava OSI je, sudeći po rezultatima ankete, značajno,

Strategija za smanjenje siromaštva

Oko dve trećine anketiranih OOSI upoznate su sa postojanjem i sadržajem Strategije za smanjenje siromaštva (SSS). Posmatrano prema nivou delovanja OOSI, organizacije iz Južne Srbije i Vojvodine u najmanjem su procentu upoznate sa sadržajem SSS. Oko pola organizacija izjavljuje da ne poznaju sadržaj SSS, kao ni njene ciljeve. S druge strane, nacionalne organizacije, gradske organizacije iz Beograda i lokalne organizacije iz Centralne Srbije znatno su više upoznate sa ciljevima i prioritetima ove Strategije.

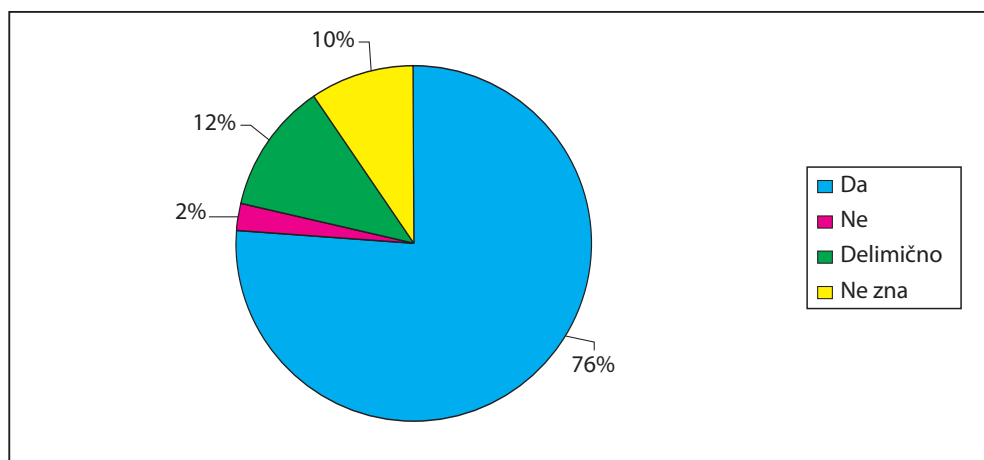
Grafikon 3 – Struktura OOSI upoznatih sa sadržajem Strategije za smanjenje siromaštva

²⁵ Detaljnija analiza kapaciteta data je dalje u tekstu ovog poglavlja, pod 2.4. i 2.5.

Na pitanje da li su problemi osoba sa invaliditetom u dovoljnoj meri uključeni u SSS, tri četvrtine anketiranih OOSI odgovorile su potvrdno, kao što ilustruje Grafikon 4. Da su pitanja i problemi OSI kroz strategiju tek delimično zastupljeni, slaže se 12% anketiranih OOSI, a da uopšte nisu zastupljeni smatra samo 2% ispitanika. Međutim, ima i 10% onih koji nemaju jasno opredeljen stav o ovom pitanju. Neobično je da oko 6% OOSI smatra da su pitanja OSI uključena u Strategiju za smanjenje siromaštva, iako saopštavaju da nisu upoznate sa ciljevima i sadržajem strategije.

Grafikon 4 – Uključenost pitanja osoba sa invaliditetom u Strategiju za smanjenje siromaštva

Ukazujući na direktnu vezu između podataka prikazanih Grafikonom 3, o informisanosti o ciljevima SSS, i podataka datih na dnu Tabele 1 date u nastavku teksta, ističemo rezultat ankete po kojem 37,5% OOSI ne sprovodi ili nije sprovodilo nikakve aktivnosti koje bi doprinele sprečavanju siromaštva osoba sa invaliditetom, iz čega bi se dalo zaključiti da su OOSI koje su bile upoznate sa SSS imale i određene aktivnosti u ovoj oblasti.

Najveći broj aktivnosti u vezi sa siromaštvom realizuje se kroz projekte radnog osposobljavanja OSI, a zatim kroz organizovanje seminara i tribina posvećenih siromaštvu OSI, i davanju novčane pomoći. Na trećem mestu po učestalosti nalaze se zastupnički rad i lobiranje za prava OSI, koji su se odvijali u po jednoj organizaciji iz Beograda i nacionalnoj, i dve organizacije iz Centralne Srbije. Deo programa u ovoj oblasti odvijao se kroz posredne aktivnosti koje bi mogle da utiču i na smanjenje siromaštva, kao što su organizovanje različitih kurseva ili klubova i dnevnih centara.

Tabela 1 – Aktivnosti i projekti u vezi sa smanjenjem siromaštva

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno %	Broj projekata ili aktivnosti
Projekti radnog osposobljavanja	5,4%	1,8%	3,6%	3,6%	1,8%	16,1%	9
Humanitarna pomoć	1,8%	0,0%	1,8%	1,8%	0,0%	5,4%	3
Edukacije, kursevi	0,0%	0,0%	3,6%	0,0%	1,8%	5,4%	3
Seminari, tribine	0,0%	3,6%	1,8%	1,8%	1,8%	8,9%	5
Dnevni centri, klubovi	3,6%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%	5,4%	3
Terapeutske usluge, banje	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%	0,0%	1,8%	1
Psihološka pomoć porodicama	1,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%	1
Novčane pomoći	0,0%	0,0%	3,6%	3,6%	1,8%	8,9%	5
Zastupanje	1,8%	0,0%	1,8%	3,6%	0,0%	7,1%	4
Nema takvih aktivnosti	5,4%	10,7%	3,6%	10,7%	7,1%	37,5%	21

Procena uzroka siromaštva OSI koju su dale organizacije, odgovara nalazima ranijeg istraživanja Centra za samostalni život invalida Srbije,²⁶ kao i analizi u Strategiji za smanjenje siromaštva Srbije – kako u odnosu na osnovne uzroke siromaštva u Srbiji uopšteno, tako i u odnosu na specifične uzroka siromaštva samih OSI. Kao osnovne uzroke siromaštva u Srbiji OOSI su navele teške uslove zapošljavanja (37,5%), lošu ekonomsku situaciju u zemlji (26%) i obrazovanje (25%). Sva tri razloga našla su se i u specifičnim razlozima siromaštva OSI, ali kod znatno više anketiranih. Ovo ilustruje činjenicu da organizacije smatraju kako su i zapošljavanje i obrazovanje daleko veći problem za OSI nego za osobe koje nemaju invaliditet.

Ohrabrujuće je da su OOSI u velikom broju prepoznale i ono što zaista jesu specifični uzroci siromaštva OSI, kao što su predrasude, nedostatak službi podrške, postojanje dodatnih troškova invalidnosti (pomagala, lekovi, specijalna ishrana, higijenska sredstva) i socijalna isključenost. Iz ovoga se takođe može zaključiti i da OOSI zaista reprezentuju populaciju koju predstavljaju, i da poseduju znanja potrebna za kreiranje politika usmerenih na rešavanje najznačajnijih problema OSI.

²⁶ „Specifičnosti siromaštva OSI“, Centar za samostalni život invalida Srbije, Beograd, 2004

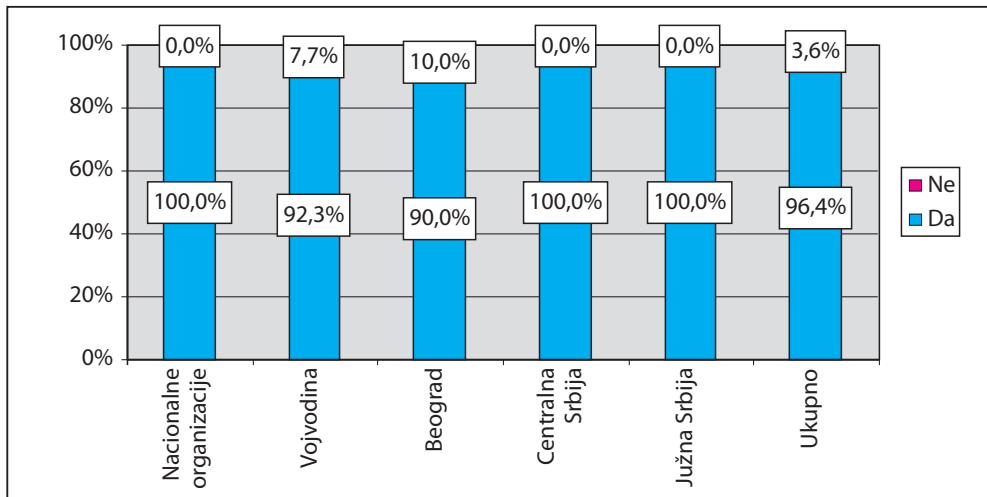
Tabela 2 – Specifični uzroci siromaštva OSI

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Loša materijalna situacija	0,0%	0,0%	1,8%	5,4%	1,8%	8,9%
Nemogućnost zapošljavanja	8,9%	17,9%	12,5%	12,5%	12,5%	64,3%
Nezaposlenost članova roditelja OSI	1,8%	1,8%	0,0%	0,0%	0,0%	3,6%
Neadekvano obrazovanje	7,1%	8,9%	8,9%	8,9%	8,9%	42,9%
Neadekvatna zakonska podrška i nerazvijena prava OSI	0,0%	1,8%	1,8%	5,4%	1,8%	10,7%
Loša zdravstvena zaštita i visoki troškovi invalidnosti (lekovi, pomagala, specijalna ishrana, higijenska sredstva)	3,6%	1,8%	1,8%	0,0%	3,6%	10,7%
Neadekvatna socijalna zaštita	0,0%	3,6%	3,6%	0,0%	1,8%	8,9%
Neadekvatna tuđa nega i pomoć (nedovoljan iznos sredstava)	0,0%	3,6%	0,0%	0,0%	0,0%	3,6%
Nedostatak servisa i izostanak službi podrške	0,0%	1,8%	1,8%	1,8%	5,4%	10,7%
Neinformisanost OSI	0,0%	0,0%	1,8%	1,8%	1,8%	5,4%
Nepristupačno okruženje	1,8%	1,8%	1,8%	3,6%	1,8%	10,7%
Predrasude okoline i neprihvatanje OSI	0,0%	3,6%	1,8%	3,6%	8,9%	17,9%

Konvencija UN-a o pravima OSI

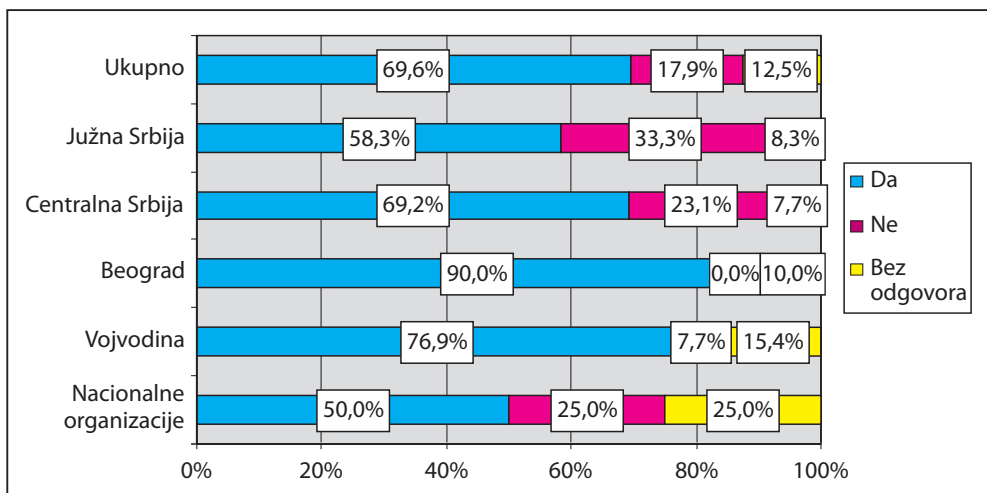
Ako se na osnovu podataka iz Grafikona 5 uporedi upoznatost OOSI sa SSS i Konvencijom UN-a o pravima osoba sa invaliditetom, uočavamo da je mnogo veći procenat organizacija upoznat sa sadržajem Konvencije UN-a: od 56 OOSI u uzorku, samo dve organizacije – jedna iz Vojvodine i jedna iz Beograda, nisu upoznate sa sadržajem i postojanjem Konvencije.

Grafikon 5 – Poznavanje Konvencije UN-a o zaštiti prava OSI

Međutim, angažovanost OOSI u aktivnostima u vezi sa promocijom Konvencije manja je od spoznaje organizacija o njenom postojanju. Ipak, više od dve trećine organizacija tvrde da su bile uključene u promociju Konvencije, 17,9% nije direktno učestvovalo u aktivnostima promocije, a 12,5% nije odgovorilo na ovo pitanje. Posmatrano na nivou grupa OOSI, kao što je prikazano na Grafikonu 6, osim jedne organizacije, ostalih devet organizacija iz Beograda bile su uključene u promociju Konvencije, što znači da su sve OOSI koje su znale za ovaj dokument UN-a, i učestvovala u njegovoj promociji. Od anketiranih OOSI koje deluju na lokalnom nivou u drugim delovima Srbije, organizacije iz Južne Srbije su u promociju ovog dokumenta bile uključene u najmanjem broju, ali još je bilo uključeno preko polovine ovih organizacija. Iako su sve nacionalne OOSI bile upoznate sa sadržajem Konvencije, one su najmanje učestvovala u aktivnostima promocije.

Grafikon 6 – Uključenost u promociju Konvencije UN-a o pravima OSI

U Tabeli 3 izdvojene su aktivnosti koje su se odnosile na promociju Konvencije UN-a o pravima OSI. Najveći broj OOSI je promociju ovog dokumenta sprovodio organizovanjem ili učešćem na tribinama, okruglim stolovima, debatnim klubovima, radionicama i seminarima – 30,4%, pri čemu su to uglavnom bile OOSI iz Beograda (8,9% OOSI) i unutrašnjosti (14,2%). Izvestan broj OOSI, tj. 14,3% anketiranih, samo je naveo da je učestvovao u promociji dokumenta, bez posebnog navođenja koje su to aktivnosti pratile promociju – to su uglavnom organizacije iz Vojvodine i unutrašnjosti Srbije. Takođe, 8,9% OOSI, većinom iz Beograda, uzele su direktno učešće u projektima ili su ostvarile saradnju sa centrima za socijalni rad, forumima, ili sa samim članovima komiteta UN-a koji se bavi zaštitom prava OSI. Promocija se odvijala i kroz druge aktivnosti, kao što su učešće u radnim telima ili nastup na lokalnim medijima.

Tabela 3 – Aktivnosti i promocija Konvencije UN-a

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Aktivnosti:						
Tribine, okrugli stolovi, debate, radionice, seminari i promocije	1,8%	9%	10,7%	10,7%	12,5%	44,7%
Projekti i saradnja sa CSR, forumima, članovima komiteta UN-a	1,8%	1,8%	3,6%	1,8%	0,0%	8,9%
Učešće u radu radnih tela	1,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
Lokalni mediji	1,8%	1,8%	1,8%	0,0%	0,0%	5,4%
Ostalo	0,0%	5,4%	0,0%	3,6%	0,0%	8,9%

Strategija razvoja socijalne zaštite

Nešto više od polovine anketiranih OOSI poznaje sadržaj Strategije razvoja socijalne zaštite. Među onim OOSI koje su u većem broju upoznate sa ovim nacionalnim dokumentom, nalaze se nacionalne OOSI (75%), organizacije i udruženja iz Beograda (60%), kao i OOSI iz Južne Srbije (58,3%).

Tabela 4 – Poznavanje sadržaja NSRSZ i učešće u izradi LPA za decu

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Poznaje sadržaj	100%					
Da	75,0%	41,7%	60,0%	46,2%	58,3%	54,5%
Ne	25,0%	58,3%	40,0%	53,8%	41,7%	45,5%
Urađen LPA za sprovođenje strategije	100%					
Da	75,0%	60,0%	22,2%	83,3%	44,4%	56,8%
Ne	25,0%	20,0%	22,2%	16,7%	55,6%	27,3%
Ne zna	0,0%	20,0%	55,6%	0,0%	0,0%	15,9%
Učešće u izradi	100%					
Da	75,0%	36,4%	28,6%	91,7%	25,0%	52,4%
Ne	25,0%	63,6%	42,9%	8,3%	75,0%	42,9%
Ne zna	0,0%	0,0%	28,6%	0,0%	0,0%	4,8%

Informacije o operacionalizaciji Strategije ima 56,8% OOSI koje su upoznate sa postojanjem Lokalnog plana akcije za sprovođenje strategije (LPA), a u izradi ovih dokumenata na lokalnom nivou učestvovalo je 52,4% anketiranih OOSI. U izradi ovih dokumenata od lokalnog značaja u najvećem broju učestvovala su nacionalne OOSI (75%), kao i lokalne OOSI iz Centralne Srbije (91,7%).

Strategija za unapređenje položaja OSI u Srbiji

Skoro polovina anketiranih OOSI učestvovala je u izradi Nacionalne strategije za unapređenje položaja OSI. Pri tome, sve nacionalne organizacije uzele su učešće u izradi ovog dokumenta, što je i logično jer je postojala Radna grupa OOSI za izradu strategije u kojoj su učestvovali predstavnici svih nacionalnih organizacija, kao i više OOSI aktivnih na drugim nivoima. Što se tiče lokalnih organizacija, najviše su bile uključene organizacije iz Centralne Srbije, a najmanji broj učesnika u izradi Strategije, prema odgovorima ispitanika, bio je iz Vojvodine.

Tekst Strategije poseduje, u proseku, skoro tri četvrtine anketiranih OOSI. Posmatrano po grupama OOSI, sve nacionalne organizacije koje su i učestvovala u izradi dokumenta, poseduju tekst, kao i 90% organizacija iz Beograda. Bez obzira na to što su u najmanjem procentu učestvovala u izradi dokumenta, skoro polovina organizacija iz Vojvodine poseduje tekst Strategije.

Tabela 5 – Učešće u izradi Nacionalne strategije za unapređenje položaja OSI

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Učešće u izradi SzUPOSI	100%					
Da	100%	15,4%	40,0%	46,2%	41,7%	44,6%
Ne	0,0%	84,6%	60,0%	53,8%	58,3%	55,4%
Poseduje tekst SzUPOSI	100%					
Da	100%	46,2%	90,0%	53,8%	66,7%	67,9%
Ne	0,0%	53,8%	10,0%	46,2%	33,3%	32,1%
Poziva se na SzUPOSI u radu	100%					
Da	87,5%	40,0%	60,0%	46,2%	50,0%	54,7%
Ne	12,5%	60,0%	40,0%	53,8%	50,0%	45,3%

U svom radu, na tekst Strategije poziva se u proseku 54,7% anketiranih OOSI. Na tekst Strategije se u svom delovanju najviše pozivaju nacionalne OOSI, a zatim i gradske organizacije iz Beograda. Ostale OOSI koje deluju na lokalnom nivou, na Strategiju se u svom radu pozivaju u proseku od 40% do 60%. Iz ovoga se može zaključiti da su, bez obzira na pitanje da li su učestvovala u njenoj izradi ili ne, OOSI prepoznale važnost ovog dokumenta i interese članstva u njemu.

U Tabeli 6 prikazano je rangiranje značaja šest ciljeva Strategije za unapređenje položaja OSI. Pre njihove analize, trebalo bi napomenuti da su pri anketiranju osobe koje su se našle u ulozi anketara morale da u čak 35,7% slučajeva podsete svoje sagovornike na tih šest ciljeva. Nadalje, zapaža se da je strateški cilj sa rednim brojem četiri (razvijanje politika i mera u oblastima obrazovanja, zapošljavanja, rada i stanovanja radi pružanja jednakih mogućnosti OSI) po svojoj važnosti izbio na prvo mesto. Na drugom mestu nalazi se cilj broj dva (razvijanje efikasne pravne zaštite), i tako redom, pri čemu treba istaći da se cilj koji je u Strategiji naveden pod rednim brojem jedan (pitanje položaja OSI ugraditi u razvojne planove i graditi institucionalni okvir za implementaciju politika) po viđenju anketiranih OOSI nalazi na poslednjem mestu.

Tabela 6 – Rangiranje značaja šest ciljeva SzUPOSI²⁷

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Anketiranom pročitani ciljevi	100%					
Da	87,5%	42,2%	40,0%	23,1%	0,0%	35,7%
Ne	12,5%	53,8%	60,0%	76,9%	100%	64,3%
Šest ciljeva:						
Cilj 1.	0,0%	1,8%	0,0%	1,8%	1,8%	5,4%
Cilj 2.	7,1%	3,6%	1,8%	1,8%	,8%	16,1%
Cilj 3	3,6%	1,8%	1,8%	3,6%	0,0%	10,7%
Cilj 4.	8,9%	3,6%	5,4%	25,0%	0,0%	42,9%
Cilj 5.	0,0%	1,8%	1,8%	1,8%	7,1%	12,5%
Cilj 6.	0,0%	0,0%	1,8%	5,4%	3,6%	10,7%
Svi ciljevi	0,0%	7,1%	5,4%	0,0%	3,6%	16,1%

Učešće u kreiranju zakonodavne regulative

Veliki broj anketiranih OOSI učestvuje ili je učestvovao u davanju predloga na zakone i druge propise – tri četvrtine (Tabela 7). Po svojoj aktivnosti u ovoj oblasti rada i delovanja, najzastupljenije su nacionalne OOSI koje u potpunosti uzimaju učešće u aktivnostima pripreme i izmena zakonske regulative, a zatim slede organizacije iz Centralne Srbije i iz Beograda.

²⁷ Opšti ciljevi Strategije:

1. Pitanje položaja osoba sa invaliditetom ugraditi u opšte razvojne planove uz izgradnju institucionalnog okvira i operacionalizaciju multisektorske i multiresorne saradnje na aktivnostima planiranja i praćenja politika u ovoj oblasti;
2. Razviti efikasnu pravnu zaštitu, uz razvijene i sprovedene planove prevencije i sprečavanja diskriminacije osoba sa invaliditetom, kao i planove senzibilizacije društva po pitanjima invalidnosti;
3. Socijalne, zdravstvene i druge usluge bazirane na pravima i potrebama korisnika učiniti dostupnim, u skladu sa savremenim međunarodno prihvaćenim metodama procene invalidnosti i potreba;
4. Razviti politike mera i primeniti programe, naročito u oblastima obrazovanja, zapošljavanja, rada i stanovanja, koji osobama sa invaliditetom pružaju jednake mogućnosti i podstiču samostalnost, lični razvoj i aktivan život u svim oblastima;
5. Osobama sa invaliditetom osigurati pristup izgrađenom okruženju, pristupačnom prevozu, informacijama, komunikacijama i uslugama namenjenim javnosti, a kroz razvoj i sprovođenje plana uklanjanja barijera i izgradnje pristupačnih objekata i usluga;
6. Osigurati osobama sa invaliditetom adekvatan standard življenja i socijalnu sigurnost.

Tabela 7 – Učešće u davanju predloga na zakone i lokalne propise

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Učešće u davanju predloga	100%					
Da	100%	46,2%	80,0%	91,7%	66,7%	74,5%
Ne	0,0%	53,8%	20,0%	8,3%	33,3%	25,5%
Nivo	100%					
Lokalni	33,3%	66,7%	40,0%	72,7%	72,7%	56,0%
Pokrajinski	0,0%	16,7%	0,0%	0,0%	0,0%	2,0%
Nacionalni	66,7%	16,7%	60,0%	27,3%	27,3%	2,0%

Nacionalne OOSI imaju veliki značaj u delovanju na zakonodavstvo i ostalu regulativu na nivou države (dve trećine), ali su aktivne i u davanju predloga na donošenje propisa od lokalnog značaja (trećina anketiranih organizacija ovog nivoa). Lokalne organizacije OSI su pre svega učestvovala u davanju predloga za regulativu na lokalnom nivou, ali su učestvovala, u većoj ili manjoj meri, i u kreiranju nacionalnih propisa.

Pozivanje na zakonsku regulativu

U nastojanju da saznamo koje zakonske dokumente kao osnovu za javno zastupanje najčešće koriste OOSI u svom radu, OOSI je ponuđeno da nabroje jedan ili više dokumenata koje smatraju važnim za svoje delovanje. Od svih pomenutih zakona i drugih propisa, anketirane OOSI smatraju da je od najvećeg značaja za ostvarivanje prava osoba sa invaliditetom Zakon o sprečavanju diskriminacije OSI, koji su pomenule više od polovine organizacija. Drugi dokument je Konvencija UN-a o pravima OSI, a zatim slede strategije koje se ili bave pitanjima OSI ili su OSI jedna od njihovih ciljnih grupa. Iza toga dolaze pojedinačni zakoni koji regulišu specifične oblasti, među njima pre svega Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju OSI, koji je u proseku pomenulo 14,3% anketiranih OOSI. Ovakvo rangiranje zakonskih akata, sa neznatnim odstupanjima, pojavljuje se i u okviru pojedinačne teritorijalne podele.

Iz ovoga se može zaključiti da OOSI najveći značaj pridaju propisima koji regulišu pitanje ljudskih prava OSI, kao osnovu za kreiranje politike i ostvarenje pojedinačnih prava OSI. Iza toga prepoznaju značaj strateških dokumenata kao okvir za implementaciju politike, a zatim pojedinačne zakone koji politike pretaču u praksu. Ovo je indikativan i veoma značajan i pozitivan nalaz, jer ukazuje na to da sve više OOSI napušta medicinski pristup zaštite OSI, i da organizacije teže rešavanju konkretnih problema svojih članova kroz zastupanje za ostvarenje ljudskih prava OSI.

Tabela 8 – Zakonski i drugi akti na koja se OOSI pozivaju pri ostvarivanju prava svojih članova

Propisi, strategije i konvencije	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Zakon o sprečavanju diskriminacije OSI	8,9%	10,7%	10,7%	14,3%	7,1%	51,8%
Konvencija UN-a o pravima i dostojanstvu OSI	5,4%	3,6%	7,1%	12,5%	3,6%	32,1%
SzUPOSI, SRSZ i lokalne strategije SZ, SSS	3,6%	1,8%	0,0%	8,9%	3,6%	17,9%
Ustav	1,8%	0,0%	1,8%	1,8%	7,1%	12,5%
Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju OSI (u pripremi)	3,6%	1,8%	3,6%	1,8%	3,6%	14,3%
Set zakona o obrazovanju	1,8%	5,5%	0,0%	0,0%	0,0%	7,3%
Zakon o socijalnoj zaštiti i obezbeđivanju socijalne sigurnosti građana Srbije	3,6%	0,0%	0,0%	1,8%	1,8%	7,1%
Zakon o planiranju i izgradnji	1,8%	0,0%	1,8%	0,0%	1,8%	5,4%
Zakon o zdravstvenoj zaštiti, Pravilnik o zdravstvenoj zaštiti	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	5,4%	5,4%
Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju	1,8%	1,8%	0,0%	0,0%	0,0%	3,7%
Nacionalni planovi akcije i lokalni planovi akcije za decu	1,8%	0,0%	0,0%	1,8%	0,0%	3,6%
Konvencija UN-a o i ljudskim pravima	1,8%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%	3,6%
Konvencija UN-a o pravima deteta	1,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%

2.3. Upravljanje i donošenje odluka u organizacijama

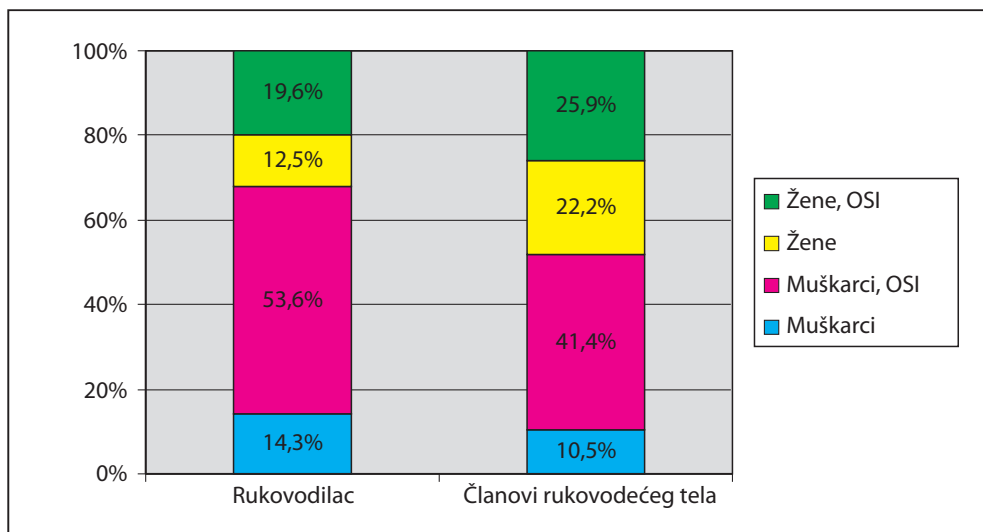
Najviše telo u velikoj većini OOSI je skupština, a u manjem delu OOSI se kao najviše telo javlja republički odbor. U lokalnim organizacijama OSI se u strukturi organa rukovođenja, pored skupštine, javljaju i okružni odbori, međuopštinske skupštine, i konferencije.

Niži organi upravljanja u OOSI su upravni i izvršni odbori, koji operativno upravljaju radom gotovo svih OOSI, od nacionalnog do lokalnog nivoa – upravni odbor upravlja radom u gotovo dve trećine, a izvršni odbor u više od trećine anketiranih organizacija.²⁸

U strukturi upravljačkog tela (Grafikon 7), među rukovodiocima najveći broj čine muškarci sa invaliditetom (više od polovine), a žene sa invaliditetom rukovode svakom petom organizacijom među OOSI obuhvaćenim uzorkom. I među članovima rukovodećeg tela najveći procenat čine muškarci i žene sa invaliditetom, ali je zastupljenost žena znatno manja od zastupljenosti muškaraca. Muškarci i žene bez invaliditeta čine oko 30% rukovodilaca i članova rukovodećih tela u OOSI. Imajući u vidu da je u uzorku bilo oko 18% OOSI koje okupljaju roditelje lica sa smetnjama u intelektualnom razvoju, gde po prirodi stvari ove organizacije vode roditelji odnosno osobe bez invaliditeta, učešće osoba sa invaliditetom u rukovodećim strukturama OOSI praktično se bliži visokom procentu (90%), što je nalaz koji je ohrabrujući imajući u vidu da je do devedesetih godina odnos bio skoro obrnut.

Muškarci se na rukovodećem mestu u organizaciji nalaze u skoro 80% slučajeva, bez obzira na to da li se radi o osobama sa ili bez invaliditeta – što je u skladu sa opštim trendovima zastupljenosti žena na rukovodećim pozicijama u Srbiji.²⁹

Grafikon 7 – Struktura upravljačkog tela

²⁸ Jedini izuzetak čini Udruženje studenata sa hendikepom iz Beograda, kojim upravlja bord direktora.

²⁹ Zanimljivo je ovaj podatak analizirati u svetlu činjenica da OOSI zapošljavaju tri puta više žena nego muškaraca (podaci navedeni u ovom istraživanju, str. 35).

2.4. Članovi i zaposleni u organizacijama

Podaci dobijeni ovim istraživanjem predstavljaju kapacitete osam nacionalnih i 48 lokalnih organizacija, čije članstvo broji 297 lokalnih članica saveza i oko 14.439 osoba sa invaliditetom (Tabela 9). Podatke o raspodeli članstva na redovne, vanredne i pomažuće trebalo bi uzeti sa rezervom, s obzirom na to da učesnici u anketi nisu uvek raspolagali preciznim ciframa, što je i razlog nepoklapanja ove raspodele sa ukupnim brojem članova. Stoga ove podatke treba tumačiti kao ilustraciju okupljanja osoba sa invaliditetom oko lokalnih organizacija.

S obzirom na skromne finansijske resurse, OOSI ne zapošljavaju veliki broj lica sa stalnim radnim odnosom, te je za pojačanje povremenih aktivnosti isplativije honorarno angažovati saradnike, što većina organizacija i čini. Prema podacima datim u Tabeli 9, nacionalne organizacije imaju u proseku po četiri stalno zaposlena lica, dok su u lokalnim organizacija u proseku zaposlene po dve osobe. Na jednog stalno zaposlenog u proseku dolazi 70 redovnih članova, posmatrano na nivou lokalnih OOSI; taj broj se smanjuje za više od polovine sa dodatnim angažovanjem saradnika – tj. na 30 redovnih članova.

Tabela 9 – Članstvo i zaposleni u OOSI

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Broj organizacija	8	13	10	13	12	56
Broj članova	...	4.042	4.893	2.631	2.873	14.439
Redovni članovi	...	1.086	2.703	1.779	2.715	8.283
Vanredni članovi	...	12	...	129	562	703
Pomažući članovi	...	38	40	56	165	299
<i>Broj članova saveza</i>	297
Zaposleni						
Broj stalno zaposlenih	31	12	32	24	19	118
Broj povremeno angažovanih	11	69	53	15	14	162
Nivo funkcionisanja						
<i>Opštinski</i>	0,0%	61,5%	10,0%	53,8%	41,7%	35,7%
<i>Broj opština</i>	...	39	17	25	63	...
<i>Republički</i>	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%	8,9%
<i>Međuopštinski</i>	0,0%	38,5%	40,0%	46,2%	58,3%	39,3%
<i>Savez</i>	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	14,3%

U strukturi OOSI, pored nacionalnih koje funkcionišu kao savezi, opštinske organizacije najzastupljenije su u uzorku organizacija koje deluju u Vojvodini – 61,5%; međuopštinske u Južnoj Srbiji – 58,3%, Centralnoj Srbiji – 46,2% i u Beogradu – 40%; dok je organizacija koje deluju na republičkom nivou (a nisu savezi OOSI) bilo samo u Beogradu – 50%. U ukupnoj strukturi uzorka opštinske i međuopštinske organizacije činile su više od 75% svih OOSI, a savezi i republičke organizacije preostalih 25 organizacija.

Karakteristike zaposlenih

Tabela 10 prikazuje ukupan broj zaposlenih u OOSI prema tri osnovna obeležja: starosti, polu i invaliditetu. Posmatrano u celini, OOSI tri puta više zapošljavaju žene nego muškarce, i to u gotovo polovini slučajeva žene bez invaliditeta, a oko četvrtine sa invaliditetom.

Posmatrano kroz sve grupe, najviše zaposlenih nalazi se u starosnom intervalu od 31 do 50 godina. Starosna struktura zaposlenih u OOSI pokazuje da su u organizacijama ređe zaposleni mladi do 30 godina, a naročito mladi sa invaliditetom. Muškarci i žene sa invaliditetom čine manje od jedne trećine ukupno zaposlenih u starosnoj grupi do 30 godina. U sredini starosne distribucije nalazi se podjednak broj zaposlenih žena i muškaraca, sa i bez invaliditeta. U grupi lica starijih od 50 godina, zaposleno je tek 10% muškaraca i 7,5% žena sa invaliditetom. Ukupan broj zaposlenih osoba sa invaliditetom čini 38,6% zaposlenih, što se značajno razlikuje od uobičajene predstave da se u OOSI uglavnom zapošljavaju osobe sa invaliditetom. Inače, broj zaposlenih starih preko 50 godina značajno se smanjuje, u skladu sa distribucijom ukupno zaposlenih u Srbiji.

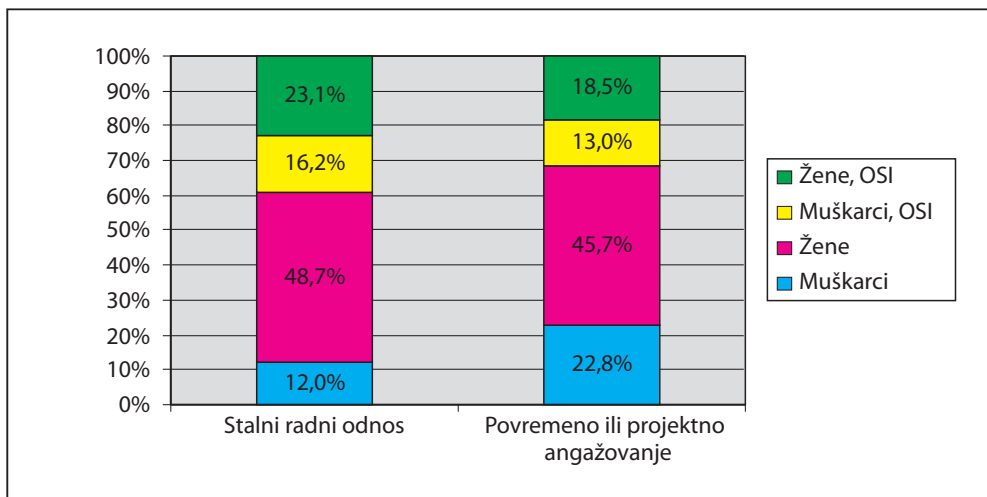
Tabela 10 – Broj zaposlenih u OOSI prema starosti i polu

	Muškarci	Muškarci, OSI	Žene	Žene, OSI	Ukupno
Do 30 god.	16	4	23	13	56
31 - 50 god.	15	25	57	41	138
Preko 50 god.	6	4	27	3	40
Ukupno	37	33	107	57	234
U procentima	15,6%	14,3%	45,8%	24,3%	100%

Obrazovna struktura zaposlenih u OOSI prilično je jednostavna. Sa nezavršenom osnovnom školom u OOSI su uglavnom zaposlene samo osobe sa invaliditetom, a u grupi sa završenom osnovnom školom pored OSI u 35,7% javljaju se i zaposlene žene bez invaliditeta. U OOSI su većinom zaposlene osobe sa srednjom školom, pri čemu je najveći broj zaposlenih žena sa ovim nivoom obrazovanja. Lica sa višom školom češće su muškarci nego žene – gotovo polovina muškaraca bez i 7,1% muškaraca sa invaliditetom. Osobe sa fakultetskim nivoom obrazovanja retke su među zaposlenim osobama sa invaliditetom, a zastupljenost žena je veća od 10%, dok su muškarci manje zastupljeni (7,5%).

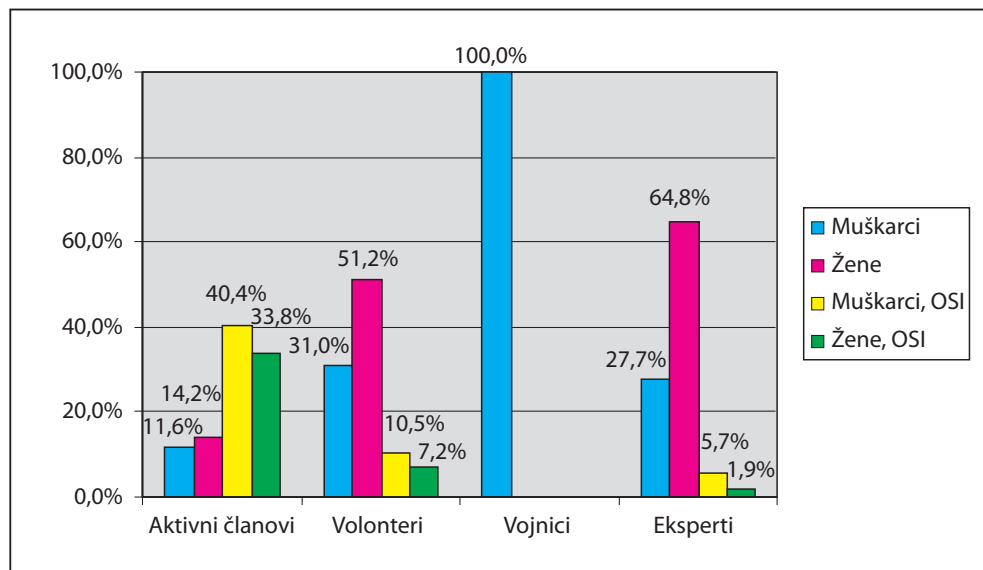
Tabela 11 – Obrazovna struktura

	Muškarci	Žene	Muškarci, OSI	Žene, OSI	Ukupno
Nekompletna osnovna škola	0,0%	0,0%	50,0%	50,0%	100,0%
Osnovna škola	0,0%	35,7%	28,6%	35,7%	100,0%
Srednja stručna škola	11,5%	36,5%	17,7%	34,4%	100,0%
Gimnazija	0,0%	33,3%	33,3%	33,3%	100,0%
Viša škola	46,4%	21,4%	7,1%	25,0%	100,0%
Fakultet	13,4%	67,2%	7,5%	11,9%	100,0%
Magistarske studije	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Doktorat	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%

Grafikon 8 – Distribucija zaposlenih prema radnom statusu

Žene sa invaliditetom su češće od muškaraca sa invaliditetom angažovane za stalno ili na honorarnim poslovima u okviru svojih organizacija, kao što pokazuje Grafikon 8. Nadalje, žene bez invaliditeta dominantno su uključene u OOSI, bilo na stalnim radnim mestima ili honorarno, čineći gotovo polovinu angažovanih. Među ostalim angažovanim ljudskim resursima u OOSI muškarci i žene sa invaliditetom najčešće imaju status aktivnih članova. U grupi volontera najviše se nalazi žena (preko polovine) i znatno manje muškaraca (31%) bez invaliditeta

OOSI su kroz anketu registrovale 294 vojnika na civilnom odsluženju vojnog roka, kao značajnu pomoć u realizaciji aktivnosti organizacija. U grupi eksperata, najveći je broj angažovanih žena bez invaliditeta – gotovo dve trećine, i muškaraca bez invaliditeta – više od četvrtine, dok je broj muškaraca i žena sa invaliditetom zanemarljiv. Detaljan prikaz pokazuje Grafikon 9 u nastavku.

Grafikon 9 – Ostali angažovani ljudski resursi

Veštine i znanja zaposlenih i članova upravljačkih tela OOSI

U odnosu na ukupan broj lica stalno ili povremeno angažovanih u OOSI i članova njihovih upravljačkih tela, najviše je osoba koje u svom radu koriste računar, oko dve trećine njih, a samo nešto više od polovine ovih lica ume da koristi internet. Manje od trećine ovih lica govori neki strani jezik, ili poseduje znanja iz finansija ili administrativnih poslova.

Posmatrano po polu i invaliditetu, podjednak broj muškaraca i žena sa i bez invaliditeta u svom radu koristi računar, a slična je situacija i sa korisnicima interneta. Žene češće govore strane jezike od muškaraca, i to podjednako žene sa i bez invaliditeta. Među ženskim delom zaposlenih u OOSI, takođe je više i osoba koje poseduju znanja u oblasti logistike i vođenja administracije, kao i finansija. Veštine u vođenju seminara i treninga podjednako su prisutne među ženama sa i bez invaliditeta, kao i kod muškaraca sa invaliditetom, a vozačku dozvolu češće poseduju muškarci sa i bez invaliditeta, u odnosu na žene.

Tabela 12a – Veštine i znanja zaposlenih i članova upravljačkih tela OOSI

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno	
Broj stalno i povremeno zaposlenih	42	81	85	39	33	280	
Broj članova upravljačkih tela	113	71	66	86	76	412	
Ukupno						692	
							% u odnosu na ukupan broj
Veštine i znanja zaposlenih i članova upravljačkih tela OOSI							
Koristi računar	120	70	88	109	55	442	63,9%
Koristi internet	112	60	87	106	47	412	59,5%
Govori strani jezik	30	47	64	29	19	189	27,3%
Posедује znanja iz oblasti tehničke organizacije	57	18	57	28	27	187	27,0%
Posедује znanja iz oblasti finansijskih poslova	31	19	48	20	8	136	19,7%
Posедује znanja iz oblasti vođenja administracije	73	20	45	15	20	173	25,9%
Posедује znanja iz oblasti vođenja seminara/treninga	38	15	23	18	23	117	16,9%
Posедује vozačku dozvolu	64	55	69	64	34	286	41,3%

Tabela 12b – Struktura po polu i invaliditetu – veštine i znanja u OOSI

	Muškarci	Muškarci, OSI	Žene	Žene, OSI	Ukupno
Koristi računar	16,4%	31,2%	25,6%	26,7%	100,0%
Koristi internet	18,5%	26,9%	25,9%	28,7%	100,0%
Govori strani jezik	18,1%	19,3%	31,0%	31,6%	100,0%
Posедује znanja iz oblasti tehničke organizacije	19,7%	27,0%	27,0%	26,4%	100,0%
Posедује znanja iz oblasti finansijskih poslova	22,3%	17,7%	33,1%	26,9%	100,0%
Posедује znanja iz oblasti vođenja administracije	18,8%	18,8%	32,9%	29,4%	100,0%
Posедује znanja iz oblasti vođenja seminara/treninga	16,0%	28,00%	27,2%	28,8%	100,0%
Posедује vozačku dozvolu	23,3%	35,7%	28,3%	12,7%	100,0%

Prema podacima dobijenim u anketi, eksperti za svaku od pomenutih oblasti češće su angažovani u nacionalnim organizacijama u odnosu na lokalne. U nacionalnim organizacijama najčešće su angažovani eksperti za socijalnu politiku, a najmanje za obrazovanje. Lokalne organizacije u Beogradu najčešće angažuju eksperte u oblastima pravnih nauka, socijalne politike i informacionih tehnologija, kao i eksperte za kreiranje/pisanje projekata i prikupljanje sredstava. Lokalne OOSI sa područja Vojvodine najčešće angažuju stručnjake iz oblasti zdravstva, i za pisanje projekata i prikupljanje sredstava za njihovu realizaciju. Osmišljavanje projekata i veštine prikupljanja sredstava bitne su i za ostale OOSI sa područja Centralne i Južne Srbije. Pored toga, lokalne OOSI iz Centralne Srbije često angažuju i stručnjake iz oblasti socijalne politike, a organizacije iz Južne Srbije imaju potrebe i za češćim angažovanjem pravnika, stručnjaka za kompjutere, i stručnjaka za zdravstvo i obrazovanje. OOSI, i nacionalne i lokalne, najčešće imaju potrebu za angažovanjem eksperata u oblasti socijalne politike i pisanja projekata, uključujući i aktivnosti prikupljanja sredstava od donatora.

Tabela 13 – Eksperti angažovani u OOSI prema oblastima ekspertize

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Pravne nauke	75,0%	15,4%	60,0%	30,8%	41,7%	41,1%
Socijalna zaštita	87,5%	15,4%	50,0%	69,2%	50,0%	51,8%
Obrazovanje	37,5%	23,1%	30,0%	30,8%	41,7%	32,1%
Ekonomija	62,5%	0,0%	30,0%	38,5%	33,3%	30,4%
Zdravstvo	75,0%	46,2%	30,0%	30,8%	50,0%	44,6%
Odnosi sa javnošću	75,0%	15,4%	30,0%	30,8%	33,3%	33,9%
Pisanje projekata/ prikupljanje sredstava	75,0%	30,8%	50,0%	61,5%	50,0%	51,8%
Informacione tehnologije	62,5%	15,4%	50,0%	38,5%	41,7%	39,3%
Ostalo:						
- Defektolog	0,0%	7,7%	100,0%	7,7%	0,0%	5,4%
- Eksperti u oblasti kulture, sporta, umetnosti	37,5%	0,0%	0,0%	7,7%	8,3%	8,9%
- Treninzi u oblasti upravljanja, volonterski menadžment	12,5%	7,7%	10,0%	0,0%	0,0%	5,4%
- Psiholog	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%	1,8%
- Drugi nepomenuti eksperti	0,0%	0,0%	20,0%	7,7%	8,3%	7,1%

Od eksperata za ostale oblasti, u savezima OOSI češće se angažuju stručnjaci iz oblasti kulture, sporta i umetnosti, naročito pri organizovanju kulturnih i sportskih manifestacija. Ređe se angažuju eksperti za treninge OSI radi sticanja veština upravljanja, kao i psiholozi u radu sa OSI i članovima njihovih porodica.

2.5. Resursi i kapaciteti

Prostor za rad

Samo 12 od 56 anketiranih OOSI poseduje prostorije u svom vlasništvu, prosečne površine 157 m². Tri petine anketiranih OOSI prostorije za rad uzima u zakup. Deo organizacija prostor dobija na korišćenje od opštinskih i gradskih uprava, bez obaveze plaćanja najma (tri lokalne organizacije iz Centralne Srbije i četiri iz Vojvodine). Uočava se da je iznajmljeni prostor po svojoj površini skromniji od prostora u vlasništvu, što je verovatno povezano sa troškovima rentiranja prostorija. Oko 5,4% anketiranih organizacija (23,1%, odnosno 3 lokalne organizacije iz Vojvodine) trenutno nema svoj prostor, tako da njihovi članovi aktivnosti obavljaju u kućnim uslovima. Detaljan prikaz dat je u Tabeli 14 u nastavku teksta.

Najmanju površinu radnog prostora ima jedna lokalna organizacija iz Sombora, 42 m², dok najveću radnu površinu poseduje lokalna organizacija iz Čačka, 550 m². Što se tiče zakupljenih prostorija, najmanju površinu od 24 m² iznajmljuje jedna nacionalna organizacija iz Beograda, a najveću od 400 m² gradska OOSI Beograd. Na pitanje o veličini radnog prostora nije odgovorila samo jedna organizacija koja ima prostorije u svom vlasništvu.

Tabela 14 – Prostorni kapaciteti organizacija

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Poslovni prostor						
U vlasništvu	12,5%	15,4%	100,0%	69,2%	50,0%	51,8%
Zakup prostora	62,5%	61,5%	80,0%	30,8%	41,7%	32,1%
Nema prostor	0,0%	23,1%	0,0%	38,5%	33,3%	30,4%
Nešto drugo	25,0%	0,0%	10,0%	30,8%	50,0%	44,6%
Prostorije u vlasništvu						
Prosečna površina m ²	...	91	100	135	500	157
Zakupljene prostorije						
Prosečna površina m ²	46	100	162	65	59	92
Organizacija deli prostor sa drugom NVO						
Da	25,0%	15,4%	40,0%	23,1%	33,3%	26,8%
Ne	75,0%	84,6%	60,0%	76,9%	66,7%	73,2%

Oko četvrtine organizacija OSI deli prostorije sa nekom drugom organizacijom. Ova praksa naročito je prisutna kod gradskih OOSI iz Beograda gde to čini dve petine, a najmanji broj lokalnih organizacija koje dele prostor sa drugom organizacijom nalazi se u Vojvodini (15,4%).

Velika većina anketiranih OOSI navodi da su njihove radne prostorije pristupačne za njihove članove (Tabela 46 u aneksu), ali ne postoji podatak da li taj fizički pristup odgovara standardima pristupačnosti. Međutim, situacija je sasvim različita posmatrano po nivou delovanja i teritorijalno. Među nacionalnim OOSI, dodatnom anketom je utvrđeno da 63% njih ima pristupačne prostorije u skladu sa standardima pristupačnosti, dok 37% (ili tri OOSI) ima prostorije, kako oni smatraju, dostupne njihovim članovima (lica oštećenog vida i sluha i osobe sa autizmom), ali koje ne ispunjavaju opšti standard pristupačnosti. OOSI koje deluju u Južnoj i Centralnoj Srbiji i na području grada Beograda imaju uređene prostorije za OSI, ali 30,8% organizacija sa područja Vojvodine i 25% nacionalnih organizacija još nema prilagođene prostorije, što otežava fizičku komunikaciju. Slična situacija je i sa prilazom prostorijama, gde je 83,9% anketiranih OOSI odgovorilo da ima prilagođen pristup.

Posmatrano teritorijalno, najmanje pristupačnih prostorija OOSI ima u Vojvodini, gde 38,5% lokalnih OOSI nema prilagođen prilaz objektima u kojima se nalaze njihove prostorije. Prilaz toaletu je takođe otežan osobama sa invaliditetom u organizacijama OSI, jer samo 71,4% od svih anketiranih organizacija ima prilagođen prilaz toaletu. Manje od polovine OOSI ima sopstveni prostor za parking (44,6%), pri čemu je situacija najpovoljnija u Beogradu (četiri petine OOSI), a najnepovoljnija u Južnoj Srbiji gde svega 16,7% OOSI poseduje sopstvena parking mesta. Ovakva situacija naročito otežava aktivnost osoba sa telesnim oštećenjima.

Tehnicka opremljenost

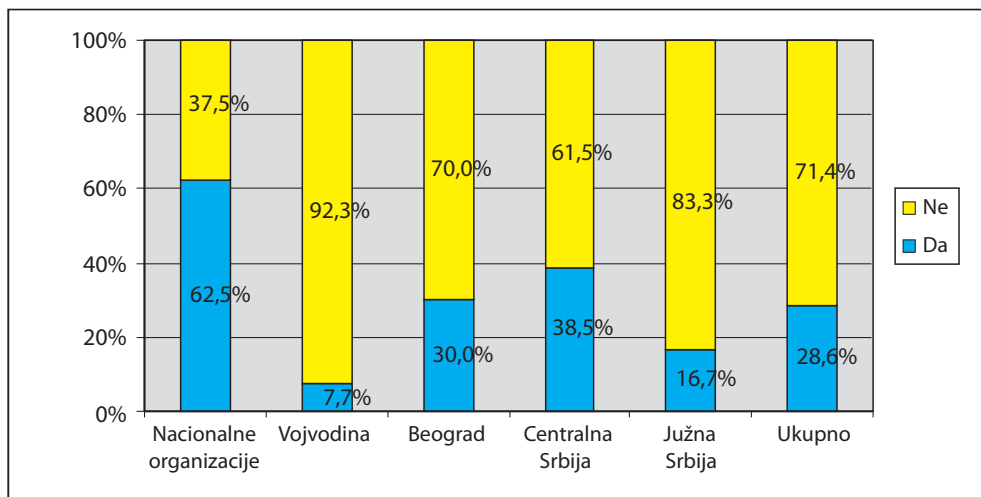
Tehnička opremljenost OOSI je različita i teritorijalno i u pogledu vrste opreme. Opremljenost računarskom opremom zadovoljavajuća je kod većine anketiranih organizacija. Najveći broj OOSI ima pristup internetu, a samo pet organizacija obuhvaćenih anketom još nema mogućnost internet konekcije. Prateću opremu (štampač i skener), kao i telefon, ima preko 90% organizacija (oko 50 OOSI).

U proseku četvrtina OOSI ima projektor, a polovina fotokopir-mašinu, ili laptop. Sopstveno vozilo poseduje samo petina anketiranih OOSI, a posebno prilagođena vozila za prevoz korisnika kolica ima manje od petine ili svega 10 OOSI obuhvaćenih anketom. Takođe se uočava i da su nacionalne OOSI bolje opremljene od lokalnih organizacija.

Tabela 15 – Tehnička oprema organizacije

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Kompjuter	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	91,7%	98,0%
<i>Broj kompjutera</i>	28	34	51	60	25	198
Laptop	75,0%	23,1%	40,0%	30,8%	16,7%	33,9%
<i>Broj laptopova</i>	8	3	8	6	6	31
Projektor	50,0%	15,4%	40,0%	23,1%	8,3%	25,0%
<i>Broj projektora</i>	5	2	5	4	1	17
Pristup internetu	100,0%	84,6%	100,0%	84,6%	90,9%	90,9%
<i>Broj internet priključaka</i>	25	23	43	38	10	139
Štampač	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	75,0%	94,6%
<i>Broj štampača</i>	20	18	29	23	11	101
Skener	100,0%	69,2%	90,0%	92,3%	58,3%	80,4%
<i>Broj skenera</i>	2	10	13	17	11	63
Faks	100,0%	92,3%	70,0%	84,6%	90,9%	87,3%
<i>Broj faksova</i>	10	12	9	14	10	55
Telefon	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	83,3%	96,4%
<i>Broj telefonskih aparata</i>	16	15	29	20	12	92
Fotokopir-mašina	50,0%	61,5%	90,0%	30,8%	33,3%	51,8%
<i>Broj fotokopir-mašina</i>	5	7	13	4	7	36
Vozilo	25,0%	30,8%	14,3%	23,1%	16,7%	22,6%
<i>Broj vozila</i>	2	5	3	3	2	15
Adaptirano vozilo za prevoz korisnika kolica	0,0%	30,8%	33,3%	7,7%	16,7%	17,3%
<i>Broj adaptiranih vozila</i>	...	5	5	1	2	13

Od ukupno 56 anketiranih organizacija OSI, samo nešto više od četvrtine trenutno je zadovoljno postojećom tehničkom opremom i nije izrazilo potrebu za nabavkom nedostajuće opreme. Od osam nacionalnih OOSI, 37,8% smatra da im je potrebna dodatna oprema. Opremljenost lokalnih OOSI daleko je slabija, pa tako OOSI iz Beograda i Centralne Srbije u 70%, odnosno 61,5% slučajeva, postojeću tehničku opremu smatraju nedovoljnom za obavljanje svojih aktivnosti, dok još znatno veći broj OOSI iz Vojvodine i Južne Srbije opremu smatra nedovoljnom za rad, kao što prikazuje Grafikon 10.

Grafikon 10 – Dovoljnost kapaciteta opreme za rad OOSI

Od tehničke opreme koja najčešće nedostaje OOSI, na prvom mestu nalazi se računar, pri čemu se misli na zamenu postojećih starih računara novim, jer trenutno sve anketirane organizacije (osim jedne) imaju ovu opremu. Na drugom mestu nalazi se adaptirano vozilo za korisnike kolica (26%), što je razumljivo ako se ima u vidu da 31 OOSI (55%) u uzorku okuplja osobe sa telesnim invaliditetom ili ih ima u svom članstvu, a da samo 10 OOSI poseduje ovakvo vozilo. Na trećem mestu po učestalosti izražene potrebe nalaze se laptop i projektor. Takođe, iz Tabele 16 vidi se da se OOSI u izražavanju svojih potreba nisu ograničavale samo na nedostajuću tehničku opremu, već su navodile i manjak prostora ili neadekvatnost uslova za rad u postojećem (npr. centralno grejanje ili toalet), ali i tehničkih pomagala za članove (kao što su pomagala za čitanje i govorni softver).

Ako se posmatraju samo procenti o dovoljnosti opreme, stiče su utisak da su potrebe izuzetno velike, jer osim nacionalnih OOSI, organizacije u preko 60% slučajeva smatraju da nisu dovoljno dobro opremljene. Međutim, kada se pogleda tabela nedostajuće opreme, osim adaptiranog vozila, novih računara i laptopa ili projektor, koji su navedeni u manje od 30% slučajeva, ostale potrebe uglavnom se izražavaju u manje od 10% slučajeva – i to za opremu koja se ređe upotrebljava. To bi takođe značilo i da neposredovanje određene opreme za neke organizacije ne znači automatski i da im je ta oprema potrebna, već njihove potrebe variraju zavisno od vrste aktivnosti i tipa organizacije (npr. govorni softver za organizacije slepih i slabovidnih osoba).

Tabela 16 – Nedostajuća oprema

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Adaptirano vozilo	25,0%	7,7%	50,0%	46,2%	8,3%	26,8%
Vozilo	0,0%	15,4%	0,0%	0,0%	25,0%	8,9%
Prostor	0,0%	15,4%	10,0%	0,0%	8,3%	7,1%
Računar	25,0%	15,4%	50,0%	23,1%	25,0%	26,8%
Laptop	12,5%	23,1%	20,0%	7,7%	33,3%	19,6%
Pristup internetu	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%	1,8%
Radni stolovi	0,0%	15,4%	0,0%	0,0%	0,0%	3,6%
Štampač	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	8,3%	3,6%
Fotokopir-aparat	0,0%	0,0%	20,0%	15,4%	33,3%	14,3%
Projektor	0,0%	23,1%	10,0%	7,7%	50,0%	19,6%
Skener	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	16,7%	5,4%
Kamera	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	25,0%	5,4%
Telefonska linija	0,0%	7,7%	0,0%	7,7%	8,3%	5,4%
Faks	0,0%	0,0%	20,0%	7,7%	0,0%	5,4%
TV	0,0%	7,7%	10,0%	0,0%	0,0%	3,6%
Pomagala za čitanje	0,0%	23,1%	0,0%	0,0%	0,0%	5,4%
Govorni softver	12,5%	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%	5,4%
Fotoaparat	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	8,3%	1,8%
Centralno grejanje	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%	1,8%
Toalet	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
Ostala dodatna oprema	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	16,7%	5,4%

2.6. Finansijski resursi

Izvori finansiranja OOSI

Prema podacima koje su saopštile anketirane OOSI, njihovi godišnji prihodi su se u protekle tri godine nominalno smanjivali. Tumačenju ovih podataka treba pristupiti oprezno, budući da priličan broj anketiranih nije u trenutku ankete raspolagao podacima o ukupnim prihodima, ili nije želeo da ih saopšti (Tabela 17). Broj nezabeleženih odgovora u proseku se kretao od 44,6% za upite o prihodima iz 2006. i 2008. do 49,3% za prihode iz 2007. godine. Međutim, interesantno je zapažanje da su u stvari nacionalne organizacije, kao i gradske OOSI iz Beograda, izbegavale da daju odgovore na ova pitanja (u više od 60% slučajeva), a to su svakako organizacije koje u odnosu na ostale anketirane organizacije ostvaruju značajno više godišnje prihode. Samo lokalne OOSI iz Vojvodine i Centralne Srbije su u protekle tri godine imale blagi rast ukupnih prihoda. Najmanji prihodi registrovani su kod lokalnih OOSI iz Južne Srbije, pri čemu treba istaći da su samo dve trećine ovih organizacija dale odgovore na tražena pitanja.

Tabela 17 – Prosečni ostvareni prihodi po završnom računu

	Nacionalne organizacije 8	Vojvodina 13	Beograd 10	Centralna Srbija 14	Južna Srbija 11	Ukupno 56
2006.	27.833.333	3.218.857	4.200.000	1.922.322	1.168.854	5.069.227
2007.	15.25.604	3.303.539	5.000.000	1.709.387	1.176.447	4.410.192
2008.	10.471.901	4.121.636	3.600.00	1.980.507	1.108.903	3.281.962
Bez odgovora:						
2006.	5 (62,5%)	4 (30,8%)	6 (60,0%)	6 (46,2%)	4 (33,3%)	25 (44,6%)
2007.	3 (37,5%)	4 (30,8%)	6 (60,0%)	5 (38,5%)	4 (33,3%)	22 (39,3%)
2008.	5 (62,5%)	4 (30,8%)	6 (60,0%)	3 (23,1%)	4 (33,3%)	22 (39,3%)

Najčešći izvori prihoda nacionalnih i lokalnih OOSI su budžeti ministarstava u Vladi Srbije, kao što se vidi iz Tabele 18. Od svih anketiranih OOSI, dve lokalne organizacije iz Južne Srbije nisu bile podržane budžetskim sredstvima ministarstava.³⁰ U finansiranju lokalnih organizacija u značajnoj meri učestvuju i budžeti lokalnih samouprava (opet sa izuzetkom dve lokalne OOSI iz Južne Srbije). Projekti međunarodnih organizacija češće se realizuju u nacionalnim i gradskim organizacijama OOSI u Beogradu, pa samim tim više i doprinose njihovim budžetima. Članarine i sredstva domaćih donatora (bez biznis sektora) imaju podjednak značaj u finansiranju aktivnosti organizacija. OOSI su još slabo okrenute biznis sektoru, ili pak ovaj sektor nije prepoznao partnerstvo u organizacijama OSI, te je njegovo učešće u izvorima prihoda OOSI prisutno tek kod trećine anketiranih organizacija.

Od ostalih izvora prihoda, uglavnom se javljaju slučajevi prikupljanja sredstava putem organizovanja humanitarnih akcija i koncerata, ili samoprihodne aktivnosti organizacija (kao što su fotokopiranje ili štamparija).

Nacionalne OOSI imaju obezbeđena sredstva za materijalno poslovanje, i to iz budžeta Ministarstva rada i socijalne politike. Što se tiče naknada za zaposlene, 87% nacionalnih OOSI koje su i odgovorile na pitanje, sve takođe dobijaju sredstva iz navedenog Ministarstva. U pogledu ostvarenja sredstava za pružanje usluga, odgovorila je polovina nacionalnih organizacija, i sve koje su odgovorile takođe dobijaju sredstva iz budžeta istog Ministarstva.

³⁰ Udruženje za osobe sa autizmom iz Niša, jer su mlada organizacija i nisu ni tražili sredstva, a dobili su već prostor za rad od lokalnih vlasti; i organizacija *Centar C 312* Vranje, koja je tražila sredstva ali ih nije dobila.

Tabela 18 – Osnovni izvori prihoda

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Projekti međunarodnih organizacija	62,5%	38,5%	50,0%	38,5%	58,3%	48,2%
Domaći donatori (bez biznis sektora)	50,0%	53,8%	60,0%	61,5%	25,0%	50,0%
Budžeti ministarstva	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	83,3%	96,4%
Budžeti LS	25,0%	100,0%	70,0%	92,3%	83,3%	78,6%
Biznis sektor	50,0%	30,8%	30,0%	53,8%	33,3%	39,3%
Članarine i dobrovoljni priloz	50,0%	69,2%	60,0%	69,2%	41,7%	58,9%
Ostalo:						
- Humanitarni koncerti	0,0%	7,7%	0,0%	7,7%	0,0%	3,6%
- Prodaja radova korisnika i poseta organizovanih grupa	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%	1,8%
- Zaveštanje za fond solidarnosti	0,0%	0,0%	10,0%	0,0%	0,0%	1,8%
- Sopstveni prihodi (kopirnica i štamparija)	0,0%	0,0%	10,0%	0,0%	0,0%	1,8%
- Partnerski ugovori	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
- Od preduzeća pri udruženju	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%	1,8%
- Pomoć u robi	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	8,3%	1,8%

Situacija je teža kada je reč o finansijskoj održivosti lokalnih OOSI, kao što prikazuju podaci u Tabeli 19. Iako je značajan broj anketiranih organizacija pitanja o izvorima finansiranja materijalnog poslovanja OOSI ostavio bez odgovora, zabeleženi odgovori ukazuju na to da je, za posmatrane OOSI, najčešći izvor stalnih prihoda budžet Ministarstva i lokalne samouprave. Na pitanje o izvoru prihoda za zaposlene lokalne OOSI često nisu davale odgovore (u Beogradu su odgovorile samo tri od 14 organizacija), a kod onih koje su odgovorile izvor prihoda su najčešće lokalne samouprave. Što se tiče sredstava za pružanje usluga, izvori prihoda su i Ministarstvo i lokalne samouprave.

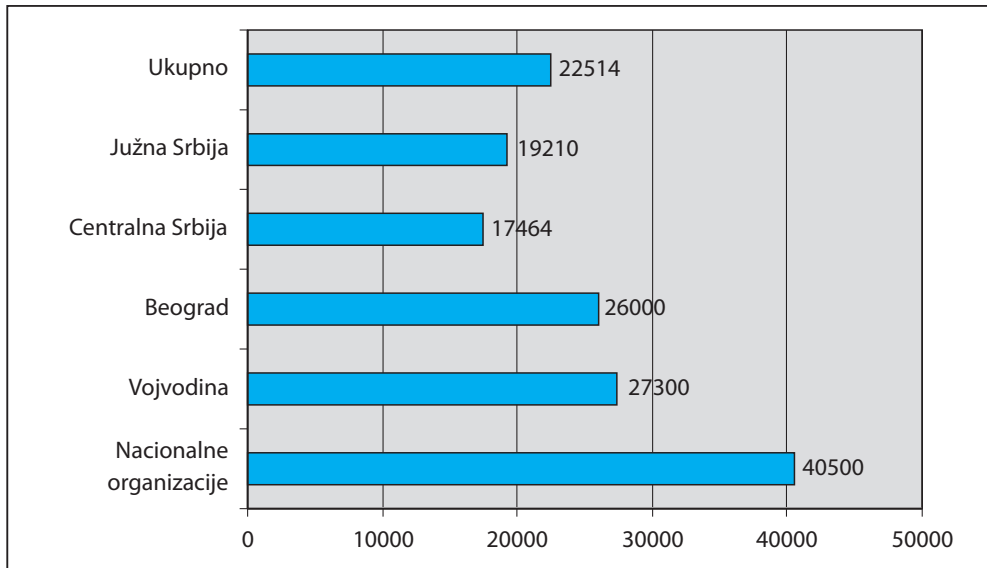
Tabela 19 – Stalni izvori finansiranja poslovanja

	Nacionalne organizacije (8)	Vojvodina (13)	Beograd (10)	Centralna Srbija (14)	Južna Srbija (11)	Ukupno (56)
Materijalno poslovanje						
Da	100,0%	53,8%	30,0%	84,6%	66,7%	66,1%
Ne	0,0%	38,5%	60,0%	15,4%	25,0%	28,6%
Bez odgovora	0,0%	7,7% (1)	10,0% (1)	0,0%	8,3% (1)	5,4%
<i>Izvori:</i>						
Budžet Ministarstva	100,0%	7,7%	20,0%	15,4%	16,7%	26,8%
Budžet LS	0,0%	53,8%	30,0%	76,9%	50,0%	41,1%
Ostalo	0,0%	7,7%	10,0%	0,0%	8,3%	5,4%
Bez odgovora	0,0%	30,8% (5)	40,0% (4)	7,7% (1)	25,0% (3)	26,8%
Zaposleni						
Da	87,5%	30,8%	20,0%	46,2%	66,7%	48,2%
Ne	0,0%	61,5%	50,0%	38,5%	8,3%	33,9%
Bez odgovora	12,5% (1)	7,7% (1)	30,0% (3)	15,4% (2)	25,0% (3)	17,9%
<i>Izvori:</i>						
Budžet Ministarstva	87,5%	0,0%	0,0%	0,0%	8,3%	14,3%
Budžet LS	0,0%	30,8%	20,0%	46,2%	58,3%	33,9%
Ostalo	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	8,3%	3,6%
Bez odgovora	12,5% (1)	61,5% (8)	80,0% (8)	53,8% (8)	25,0% (3)	48,2%
Pružanje usluga						
Da	50,0%	30,8%	50,0%	38,5%	33,3%	39,3%
Ne	25,0%	53,8%	50,0%	46,2%	33,3%	42,9%
Bez odgovora	25,0% (2)	15,4% (2)	0,0%	15,4% (2)	33,3% (4)	17,9%
<i>Izvori:</i>						
Budžet Ministarstva	50,0%	7,7%	50,0%	23,1%	0,0%	23,2%
Budžet LS	0,0%	7,7%	0,0%	15,4%	25,0%	10,7%
Ostalo	0,0%	15,4%	0,0%	0,0%	8,3%	5,4%
Bez odgovora	50,0% (4)	69,2% (9)	50,0% (5)	61,5% (8)	66,7% (6)	60,7%
Ostalo (aktivnosti, prilozi, kulturni programi, sopstveni prihodi)						
Da	0,0%	23,1%	10,0%	15,4%	25,0%	16,1%
Ne	100,0%	76,9%	90,0%	84,6%	75,0%	83,9%
<i>Izvori:</i>						
Budžet Ministarstva	0,0%	15,4%	0,0%	15,4%	25,0%	12,5%
Budžet LS	0,0%	7,7%	10,0%	0,0%	0,0%	3,6%

Zarade zaposlenih³¹

Prosečna zarada zaposlenih u OOSI koje su dale odgovore u 2008. godini iznosila je oko 22.514 dinara. Nacionalne organizacije, pored toga što radno angažuju veći broj lica, u proseku imaju i više zarade (oko 40.500 dinara u 2008). Od lokalnih OOSI, najniža prosečna zarada u prošloj godini navedena je u organizacijama koje deluju na teritoriji Centralne Srbije (17.464 dinara), a najviša u vojvođanskim organizacijama (27.300). Prosečne zarade zaposlenih u OOSI u Beogradu i Južnoj Srbiji, u 2008. godini iznosile su 26.000 i 19.210 dinara, respektivno, kao što prikazuje Grafikon 11.

Grafikon 11 – Prosečne zarade zaposlenih u OOSI u 2008. godini u uzorku od 64,3% anketiranih

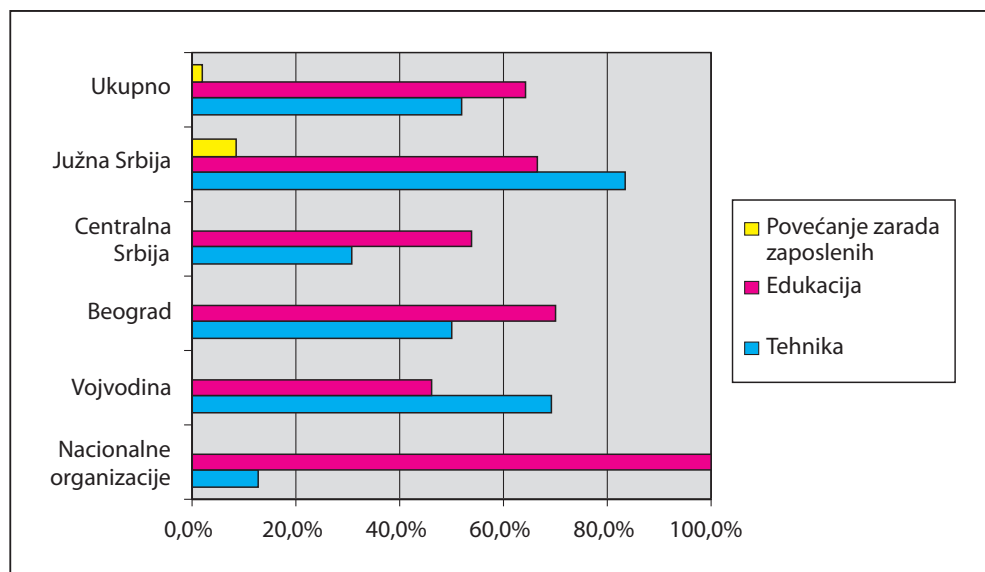
Moguća upotreba sredstava

Hipotetički, kada bi raspolagale sa dodatnih pola miliona dinara, sve nacionalne OOSI bi, po sopstvenoj izjavi, određeni iznos sredstava uložile u edukacije, a manji deo bi sredstva uložio i u nabavku nove opreme. U edukaciju bi dodatna sredstva uložio najviši procenat OOSI iz Beograda, a najniži procenat OOSI iz Vojvodine, kao što se vidi na Grafikonu 12. Deo organizacija iz Vojvodine i Južne Srbije više bi ulagao u nabavku nove tehničke opreme, što korespondira sa njihovim iskazima o nedostajućoj opremi u Tabeli 16. Samo bi mali procenat lokalnih organizacija iz Južne Srbije dodatna sredstva uložio u podizanje zarada zaposlenih.

Posmatrano na nivou svih 56 anketiranih OOSI, najveći deo OOSI bi dodatna sredstva uložio u organizovanje obuka, više od polovine investiralo bi u nabavku nove opreme i tehnike, a svega neznatan procenat investirao bi u povećanje zarada zaposlenih (Grafikon 12 i Tabela 20).

³¹ Podatke treba tumačiti sa oprezom, s obzirom na to da odgovor o prosečnoj zaradi zaposlenih nije dala polovina nacionalnih, 61,5% lokalnih organizacija iz Vojvodine, 30% iz Beograda, 15,4% iz Centralne Srbije i 25% lokalnih OOSI iz Južne Srbije.

Grafikon 12 – Moguće korišćenje sredstava

Ukoliko bi raspolagale sa dodatnih pola miliona dinara, od ostalih, specifičnih potreba, OOSI bi u proseku najveći deo tih sredstava uložile u adaptaciju prostora. Kada se pogleda po regionima, namera ulaganja u prostor odgovara izraženim potrebama za organizacije iz Vojvodine, dok OOSI iz Beograda i Južne Srbije, iako su izrazile potrebu za prostorom, ne bi dodatna sredstva ulagale u to. U proseku, OOSI iz Vojvodine i Centralne Srbije dodatna sredstva ulagale bi i u rehabilitaciju i rekreaciju svojih članova i za materijalnu pomoć najugroženijim članovima, dok bi jedna OOSI koja deluje na teritoriji Centralne Srbije dodatna sredstva uložila u vraćanje dugova. U proširenje aktivnosti ulagale bi organizacije iz Beograda i Vojvodine, a u pomagala za članove OOSI iz Beograda i Južne Srbije.

Zanimljivo je da, iako je nedostatak adaptiranog vozila kao potreba prepoznat od strane najvećeg broja organizacija (26,8% OOSI) u svim regionima, u nabavku adaptiranog vozila sredstva bi uložile samo dve ili 3,8% svih organizacija, i to samo OOSI iz Centralne Srbije. Iako je polovina lokalnih OOSI iz Beograda i četvrtina nacionalnih organizacija navela adaptirano vozilo kao nedostajuću opremu, zanimljivo je da nijedna od ovih sedam organizacija ne bi ulagala dodatna sredstva u nabavku ovakvih vozila. Objašnjenje se najverovatnije krije u činjenici da samo u Beogradu postoje adaptirana vozila u okviru Gradskog saobraćajnog preduzeća koje obavlja prevoz osoba koje koriste invalidska kolica ili imaju teškoće u kretanju, pa zato ova potreba nije prioritet za organizacije čije je sedište u Beogradu.

Tabela 20 – U šta bi uložili 500.000 dinara

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Tehnika	12,5%	69,2%	50,0%	30,8%	83,3%	51,8%
Edukacija	100,0%	46,2%	70,0%	53,8%	66,7%	64,3%
Povećanje zarada zaposlenih	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	8,3%	1,8%
Drugo:						
- adaptirano vozilo	0,0%	0,0%	0,0%	15,4%	0,0%	3,6%
- adaptacija prostora	0,0%	15,4%	0,0%	7,7%	0,0%	5,4%
- nabavka pomagala	0,0%	0,0%	10,0%	0,0%	8,3%	3,6%
- rekreativni oporavak, letnji kamp	0,0%	7,7%	0,0%	15,4%	0,0%	5,4%
- pomoć članovima	0,0%	7,7%	0,0%	7,7%	0,0%	3,6%
- vraćanje dugova	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%	1,8%
- proširenje aktivnosti	0,0%	7,7%	20,0%	0,0%	0,0%	5,4%

2.7. Edukacije i treninzi

Anketom su traženi odgovori o edukacijama i treninzima kroz koje su članovi OOSI prošli za poslednje tri godine (2006–2008). Dobijeni odgovori obuhvatili su međutim značajno duži period.³¹ Za potrebe analize, tako dobijene podatke podelili smo u četiri vremenske grupe: pre 2004. godine i period od 2004. do 2009. posmatran u dvogodišnjim intervalima. Trebalo bi imati u vidu da su podaci o obukama, a naročito o broju polaznika/članova organizacija i o pružaocima obuka, u određenom broju slučajeva neprecizni, jer se ispitanici u trenutku popunjavanja upitnika nisu mogli precizno setiti svih obuka, trenera ili vremena kada su bile organizovane edukacije u kojima su njihovi članovi učestvovali – a većina organizacija ne vodi evidenciju o obukama.

Posmatrano horizontalno, po temama, daleko najveći broj OOSI (preko 95%) organizovao je ili učestvovao u treninzima za unapređenje kapaciteta i veština u oblastima pisanja projekata i prikupljanja sredstava, a zatim sledi oblast različitih pristupa/modela invalidnosti u kojima su bile angažovane preko tri četvrtine OOSI. Obuku iz ljudskih prava, filozofije samostalnog života i organizovanja kampanja prošlo je preko 60% OOSI, a više od polovine organizacija bilo je angažovano u edukacijama o upravljanju u NVO, strateškom planiranju i odnosima sa javnošću. Oko 45% OOSI učestvovalo je u treninzima o rodnoj ravnopravnosti i zastupničkom radu i lobiranju, a najmanji broj OOSI u treninzima za organizovanje socijalnih usluga, kroz koje je ipak prošla trećina organizacija. Značajno manji broj organizacija učestvovao je u edukacijama specifičnog tipa, kao što su kursevi za računare, obuka iz oblasti prava u zapošljavanju, ili škola novinarstva.

³¹ Neke organizacije davale su podatke o obukama koje su organizovane devedesetih godina.

Kada se analizira broj edukacija po godinama, po navodima OOSI najviše ih je održano u periodu od 2006. i 2007, a zatim nešto manje u 2004. i 2005. Broj edukacija dalje je opao u 2008. i približio se broju edukacija pre 2004. godine.

Ako se posmatra broj osoba koje su prošle određene edukacije, dobija se nešto drugačija slika. Najviše polaznika bilo je na edukacijama iz pisanja projekata i prikupljanja sredstava, što je ujedno i tema na koju je organizovano najviše edukacija u organizacijama OSI. Ovo upućuje na zaključak da je ova tema verovatno prepoznata kao oblast u kojoj je postojala najveća potreba. Veliki broj polaznika bio je i na edukacijama o upravljanju u NVO, ali koje su organizovane tek u nešto manje od polovine OOSI. Indikativan je nalaz da je preko 200 polaznika bilo i na edukacijama iz oblasti organizovanja socijalnih usluga, iako su u njima učestvovali predstavnici tek trećine anketiranih organizacija. Približno isti broj učesnika bio je i na edukacijama o pristupima invalidnosti (što je dvostruko manje od broja učesnika na treninzima iz pisanja projekata), ali koje su organizovane za dvostruko više OOSI. Ostale teme ravnomerno su zastupljene sa oko 150 učesnika svaka, osim zastupničkog rada i lobiranja, kao i pitanja rodne jednakosti u kojima je učestvovao daleko najmanji broj članova organizacija OSI.

Tabela 21 – Edukacije i treninzi u kojima su učestvovali članovi OOSI

Vrsta obuke	Vremenski period				Ukupan broj članova na obukama
	Pre 2004.	2004-2005.	2006-2007.	2008-2009.	
Pristup / modeli invalidnosti	21,4%	17,9%	14,3%	19,6%	202
Filozofija samostalnog života	23,2%	21,4%	1,8%	21,4%	148
Upravljanje u NVO	21,4%	10,7%	8,9%	5,4%	349
Srateško planiranje	7,1%	12,5%	25,0%	12,5%	164
Pisanje projekata i prikupljanje sredstava	23,2%	17,9%	39,3%	14,3%	556
Nekonfliktna komunikacija	12,5%	12,5%	8,9%	7,1%	146
Ljudska prava OSI	12,5%	14,3%	30,4%	10,7%	166
Odnosi sa javnošću	10,7%	23,2%	12,5%	8,9%	169
Organizovanje kampanja	14,3%	12,5%	21,4%	5,4%	69
Zastupnički rad i lobiranje	3,6%	10,7%	25,0%	5,4%	45
Prava žena / rodna ravnopravnost	3,6%	16,1%	12,5%	12,5%	55
Organizovanje usluga socijalne zaštite	3,6%	7,1%	8,9%	12,5%	216
Ostalo*	1,8%	10,7%	14,3%	25,0%	289

* *Ostalo*: Specijalistički kursevi, izrada LPA, prava i mogućnosti zapošljavanja, škola novinarstva, edukacija kadra za rad sa MNRL, obuka za samostalni život.

Obuke su organizovale ili pružale različite organizacije i udruženja, ali i pojedinci – eksperti za određene oblasti. Ovom anketom međutim nije bilo moguće dobiti preciznije podatke o tome ko su bili organizatori a ko treneri na obukama, i kojim su povodima obuke organizovane – da li na zahtev samih organizacija ili pojedinih projekata koji su u sebi sadržali i edukaciju.³³ Međutim, po učestalosti u organizovanju ili pružanju obuka, pored samih udruženja i organizacija OSI, koji se najčešće navode i obuhvataju sve ponuđene oblasti, mogli bismo da izdvojimo i rad međunarodnih donatorskih organizacija (*Handicap International*, program SHAREE-SE i *Save the Children*), koje su bile organizatori različitih obuka.

Organizacije koje su posebno izdvojene u Tabeli 22 bile su pružaoci usluga više puta u toku posmatranog perioda, dok su u grupi „ostali pružaoci“ izdvojene organizacije, većinom nevladine, koje su u pružanju obuka učestvovala kod manjeg broja organizacija OSI. Organizacije su navele i Ministarstvo za rad i socijalnu politiku kao jednog od organizatora (najverovatnije pre svega finansijera), koji kroz brojne aktivnosti i grantove podržava organizacije OSI.

Zanimljivo je da su ljudska prava OSI i pisanje projekata oblasti u kojima su kao pružaoci ili organizatori edukacije učestvovala gotovo sve pomenute organizacije – što možda nije neobično za samu oblast ljudskih prava, ali je neobično kada se radi o ljudskim pravima fokusiranim na osobe sa invaliditetom. Sledeća oblast u kojoj se pojavljuje veliki broj organizacija u vidu pružaoca edukacije, su različiti pristupi/modeli invalidnosti. Takođe je zanimljivo da se kao pružaoci obuke u ovoj oblasti, kao i oblasti filozofije samostalnog života OSI, koje su vrlo specifične za osobe sa invaliditetom – pojavljuju i organizacije iz grupe „ostali“, koje spadaju u grupu NVO koje se primarno ne bave osobama sa invaliditetom.³⁴

³³ Na fokus grupama je u sva četiri regiona potvrđeno da se gotovo sve obuke organizuju tako što OOSI dobiju ponudu plaćenih obuka, za koje su organizacije koje se bave treninzima i obukama dobile sredstva od donatora. Takođe, pojedine obuke organizovane su od strane internacionalnih organizacija uz učešće domaćih NVO, uključujući i OOSI (npr. SHAREE-SE).

³⁴ Kroz fokus grupe je, međutim, uočeno da obuke iz ljudskih prava još nisu dale konkretne rezultate u smislu količine projekata zastupanja koje implementiraju OOSI. Takođe, na svim fokus grupama naglašeno je da bi trebalo održati obuke o sadržaju nove Konvencije UN-a o pravima OSI. Za razliku od sadržaja Standardnih pravila, koji je uglavnom poznat članovima OOSI, Konvencija i prava koja ona štiti osobama sa invaliditetom još nisu u dovoljnoj meri poznati.

Tabela 22 Organizatori – izvođači obuke

Vrsta obuke	MRISP	Sama OOSI - Savez Udruženje	Iz kruga	EHO resursni centar	LS / pokrajinski sekretarijat	TIM 3	Centar za samostalni život invalida Srbije	Donatori (HI, SHARE-SEE, Oxfam)	CRNPS	Konsultanti/eksperti	Roditelji, volonteri, plaćeni seminari	Ostali*
Pristup / modeli invalidnosti		X	X	X		X	X	X		X		X
Filozofija samostalnog života		X					X	X		X		X
Upravljanje u NVO		X				X	X	X		X		X
Srateško planiranje		X	X		X	X	X	X	X	X		X
Pisanje projekata i prikupljanje sredstava	X	X		X	X	X	X	X		X	X	X
Nekonfliktna komunikacija	X	X	X	X			X		X			X
Ljudska prava OSI	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X
Odnosi sa javnošću		X			X		X	X		X		X
Organizovanje kampanja		X					X	X		X		X
Zastupnički rad i lobiranje		X					X	X	X	X		X
Prava žena / rodna ravnopravnost		X	X		X	X	X			X		X
Organizovanje usluga socijalne zaštite (npr. dnevni boravci)	X	X		X	X		X	X		X		
Ostalo (specijalistički kursevi, izrada LPA, prava i mogućnosti zapošljavanja, škola novinarstva, edukacija kadra za rad sa MNRL, obuka za samostalni život)*		X	X	X			X	X		X	X	X

* Ostalo: Novosadski humanitarni centar, Hajde da, Grupa Most, Institut za uporedno pravo, Centar za nenasilnu akciju, Udruženje studenata sa hendikepom, Ekumenska humanitarna organizacija, Autonomni ženski centar (AŽC), Esperanca, Edukacioni centar Leskovac.

Sve nacionalne OOSI najveću potrebu za edukacijama vide u oblastima odnosa sa javnošću, organizovanja kampanja, saradnje sa biznis sektorom i nastupanja pred fondovima EU. Od osam nacionalnih OOSI, sedam vidi potrebu za edukacijom i u oblastima kao što su strateško planiranje, pisanje projekata ili zastupnički rad i lobiranje, ali izražava i povećan interes za edukacije iz oblasti organizovanja usluga socijalne zaštite i servisne podrške OSI, što važi i za sve lokalne organizacije OSI osim onih u Beogradu.

Posmatrano dalje prema lokalnom nivou delovanja, gradske OOSI iz Beograda najveću potrebu vide u organizovanju obuka za komunikacije sa biznis sektorom i pristupnim fondovima EU. Generalno posmatrajući, organizacije iz Beograda izrazile su najmanju potrebu za drugim vrstama edukacije osim ovih koje se generalno svode na obezbeđenje sredstava. Kao što se vidi u Tabeli 23, ove dve oblasti postaju važne i za većinu organizacija OSI koje deluju širom Srbije.

Pored pomenutih oblasti, OOSI u Vojvodini izražavaju veliku potrebu i za obukom iz ljudskih prava OSI, a najmanji je interes za strateško planiranje i različite pristupe invalidnosti. Organizacije iz Centralne Srbije međutim obuku iz pristupa invalidnosti vide kao treću najvažniju oblast, a takođe smatraju važnom i obuku iz pisanja projekata. Organizacije OSI iz Južne Srbije najveći interes pokazale su za obuke iz organizovanja usluga i odnosa sa javnošću. Dodatno, po jedna organizacija iz svake grupe navodila je i posebne obuke koje su im trenutno važne (kao što su obuke za aktivno traženje posla, unapređenje timskog rada, *web*-dizajn i sl.), a što je navedeno u donjem delu Tabele 23.

Ukupno gledajući, najveću potrebu za edukacijama izrazile su nacionalne organizacije i organizacije OSI iz Južne Srbije. U proseku, najveća potreba postoji za edukacijama koje bi trebalo da obezbede veštine u dobijanju sredstava, kao što su saradnja sa biznis sektorom i EU. Indikativno je da za oblasti u kojima je bilo najviše edukacija i učesnika iz OOSI i do sada (prikupljanje sredstava i pisanje projekata), i dalje postoji najveći interes u OOSI. To može da znači ili da je potrebno osmisliti efikasnije načine ovih vrsta edukacija i/ili da OOSI smatraju da je ovo najbolji način za dobijanje značajnih dodatnih sredstava.

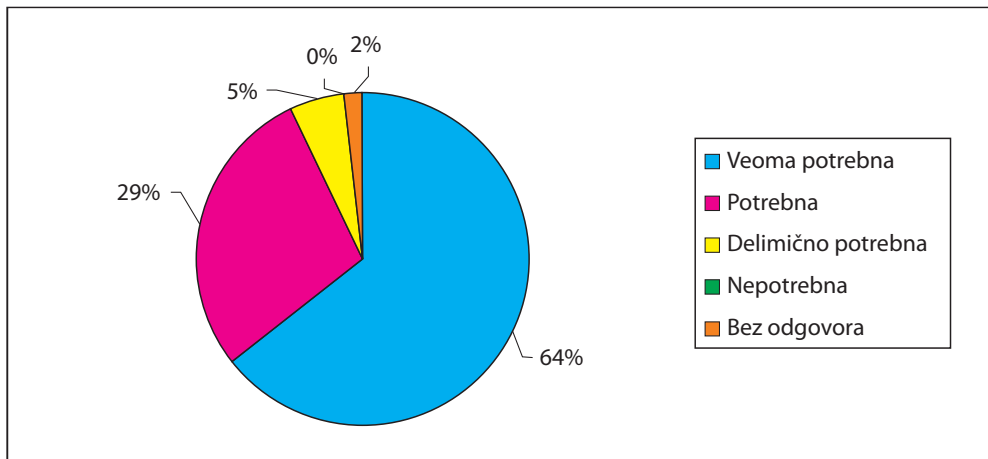
³⁵ Ovakve obuke postaju sve značajnije, s obzirom na nedavno usvajanje Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom.

Tabela 23 – Potrebe za dodatnim treninzima i obukama

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Savremeni pristupi fenomenu invalidnosti	62,5%	46,2%	40,0%	76,9%	66,7%	58,9%
Upravljanje u NVO	75,0%	53,8%	20,0%	23,1%	50,0%	42,9%
Strateško planiranje	87,5%	30,8%	30,0%	53,8%	75,0%	53,6%
Pisanje projekata	87,5%	53,8%	30,0%	69,2%	75,0%	62,5%
Prikupljanje sredstava	87,5%	53,8%	50,0%	46,2%	58,3%	57,1%
Odnosi sa javnošću	100,0%	61,5%	50,0%	46,2%	83,3%	66,1%
Orgnaizovanje kampanje	100,0%	53,8%	40,0%	38,5%	50,0%	53,6%
Zastupnički rad i lobiranje	87,5%	61,5%	40,0%	23,1%	41,7%	48,2%
Saradnja sa biznis sektorom i socijalno odgovorno poslovanje	100,0%	69,2%	70,0%	76,9%	75,0%	76,8%
Dobijanje sredstava iz EU	100,0%	61,5%	90,0%	92,3%	66,7%	80,4%
Ljudska prava sa naglaskom na prava OSI	75,0%	69,2%	50,0%	46,2%	66,7%	60,7%
Organizovanje usluga socijalne zaštite (dnevni boravci, pomoć u kući, PA i sl.)	87,5%	69,2%	30,0%	69,2%	91,7%	69,6%
Ostalo:						
- Obuke za aktivno traženje posla	12,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
- Nekonfliktna komunikacija	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%	1,8%
- Treninzi za samostalni život	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
- Samostalno kretanje i orijentacija u prostoru	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	8,3%	1,8%
- Timski rad	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
- Web-dizajn, korišćenje interneta	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
- Zaštićeno stanovanje	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%	1,8%

Uopšteno, sve OOSI koje su učestvovala u anketi, održavanje obuka radi unapređenja veština svojih članova smatraju veoma potrebnim. Neznatan procenat učesnika u anketi obuke smatra delimično potrebnim, dok nije bilo organizacija OSI koje obuke smatraju nepotrebni. Ovi podaci potvrđeni su i kroz skoro identičan procenat OOSI (64,3%) koje bi dodatna sredstva uložile u edukaciju, što je ujedno bila i prva oblast na listi potreba za koje bi iskoristili dodatna sredstva.

Grafikon 13 – Ocena važnosti edukacija i treninga za članove svih OOSI

2.8. Odnosi sa medijima – komunikacija

Prisustvo na internetu

Postavljanje internet prezentacija moglo bi da predstavlja veliko olakšanje u informisanju članova OOSI i njihovih porodica, kao i potencijalnih članova OOSI, drugih OOSI, humanitarnih organizacija, medija i ostalih zainteresovanih za rad organizacija koje okupljaju osobe sa invaliditetom. Međutim, tek polovina organizacija u svom radu koristi ovaj način komunikacije, pri čemu organizacije iz Beograda i nacionalne organizacije imaju bolje tehničke, ali i finansijske preuslove za postavljanje internet prezentacija. Nepovoljan je podatak da tri od osam nacionalnih OOSI nema svoju internet prezentaciju. Nadalje, ni one organizacije koje poseduju internet adrese, ne ažuriraju sajtove redovno – tri četvrtine smatra da ih ažurira redovno, pri čemu samo 7 od ukupno 56 anketiranih organizacija sajtove obnavlja nedeljno, a mnogo češće se to radi tek na nekoliko meseci, ili čak godina. Iako više od dve trećine OOSI smatra da ima interaktivne internet sajtove, većina lokalnih OOSI nema mogućnost direktne komunikacije sa svojim članovima, niti posebne forume za razmenu informacija.

Iz ovih podataka zaključuje se da veliki broj OOSI ne koristi prednosti interneta kao oblika komunikacije. Ovo je područje kojem bi trebalo posvetiti veću pažnju i kroz informisanje, obučavanje za korišćenje interneta, kao i za veštine uređenja sajta, posebno ako se ima u vidu da je ovaj oblik komunikacije izuzetno pogodan za OSI, s obzirom na probleme u kretanju i dostupnosti ostalih oblika komunikacija. Ovo je tim značajnije što je u procenama potrebe za edukacijom, samo jedna organizacija OSI (od 56) navela potrebu za edukacijom iz ove oblasti, što navodi na zaključak da OOSI čak ni ne prepoznaju važnost korišćenja ovog vida komunikacije i posedovanja veština za to.

Tabela 24 – Da li OOSI imaju internet prezentacije, informisanje o aktivnostima

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
<i>Imaju internet stranicu</i>						
Da	62,5% 5	30,8% 4	80,0% 8	61,5% 9	33,3% 4	51,8%
Ne	37,5% 3	69,2% 9	20,0% 2	38,5% 5	66,7% 7	48,2%
<i>Stranica se redovno ažurira</i>						
Da	80,0% 4	75,0% 3	75,0% 6	62,5% 6	80,0% 3	73,3%
Ne	20,0%	25,0%	25,0%	37,5%	20,0%	26,7%
<i>Učestalost ažuriranja</i>						
Jednom mesečno*	0,0% 0	100,0% 3	75,0% 4	50,0% 1	50,0%	52,9%
Ređe	100,0%	0,0%	25,0%	50,0%	50,0%	47,1%
<i>Internet sajt je interaktivan</i>						
Da	66,7% 3	33,0% 1	25,0% 2	42,9% 5	60,0% 3	42,3%
Ne	33,3%	66,7%	75,0%	57,1%	40,0%	57,7%

* Od 9 OOSI u ovoj kategoriji 7 ih internet sajt ažurira jednom nedeljno.

Sve anketirane OOSI saraduju sa medijima, pri čemu neke organizacije istovremeno ostvaruju saradnju na svim nivoima – od lokalnog, preko regionalnog do nacionalnog (Tabela 25). Kada je reč o televiziji, nacionalne i gradske OOSI u Beogradu češće učestvuju na nacionalnim televizijama. Lokalne OOSI najčešće ostvaruju saradnju sa lokalnim TV-stanicama, što je i razumljivo zbog potrebe informisanja javnosti u lokalnoj zajednici i sopstvenog članstva. Sa regionalnim televizijskim stanicama najčešće saraduju međuopštinske organizacije.

Nacionalne OOSI češće saraduju sa nacionalnim radio-stanicama, ali se informacije iz ovih organizacija emituju i na lokalnim radio-stanicama. Gradske OOSI iz Beograda, zbog lakšeg pristupa nacionalnim radio-stanicama, češće od ostalih organizacija koje deluju na lokalnom nivou imaju pristup nacionalnim radio-stanicama, ali saraduju i sa lokalnim. Lokalne organizacije koje deluju na području Vojvodine, Centralne i Južne Srbije, najčešće učestvuju u programima lokalnih radio-stanica.

Saradnju sa nacionalnim štampanim medijima najčešće ostvaruju nacionalne OOSI i OOSI iz Beograda. Ostale anketirane lokalne organizacije mnogo ređe „izlaze“ u nacionalnim novinama. Vesti koje prate rad i aktivnosti lokalnih OOSI najčešće se i objavljuju u lokalnim novinama. Sve anketirane OOSI iz Vojvodine i Južne Srbije objavljuju informacije u lokalnim novinama, dok iz Centralne Srbije to čini 84,6% OOSI.

Iz ovih podataka može se zaključiti da su OOSI prisutne u svim medijima, kako na nacionalnom tako i na lokalnom nivou, što posredno može da svedoči i o informisanosti javnosti u vezi sa pitanjima osoba sa invaliditetom. Ovo je ohrabrujući podatak, jer predstavlja solidnu osnovu za aktivnosti zastupanja za ostvarenje prava osoba sa invaliditetom.

Tabela 25 – Saradnja sa medijima

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Saradnja	100,0%					
TV						
Lokalna	37,5%	92,3%	70,0%	100,0%	100,0%	83,9%
Regionalna	5,4%	12,5%	7,1%	1,8%	8,9%	35,7%
Nacionalna	87,5%	15,4%	80,0%	7,7%	25,0%	37,5%
Radio						
Lokalni	37,5%	84,6%	40,0%	69,2%	66,7%	62,5%
Regionalni	25,0%	23,1%	30,0%	7,7%	16,7%	19,6%
Nacionalni	87,5%	0,0%	60,0%	0,0%	8,3%	25,0%
Štampa						
Lokalna	37,5%	100,0%	70,0%	84,6%	100,0%	82,1%
Regionalna	37,5%	38,5%	50,0%	7,7%	33,3%	32,1%
Nacionalna	87,5%	23,1%	90,0%	7,7%	25,0%	41,1%

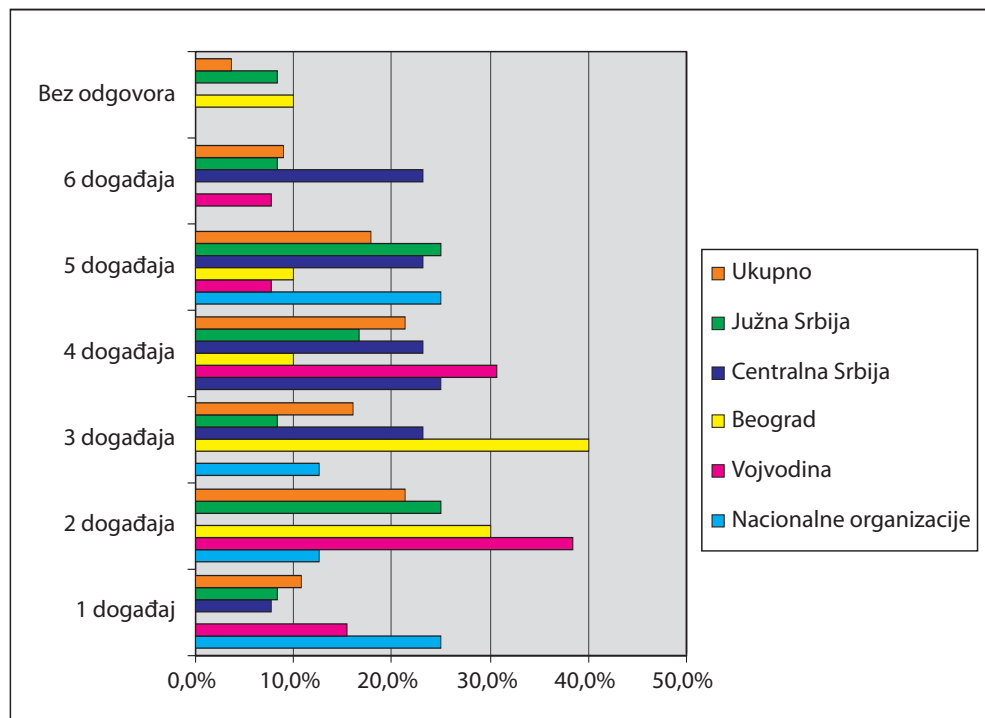
Dinamiku saradnje OOSI sa medijima određuju aktivnosti i dešavanja unutar organizacija, o kojima organizacije procenjuju da je vredno informisati širu javnost. Utisak da OOSI imaju dobru komunikaciju sa medijima, što je ilustrovano u Tabeli 25, menja se kada se uporedi sa Tabelom 26, odnosno dinamikom saradnje. Od ukupno anketiranih OOSI, veoma veliki procenat organizacija saradnju sa medijima ostvaruje tek povremeno, a neznatan procenat ima stalnu saradnju. Pri tome su najrevnosnije OOSI iz Vojvodine i Beograda, od kojih trećina ima permanentnu saradnju sa medijima.

Saradnja nacionalnih OOSI sa medijima ređa je od saradnje nekih lokalnih organizacija, uprkos činjenici da više od polovine ovih organizacija ima osobu zaduženu za odnose sa javnošću. U poređenju sa ostalim lokalnim OOSI, organizacije sa teritorije Beograda i Južne Srbije češće angažuju osobu koja se bavi odnosima sa javnošću, odnosno medijima. Osobu zaduženu za kontakte sa medijima kod lokalnih OOSI iz Vojvodine i Centralne Srbije ima manje od polovine ovih organizacija. Ovo je zanimljiv podatak, imajući u vidu da su OOSI sa ovog područja češće prisutne u medijima. Organizacije OSI su se u medijima najčešće pojavljivale u proseku tri do četiri puta, kao što se vidi iz Grafikona 14.

Tabela 26 – Dinamika odvijanja saradnje, PR osoba

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Saradnja			100,0%			
Kontinuirana	12,5%	30,8%	30,0%	7,7%	0,0%	16,1%
Povremena	87,5%	69,2%	70,0%	92,3%	100,0%	83,9%
Osoba za odnose sa javnošću			100,0%			
Da	62,5%	46,2%	70,0%	38,5%	50,0%	51,8%
Ne	37,5%	53,8%	20,0%	61,5%	41,7%	44,6%
Bez odgovora	0,0%	0,0%	10,0%	0,0%	8,3%	3,6%

Zanimljivi su povodi, odnosno sadržaji pojavljivanjima u medijima (Tabela 27). U proseku, najčešći razlog pojavljivanja u medijima je rutinski, povodom obeležavanja jubileja ili dana određene kategorije invalidnosti. U tome prednjače nacionalne organizacije koje se tim povodom pojavljuju u polovini slučajeva, a zatim OOSI iz Beograda u 30%. Sledeći najčešći razlog pojavljivanja su informacije o aktivnostima, uključujući i najavu ili završetak projekata, a ovim povodom najčešće se pojavljuju OOSI iz Vojvodine i Južne Srbije, dok nacionalne organizacije nisu plasirale tu vrstu informacija.

Grafikon 14 – Struktura registrovanih događaja u medijima

Često prisutna tema su festivali i takmičenja na kojima takođe dominiraju nacionalne organizacije, koje se ovim povodom pojavljuju u četvrtini slučajeva. Najređi povod za pojavljivanje u medijima su edukacije, međunarodne konferencije i pitanja u vezi sa specifičnim problemima OSI, kao što su obrazovanje (samo jedna nacionalna organizacija) ili zapošljavanje (samo dve organizacije iz Vojvodine).

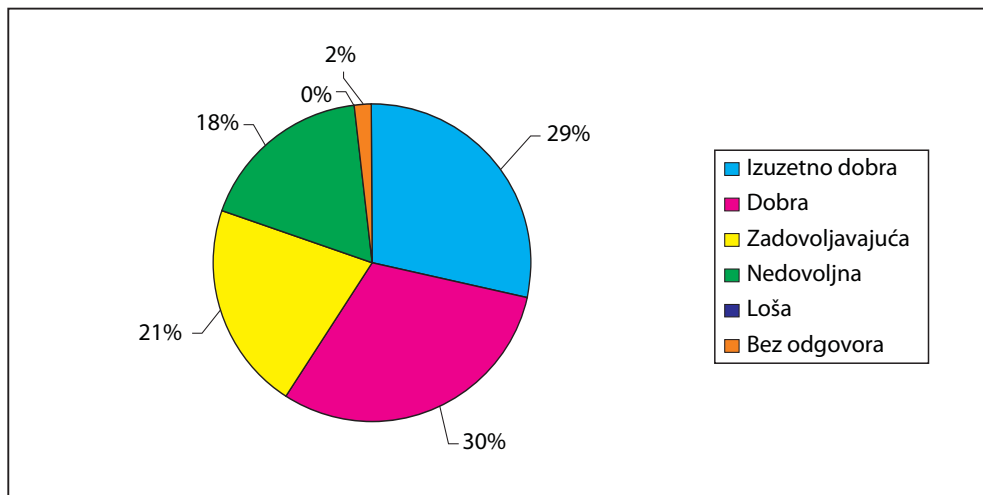
Tabela 27 – Medijska propraćenost rada OOSI u 2008. godini – povod dešavanja

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Dan OSI	0,0%	7,7%	0,0%	15,4%	0,0%	5,4%
Dan osoba sa autizmom	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
Dan slepih	12,5%	7,7%	20,0%	7,7%	0,0%	8,9%
Dan obolelih od MS	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
Dan žena	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	8,3%	3,6%
Nedelja solidarnosti	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	8,3%	3,6%
Nedelja borbe protiv distrofije	0,0%	7,7%	10,0%	0,0%	8,3%	5,4%
Godišnjica organizacije	12,5%	0,0%	0,0%	15,4%	0,0%	5,4%
Oglašavanje projektnih aktivnosti	0,0%	30,0%	10,0%	0,0%	16,7%	12,5%
Festivali i takmičenja	25,0%	0,0%	0,0%	23,4%	8,3%	10,7%
Seminari i tribine	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	8,3%	3,6%
Informisanje javnosti o aktivnostima	0,0%	15,4%	10,0%	7,7%	25,0%	12,5%
Humanitarne aktivnosti donatora	0,0%	0,0%	30,0%	7,7%	0,0%	7,1%
Kampanje	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%	1,8%
Edukacije i treninzi	0,0%	0,0%	10,0%	0,0%	0,0%	1,8%
Međunarodne konferencije	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%	1,8%
Dobijanje prostora na korišćenje	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	8,3%	1,8%
Pitanja zapošljavanja OSI	0,0%	15,4%	0,0%	0,0%	0,0%	3,6%
Pitanja obrazovanja OSI	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
Ostvarivanje prava na lekarsku pomoć	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%

Generalno, više od polovine anketiranih OOSI smatra da je njihova saradnja sa medijima veoma zadovoljavajuća, a petina smatra da je saradnja zadovoljavajuća. Manje od petine organizacija OSI smatra da saradnja sa medijima nije dovoljna i da je treba poboljšati.³⁶

³⁶ Saradnja sa medijima je jedno od pitanja o kojima je diskutovano i na fokus grupama. Sadržaj diskusija na fokus grupama dat je na kraju ovog poglavlja.

Grafikon 15 – Ocena saradnje sa medijima na nivou svih OOSI

Indikativno je da polovina OOSI koje su u ispitivanom periodu u medijima registrovale samo jedan događaj, tu saradnju ocenjuje kao veoma dobru, i među tim organizacijama nije bilo onih koje su nezadovoljne saradnjom. OOSI koje su registrovale dva događaja u istom procentu ovu saradnju ocenjuju kao dobru, a manje od trećine kao nedovoljnu. OOSI sa tri događaja u medijima veoma su ravnomerno ocenile saradnju: po jedna trećina kao izuzetno dobru, zadovoljavajuću ili nedovoljnu. OOSI sa četiri registrovana događaja u najmanjem su procentu zadovoljne saradnjom sa medijima – samo 20% OOSI tu saradnju smatra izuzetno dobrom, kao što se može videti iz Tabele 28.

Sumirajući podatke o saradnji sa medijima, dolazimo do zaključka da najveći broj OOSI smatra da ostvaruje dobru saradnju sa medijima, mada se u njima pojavljuje u proseku najviše tri do četiri puta godišnje. Razlog pojavljivanja u medijima pri tome je, najčešće, obeležavanje jubileja ili sportska i kulturna dešavanja, a najmanje su u medijima zastupljene aktivnosti zastupanja za ostvarenje prava OSI. Bez obzira na to, organizacije OSI obuhvaćene istraživanjem veoma su zadovoljne svojom saradnjom sa medijima. Indikativno je da čak polovina OOSI koje su se u medijima pojavile samo jednom, ovu saradnju smatra izuzetno dobrom. Stepenn kritičnosti prema saradnji sa medijima raste sa brojem pojavljivanja u medijima do nivoa od tri pojavljivanja, a zatim OOSI ponovo postaju zadovoljnije ovom saradnjom. Može se pretpostaviti da OOSI koje su više angažovane u saradnji sa medijima upravo zbog većeg iskustva, vide i više potencijala za dalje poboljšanje i proširenje saradnje u cilju promocije ljudskih prava OSI, kao i boljeg upoznavanja javnosti sa aktivnostima OOSI.

Tabela 28 – Ocena saradnje sa medijima prema broju registrovanih događaja

	Izuzetno dobra	Dobra	Zadovoljavajuća	Nedovoljna	Ukupno
1 događaj	50,0%	16,7%	33,3%	0,0%	100,0%
2 događaja	27,3%	27,3%	18,2%	27,3%	100,0%
3 događaja	33,3%	0,0%	33,3%	33,3%	100,0%
4 događaja	16,7%	50,0%	16,7%	16,7%	100,0%
5 događaja	20,0%	60,0%	10,0%	10,0%	100,0%
6 događaja	60,0%	20,0%	20,0%	0,0%	100,0%
Ukupno	30,2%	32,1%	20,8%	17,0%	100,0%

Nalazi istraživanja ukazuju na to da OOSI ne posvećuju dovoljno pažnje značaju medijske praćenosti za podizanje opšte svesti o pitanjima ostvarenja prava osoba sa invaliditetom. Čini se da i samo pojavljivanje u medijima, bilo kojim povodom, smatraju dovoljnim, što ilustruje i podatak o stepenu zadovoljstva onih OOSI koje su se pojavile u medijima samo jednom. Ovo je sigurno područje na kojem ima dosta prostora za unapređenje kapaciteta OOSI, kako u sticanju veština stalne komunikacije sa medijima i relevantnosti sadržaja objavljenih informacija, tako i u značaju ove saradnje za sveukupne aktivnosti zastupanja prava i borbu za unapređenje položaja OSI.

2.9. Saradnja sa organima vlasti i državnim institucijama

Saradnja sa nacionalnim organima vlasti

Sve organizacije OSI koje deluju na nacionalnom nivou ostvaruju saradnju sa organima vlasti, odnosno sa različitim ministarstvima u Vladi Srbije. Što se tiče lokalnih OOSI, one u dosta velikom procentu takođe ostvaruju saradnju sa ministarstvima, od čega najveći stepen saradnje imaju organizacije iz Beograda koje sve ostvaruju ovu saradnju, a najmanje organizacije iz Vojvodine, od kojih 23% nema ovu saradnju. OOSI saradnju najčešće ostvaruju sa Ministarstvom rada i socijalne politike, odnosno sa ovim Ministarstvom saraduju sve organizacije koje su odgovorile da imaju saradnju na nacionalnom nivou. Ovaj nalaz je logičan i očekivan jer je ovo Ministarstvo resorno nadležno za pitanja OSI i ima poseban sektor za osobe sa invaliditetom, a preko ovog Ministarstva se u najvećoj meri i finansiraju programske aktivnosti OOSI u Srbiji.³⁷

Posle MRSP, organizacije najčešće saraduju sa Ministarstvom kulture, i to pre svega OOSI na nacionalnom nivou. Iza toga po učestalosti dolazi saradnja sa ministarstvima zdravlja i prosvete, a zatim sa Ministarstvom omladine i sporta i Ministarstvom ekonomije i regionalnog razvoja. Saradnja sa ostalim ministarstvima je sporadična, a od 25 ministarstava u Vladi Srbije, neki vid saradnje ostvaren je sa 13 ministarstava, odnosno sa nešto više od polovine.

³⁷ U fokus grupama u sva četiri regiona pomenuta je saradnja sa Sektorom za osobe sa invaliditetom u MNRSP, i dat je niz primedbi i ideja za poboljšanje te saradnje, naročito u domenu finansiranja projekata.

Posmatrano po nivou delovanja, teritorijalnoj pripadnosti i broju ministarstava, nacionalne organizacije i organizacije iz Beograda saradivale su sa najvećim brojem ministarstava, a sa najmanje ministarstava kontaktirale su OOSI iz Južne Srbije koje su, osim sa MRSP, saradivale još samo sa Ministarstvom omladine i sporta.

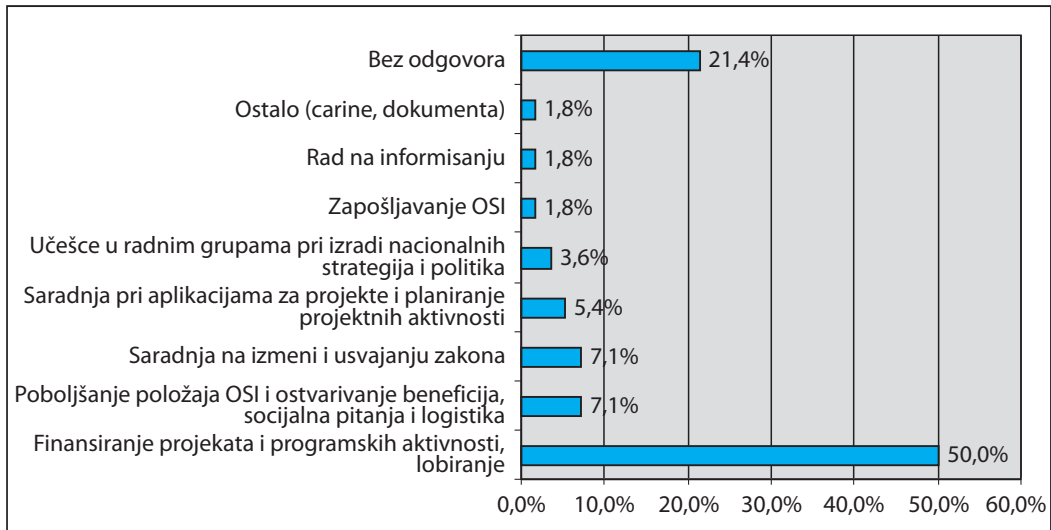
Tabela 29 – Saradnja OOSI sa nacionalnim organima vlasti

Ministarstva	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Imaju saradnju	8	8	10	12	7	45
Nemaju saradnju		3		1	3	7
Bez odgovora		2		1	1	4
Saradnja po ministarstvima						
Ministarstvo rada i socijalne politike	8	8	10	12	7	45
Ministarstvo omladine i sporta	2		1	1	1	5
Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja	3		1	1		5
Ministarstvo prosvete	3		3			6
Ministarstvo kulture	5		2	1		8
Ministarstvo finansija	1					1
Ministarstvo za ekologiju i prostorno planiranje	1	1				2
Ministarstvo za infrastrukturu	1					1
Ministarstvo zdravlja	3	1	2			6
Ministarstvo pravde			1			1
Ministarstvo inostranih poslova		1	1			2
Ministarstvo vera			1			1
Ministarstvo za ljudska i manjinska prava				1		1

Polovina anketiranih OOSI je svoju saradnju sa nacionalnim organima vlasti bazirala na podršci za finansiranje projekata i programskih aktivnosti, i lobiranje za ostvarivanje ciljeva svojih organizacija (Grafikon 16). Daleko manji broj OOSI saradivao je na izmeni zakona i davanju predloga u vezi sa zakonskom regulativom, i na ostvarivanju socijalnih beneficija za svoje članove. Ostali vidovi saradnje izuzetno su retki, odnosno samo su dve organizacije navele da su učestvovala u radnim grupama pri izradi nacionalnih strateških dokumenata, a tek jedna organizacija na rešavanju pitanja zapošljavanja svojih članova.

Iz ovoga je moguće zaključiti da se česta saradnja sa nacionalnim vlastima svodi uglavnom na pregovaranje oko finansijske podrške od strane Vlade, a daleko je manji uticaj OOSI kao partnera u kreiranju politika i mera za poboljšanje položaja OSI.

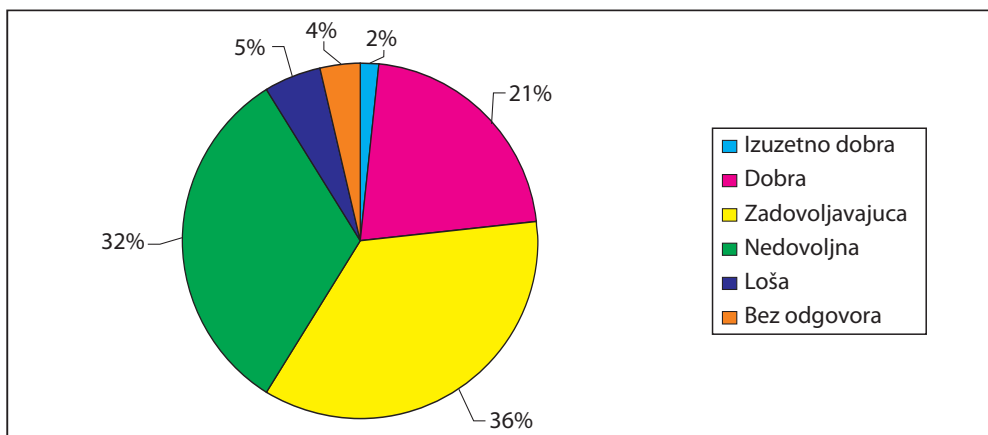
Grafikon 16 – Oblici saradnje OOSI sa nacionalnim organima vlasti i resornim vladinim telima

Ocena saradnje sa vladinim telima

OOSI dosta realno sagledavaju kvalitet saradnje sa nacionalnim vlastima, što se može zaključiti iz njihovih procena o stepenu zadovoljstva koje odgovaraju podacima o učestalosti i vrsti saradnje (Grafikon 17). Samo jedna organizacija OSI (iz Južne Srbije) bila je izuzetno zadovoljna ovom saradnjom. Može se uočiti podatak da skoro 40% OOSI saradnju sa vladinim telima/institucijama smatra lošom ili nedovoljnom. Ovaj stepen nezadovoljstva relativno je ravnomerno raspoređen ako se posmatraju odgovori po nivou delovanja i teritorijalnoj pripadnosti.³⁸ Zanimljivo je da su OOSI koje su imale najintenzivniju saradnju sa nacionalnim vlastima (nacionalne i organizacije iz Beograda) najnezadovoljnije stepenom i kvalitetom ove saradnje.

Grafikon 17 – Ocena saradnje sa vladinim telima

³⁸ Distribucija odgovora prikazana je u Tabeli 52 u Aneksu.

Saradnja sa lokalnim organima vlasti³⁹

Nacionalne OOSI saradnju sa lokalnim vlastima ostvaruju u malom broju, što je i logično s obzirom na njihov nivo delovanja. U slučajevima kada su ostvarile saradnju na lokalnom nivou, nacionalne OOSI uglavnom su podržavale lokalne organizacije tamo gde te organizacije nisu imale dovoljno kapaciteta.

Lokalne OOSI ostvaruju raznoliku saradnju, kako direktno sa lokalnim vlastima (gradskim i opštinskim upravama), tako i sa posebnim sektorima i telima u okviru društvenih delatnosti (Tabela 30); međutim, broj OOSI koje ostvaruju ovu saradnju relativno je mali. Od svih lokalnih organa vlasti, OOSI najčešće saraduju sa skupštinama opština i gradskim upravama. Osim Beograda u kojem je više nego polovina OOSI ostvarila ovu saradnju, ona je ostvarena još svega u jednoj organizaciji iz Vojvodine i u dvema iz Centralne Srbije, dok nijedna OOSI iz Južne Srbije nije ostvarila saradnju sa lokalnim vlastima. U saradnji se po učestalosti izdvajaju i budžet grada i sektor za dečju i socijalnu zaštitu, sa kojima su takođe u proseku saradivale samo po dve do tri organizacije, gledano po teritorijama. Ovo je iznenađujući podatak, jer bi bilo logično očekivati da ova saradnja u lokalnu bude intenzivnija.

Tabela 30 – Saradnja OOSI sa lokalnim organima vlasti i nadležnim sektorima

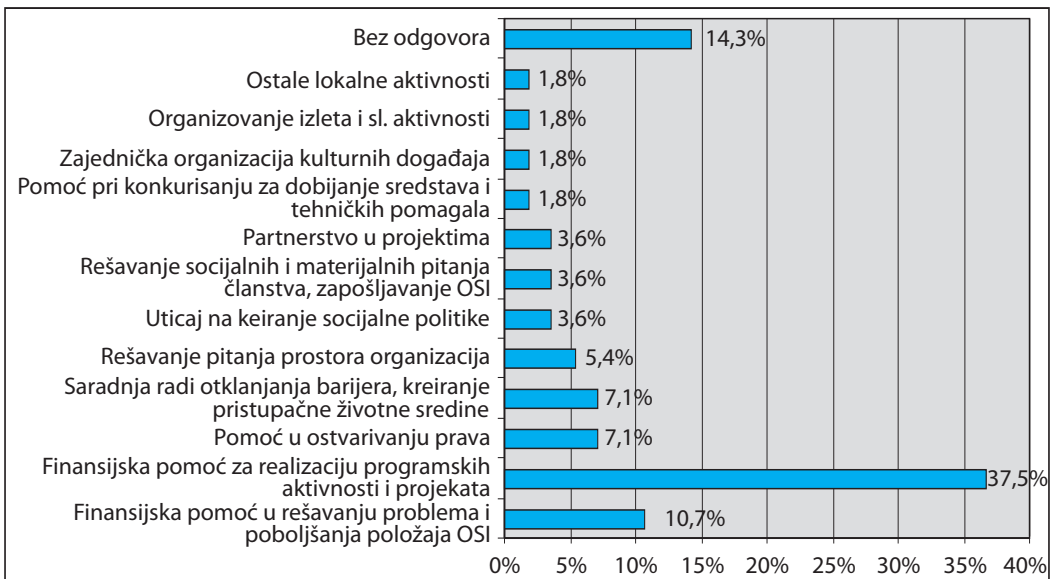
	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Budžet grada	0,0%	23,1%	0,0%	23,1%	25,0%	16,1%
Gradska uprava, sektor za dečju i socijalnu zaštitu	0,0%	15,4%	30,0%	7,7%	33,3%	17,9%
Društvene delatnosti	0,0%	15,4%	0,0%	15,4%	16,7%	10,7%
Skupština opština	25,0%	7,7%	60,0%	15,4%	0,0%	19,6%
Sektor za socijalnu politiku	0,0%	15,4%	0,0%	23,1%	8,3%	10,7%
Sektor za obrazovanje, kulturu, sport i omladinu	12,5%	7,7%	0,0%	7,7%	0,0%	5,4%
Sektor za zdravstvenu zaštitu, saobraćaj i dr. službe	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	8,3%	3,6%
Dom zdravlja	0,0%	0,0%	10,0%	0,0%	0,0%	1,8%
Lokalni savet za socijalnu politiku	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%	1,8%
Pokrajinski zavod za socijalnu zaštitu	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
Svi organi lokalne vlasti	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	8,3%	1,8%
Bez odgovora	62,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	8,9%
Ukupno	100%	100%	100%	100%	100%	100%

³⁹ Od ukupno 56 anketiranih organizacija, 48 OOSI odgovorilo je na pitanje o oblicima saradnje sa lokalnim vlastima.

Preko polovina OOSI je sa lokalnim organima vlasti i nadležnim sektorima saradivala radi dobijanja finansijske pomoći, bilo kao podrške realizaciji programskih aktivnosti i projekata, bilo radeći na poboljšanju položaja svojih članova. Svega četiri organizacije OSI ostvarile su saradnju radi otklanjanja fizičkih barijera u lokalnoj zajednici, a tri organizacije su uz pomoć saradnje na lokalnim organima vlasti uspele da reše svoje probleme sa prostorom. Samo dve OOSI navele su da su imale saradnju u oblasti uticaja na kreiranje socijalne politike.

I ovde se, kao i kod ispitivanja saradnje sa političkim partijama i nacionalnim organima vlasti, primećuje da se saradnja u najvećem delu ostvaruje radi dobijanja materijalnih sredstava, a u mnogo se manjoj meri odvija u oblasti javnog zastupanja i uticaja na kreiranje društvenih politika. Na primer, čak i na područjima na kojima je poznato da se aktivnost OOSI odvija mnogo intenzivnije, kao što su uklanjanje prepreka i kreiranje pristupačne životne sredine – iz ovih podataka može se zaključiti da organizacije za konkretne adaptacije najčešće obezbeđuju sredstva iz drugih izvora (MRSP, donatori), ali u izuzetno malom broju na ovom poslu saraduju i sa lokalnim vlastima i ugrađuju pitanje pristupačnosti, kao i uopšte pitanja prava OSI, u lokalnu politiku.

Grafikon 18 – Oblici saradnje OOSI sa lokalnim organima vlasti i nadležnim sektorima

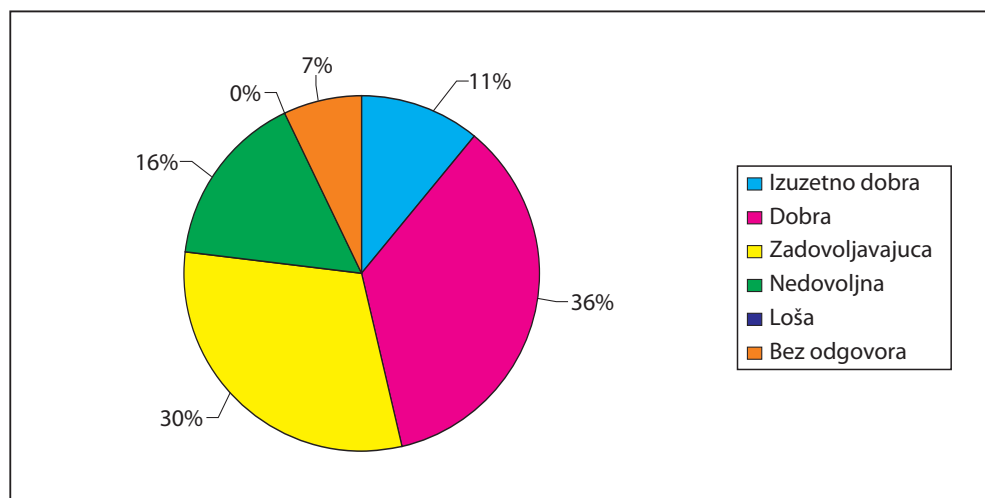

Ocena saradnje sa lokalnim vlastima

Saradnju sa lokalnim organima vlasti kao izuzetno dobru vidi mali procenat anketiranih OOSI. Oko trećine OOSI saradnju ocenjuje kao dobru, a takođe oko trećine vidi je kao zadovoljavajuću. Nešto manje od petine organizacija smatra da saradnju treba poboljšati i nisu njome u potpunosti zadovoljne. Nijedna OOSI nije imala negativnih iskustava u saradnji sa lokalnim organima vlasti (Grafikon 19). Među lokalnim OOSI, organizacije koje deluju u Beogradu u najvećem procentu smatraju da bi saradnju sa lokalnim organima vlasti trebalo poboljšati, a u najmanjem procentu to mišljenje dele lokalne organizacije iz Centralne Srbije.

Kada se uporedi saradnja sa vlastima na nacionalnom i lokalnom nivou i stepen zadovoljstva ovom saradnjom, uočavamo neobične rezultate. Naime, broj OOSI koje ostvaruju saradnju na nacionalnom nivou je veći, a stepen njihovog zadovoljstva tom saradnjom manji – i obrnuto, nivo saradnje OOSI je manji na lokalnom nivou, ali su OOSI u mnogo većoj meri zadovoljne kvalitetom te saradnje. Ovo je pitanje koje bi, za pouzdanije donošenje zaključaka, valjalo detaljnije istražiti.

Grafikon 19 – Ocena saradnje sa lokalnim organima vlasti

Učešće u lokalnim organima vlasti

Manje od trećine anketiranih OOSI aktivno su učestvovala u lokalnim organima vlasti (Tabela 31). Pri tome bi po podacima moglo da izgleda kako su najviše učestvovala nacionalne OOSI, međutim dodatnim ispitivanjem utvrdili smo da se ovo učešće ipak odnosi na predstavnike lokalnih organizacija OSI koje su članice nacionalnih saveza, pa su ih oni navodili kao predstavnike koji pripadaju njihovoj mreži. Od ostalih organizacija OSI najveće učešće zabeleženo je u Centralnoj Srbiji (4 OOSI), a na ostalim teritorijama učešće su prijavile po dve OOSI. Svoje učešće OOSI ostvaruju kroz članstvo predstavnika u skupštinama opština i gradskim većima, kao i u zdravstvenoj komisiji i lokalnom savetu za OSI.

Čini se da je ovo ipak nedovoljna direktna zastupljenost predstavnika organizacija OSI, a što dalje znači nedovoljan politički angažman osoba sa invaliditetom, bilo kao članova, bilo kao simpatizera različitih političkih opcija.⁴⁰

⁴⁰ Više o saradnji sa političkim partijama govori se na str. 62, 63, ali ne u kontekstu učešća pojedinaca u vlasti, već u kontekstu strateških akcija javnog zastupanja prava OSI i kontakata sa predstavnicima političkih stranaka sa tim ciljem.

Tabela 31 – Aktivno učešće u lokalnim organima vlasti

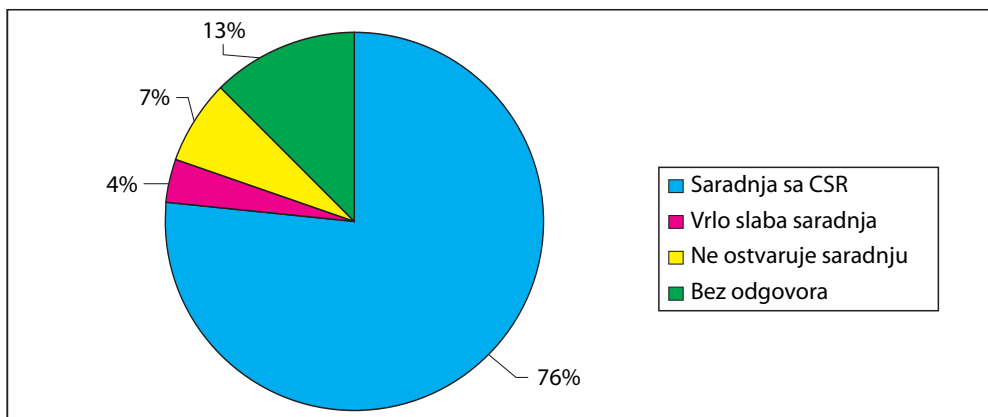
	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Aktivno učešće			100,0%			
Da	75,0%	7,9%	20,0%	30,8%	16,7%	30%
Ne	25,0%	84,6%	70,0%	61,5%	83,3%	66,4%
Ne zna	0,0%	0,0%	10,0%	7,7%	0,0%	3,6%
Način učešća						
Član gradskog veća	12,5%	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%	3,6%
Član skupštine opštine	62,5%	0,0%	10,0%	15,4%	8,3%	16,1%
Član u lokalnom savetu za socijalna pitanja	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%	1,8%
Član u lokalnom savetu za OSI	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%	1,8%
Član u Republičkoj zdravstvenoj komisiji	0,0%	0,0%	10,0%	0,0%	0,0%	1,8%

Saradnja sa centrima za socijalni rad

Više od tri četvrtine anketiranih OOSI izjavile su da ostvaruju relativno dobru saradnju sa centrima za socijalni rad (CSR), a veoma mali procenat OOSI je ovu saradnju procenio kao lošu. Dodatnim ispitivanjem utvrđeno je da nacionalne organizacije OSI kod kojih je zabeležen visok procenat saradnje, intervenišu na lokalnom nivou onda kada lokalne organizacije nemaju dovoljno kapaciteta ili nailaze na teškoće koje ne mogu same da reše. Ako pretpostavimo da one organizacije koje nisu dale odgovor na ovo pitanje i ne ostvaruju ovu saradnju, to bi značilo da ukupno 20% anketiranih OOSI nema kontakata sa CSR, kao što pokazuje Grafikon 20.

Što se oblika saradnje tiče, ona se najviše odnosila na pitanja ostvarivanja prava na socijalnu zaštitu i ostvarivanja prava na tuđu negu i pomoć, a deo aktivnosti odnosio se i na rešavanje porodičnih, socijalnih i zdravstvenih problema članova OOSI.

Grafikon 20 – Saradnja OOSI sa CSR

2.10. Saradnja sa drugim akterima – organizacijama

Saradnja sa političkim partijama

OOSI ne saraduju često sa političkim partijama. Naime, od 56 OOSI, ovu saradnju do sada je ostvarila 21 anketirana OOSI. Pri tome, nacionalne OOSI i lokalne OOSI iz Južne Srbije imaju bolju saradnju na ovom polju od ostalih organizacija. U Beogradu je samo jedna od deset anketiranih OOSI ostvarila takvu saradnju. Po jedna među nacionalnim OOSI saradnju je ostvarivala kroz pomoć u oblasti ostvarivanja prava na socijalnu zaštitu, sprovođenja kampanja i zastupnički rad OOSI, kroz obuke o pristupima invalidnosti, i kroz posete tokom predizbornih političkih kampanja.

Što se tiče saradnje sa političkim partijama na lokalnom nivou, najčešće se ta saradnja ostvarivala kroz finansijsku pomoć ili dodele poklon-paketića deci, a zatim putem poseta prilikom predizbornih kampanja (Centralna i Južna Srbija), davanja predloga na izmene i dopune zakona, i podrške u realizaciji projekata – kao što je prikazano u Tabeli 32.

Tabela 32 – Saradnja OOSI sa političkim partijama

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Saradnja sa političkim partijama						
100,0%						
Da	50,0%	30,8%	10,0%	38,5%	58,3%	37,5%
Ne	50,0%	69,2%	90,0%	61,5%	41,7%	62,5%
Oblici saradnje						
Finansijska pomoć, humanitarni paketi	0,0%	15,4%	10,0%	0,0%	25,0%	10,08%
Podrška prilikom realizacije projekata i aktivnosti udruženja	0,0%	7,7%	0,0%	7,7%	8,3%	5,4%
Davanje predloga na zakone, lobiranje i zastupništvo	0,0%	0,0%	0,0%	15,4%	8,3%	5,4%
Pomoć u oblasti socijalne zaštite	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
Štampanje flajera na Brajevom pismu, obuke o osnovama invalidnosti	12,5%	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	3,6%
Posete tokom predizbornih kampanja	12,5%	0,0%	0,0%	15,4%	16,7%	8,9%

Najčešći razlozi nedostatka saradnje (Tabela 33) su, prema stavovima anketiranih OOSI, apolitičnost i nestranačka opredeljenost organizacija OSI, i pripadnost nevladinim organizacijama – pri čemu je ovaj razlog najprisutniji u Centralnoj Srbiji i u Beogradu – odnosno kod OOSI koje su u najmanjoj meri ovu saradnju i ostvarile. Od ukupno četiri nacionalne OOSI, jedna zastupa mišljenje da same organizacije nemaju dovoljno kapaciteta da ostvare kontakte sa političkim partijama, a jedna misli da bi političke partije OSI mogle da iskoriste u političke svrhe. Treba pomenuti i to da po jedna OOSI iz Vojvodine i Beograda smatra da same političke partije ne žele saradnju sa OOSI.⁴¹

Ovi odgovori ukazuju na potrebu izgradnje kapaciteta OOSI u cilju boljeg razumevanja saradnje sa političkim partijama (bez obzira da li su na vlasti ili u opoziciji) u svrhe zastupanja prava OSI i lobiranja za unapređenje položaja OSI. To je posebno važno u vremenima u kojima često dolazi do promene političkih opcija na vlasti, koje za sobom povlače personalne promene i promene u politikama, naročito na lokalnom nivou. Među razloge nedovoljne saradnje, kao i razumevanja njenog značaja, mogla bi se ubrojati i okolnost da je, po navodima OOSI, u poslednjih pet godina ubedljivo najmanji broj njihovih članova (samo 45 osoba) učestvovao u edukacijama na temu zastupanja prava OSI. U prilog ovom zaključku ide i činjenica da je skoro polovina OOSI obuku u ovoj oblasti prepoznala kao potrebu za naredni period.

Tabela 33 – Razlozi nesaradnje OOSI sa političkim partijama

Razlog	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno	Ukupno br. OOSI
Apolitična, nestranačka organizacija	25,0%	23,1%	40,0%	46,2%	16,7%	30,4%	17
Nevladina organizacija	0,0%	15,4%	0,0%	15,4%	0,0%	7,1%	4
Nedovoljna zainteresovanost političkih partija za probleme i pitanja OSI	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	8,3%	1,8%	1
Uverenje roditelja da se OSI koriste u propagandne svrhe	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%	1
Verovanje da politika ne bi trebalo da ima udela u humanitarnom radu	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	8,3%	1,8%	1
Ostvarili kontakt, ali ne i saradnju	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%	1
Organizacija nema kapacitet za kontakte	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%	1
Ne žele da ostvare saradnju	0,0%	7,7%	10,0%	0,0%	0,0%	3,6%	2
Ostali razlozi	0,0%	7,7%	10,0%	0,0%	0,0%	3,6%	2
Bez odgovora	0,0%	7,7%	30,0%	0,0%	8,3%	8,9%	5
Ukupno OOSI						62,5%	35

⁴¹ Po jedna organizacija OSI iz Vojvodine i Južne Srbije i tri OOSI iz Beograda na ovo pitanje nisu dale odgovor.

Saradnja sa biznis sektorom

Nešto manje od polovine organizacija ima iskustva u saradnji sa biznis sektorom. Pri tome, najbolju saradnju ostvaruju gradske organizacije OSI iz Beograda i nacionalne OOSI. Najnerazvijeniju saradnju sa biznis sektorom do sada su imale lokalne OOSI iz Vojvodine i Južne Srbije (detaljniji prikaz dat je u Tabeli 55 u Aneksu).

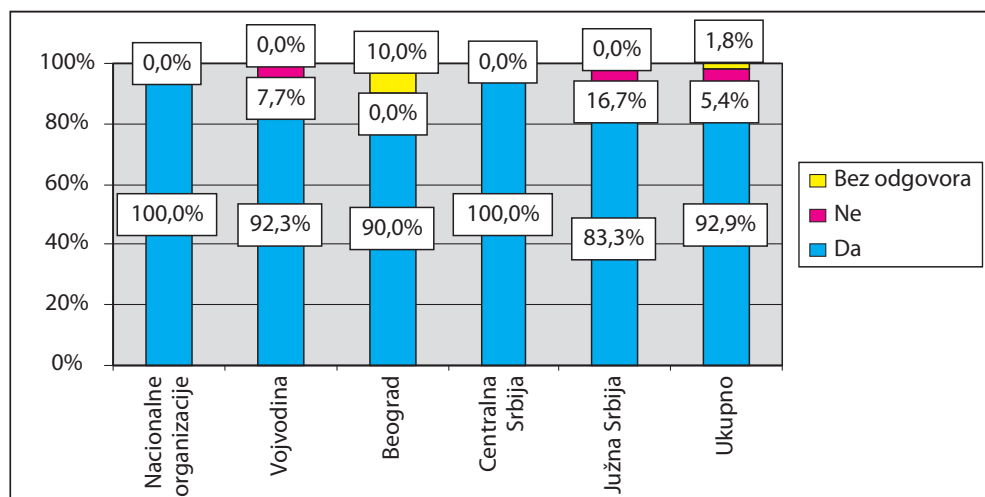
Kao i do sada, uočava se da OOSI saradnju sa biznis sektorom ostvaruju prevashodno zbog finansijske podrške. Saradnja sa biznis sektorom nacionalnih organizacija i organizacija u Vojvodini odvijala se isključivo kroz pribavljanje donacija od biznis sektora, dok su OOSI iz Centralne i Južne Srbije, osim donacija koje su primarne, u manjem delu ostvarivale saradnju i u oblasti zapošljavanja svojih članova. Jedino se saradnja OOSI iz Beograda, gde je ova saradnja i najčešća, kvalitativno razlikovala. Tu je prisutna i saradnja kroz druge oblasti, kao što su partnerstvo na projektima, edukacije ljudi u biznis sektoru ili poboljšanje fizičke pristupačnosti, iako zastupljenost takve saradnje nije visoka.

Međusobna saradnja OOSI i pripadnost mrežama

Pripadnost mreži organizacija OSI razmatrana je na opštinskom, međuopštinskom, nacionalnom i internacionalnom nivou, pri čemu ista organizacija može biti član više mreža, bilo direktno ili indirektno, putem pripadnosti savezima ili udruženjima. Lista organizacija, udruženja i saveza čije povezivanje čini mrežu organizacija OOSI, posmatrano od opštinskog do međunarodnog nivoa, data je u Tabeli 57 u Aneksu.

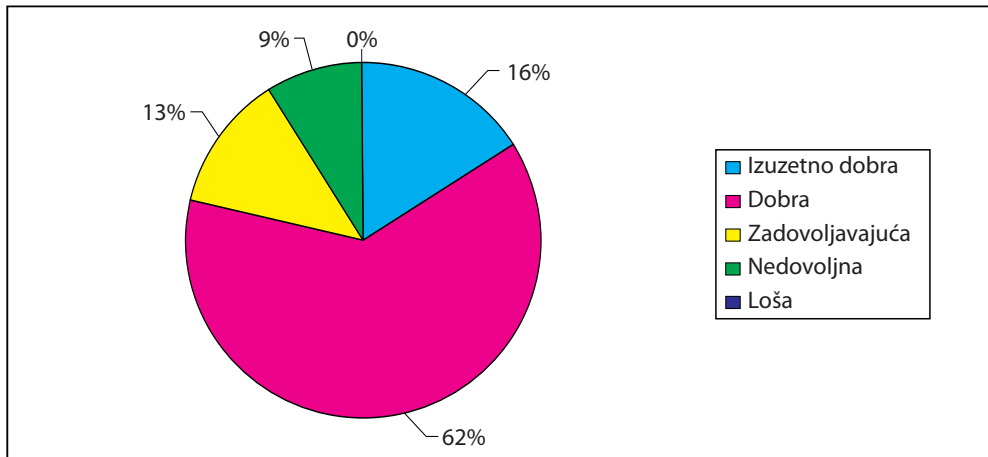
Nacionalne organizacije okupljene su u Nacionalnu organizaciju OSI Srbije – NOOIS, a lokalne su uglavnom članice republičkih saveza koji okupljaju osobe sa istom vrstom oštećenja. Od ukupno 56 anketiranih OOSI, 52 organizacije pripadaju nekoj mreži OOSI, kao što pokazuje Grafikon 21. Posmatrano prema nivou delovanja organizacija, sve anketirane nacionalne OOSI su umrežene, kao i sve lokalne OOSI iz Centralne Srbije. Četiri organizacije, od toga jedna iz Vojvodine i jedna iz Beograda – ne pripadaju nijednoj mreži, ili se nisu izjasnile.

Grafikon 21 – Pripadnost mreži OOSI

Od svih do sada posmatranih oblika saradnje, počevši od saradnje sa Vladinim organima i telima pa do saradnje sa lokalnim organima vlasti, OOSI najbolje ocenjuju saradnju sa drugim organizacijama osoba sa invaliditetom (Grafikon 22). Saradnju sa drugim OOSI manje od petine anketiranih OOSI ocenile su izuzetno dobrom, preko šezdeset odsto tu saradnju smatra dobrom, a zadovoljavajućom 13% OOSI. Ispod 10% organizacija, većinom iz Beograda i Centralne Srbije, smatra da međusobna saradnja OOSI nije zadovoljavajuća, dok nijedna organizacija ovu saradnju nije ocenila kao lošu.

Grafikon 22 – Ocena saradnje sa drugim organizacijama OSI

Saradnja sa međunarodnim organizacijama

U saradnji sa međunarodnim organizacijama nacionalne OOSI daleko više učestvuju od onih lokalnih, koje saradnju često ostvaruju posredno, putem članstva u nacionalnim organizacijama. Više od polovine lokalnih organizacija ima saradnju sa međunarodnim OOSI, a najslabije je ostvaruju lokalne organizacije koje deluju na području Centralne Srbije (Tabela 34).⁴²

Tabela 34 – Saradnja sa međunarodnim organizacijama

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Saradnja	100%					
Da	75,0%	53,8%	50,0%	38,5%	58,3%	53,6%
Ne	12,5%	38,5%	40,0%	61,5%	41,7%	41,1%
Bez odgovora	12,5%	7,7%	10,0%	0,0%	0,0%	5,4%
Član međunarodne organizacije	100%					
Da	75,0%	23,1%	50,0%	15,4%	25,0%	33,9%
Ne	25,0%	69,2%	50,0%	76,9%	75,0%	62,5%
Bez odgovora	0,0%	7,7%	0,0%	7,7%	0,0%	3,6%

⁴² Po jedna organizacija iz Beograda, Vojvodine i nacionalna – nisu odgovorile na ovo pitanje.

Anketirane nacionalne organizacije članice su međunarodnih organizacija koje okupljaju OOSI prema određenoj vrsti invaliditeta. Kao prirodan oblik saradnje prema vrsti invaliditeta članova koje okupljaju, lokalne organizacije OOSI se preko nacionalnih povezuju u mrežu međunarodnih OOSI iste vrste invaliditeta, i na taj način ostvaruju saradnju. Organizacije koje okupljaju osobe različitih vrsta invaliditeta (*cross-disability*) posredno ili neposredno članice su međunarodnih organizacija čiji je rad fokusiran na odgovarajuću specifičnu oblast, kao što su obrazovanje, pristupačnost ili samostalni život.

OOSI ostvaruju i pojedinačnu saradnju sa sličnim organizacijama u drugim zemljama. Tih oblika saradnje u proteklom periodu bilo je kod više od jedne polovine anketiranih OOSI. Najdinamičniju saradnju ostvarile su gradske OOSI iz Beograda i nacionalne OOSI, dok su organizacije iz ostalih delova Srbije manje povezane sa sličnim organizacijama u svom okruženju. Pojedinačne organizacije sa kojima je ostvarena saradnja u najvećem broju su nacionalne ili lokalne organizacije u drugim zemljama, koje okupljaju članove po istoj vrsti invaliditeta ili oblasti kojima se bave.

Na nivou delovanja lokalnih OOSI, ove organizacije pojedinačnu saradnju najčešće ostvaruju sa organizacijama iz republika bivše Jugoslavije, kao i u okolnim i zemljama u širem okruženju – iz Rumunije, Mađarske, Italije, Grčke i Moldavije. U ovakvoj saradnji najaktivnije su OOSI iz Vojvodine i Beograda. S druge strane, nacionalne OOSI ostvaruju raznovrsnu saradnju sa istim i sličnim organizacijama iz bližeg i šireg okruženja.

Imajući u vidu da u proseku polovina organizacija ima kontakte i saradnju sa organizacijama iz drugih zemalja, bilo bi dobro detaljnije istražiti na koji bi se način ova saradnja mogla koristiti i za razmenu dobre prakse, treninga, ili uopšte u cilju zajedničke promocije prava OSI i primene Konvencije UN-a.

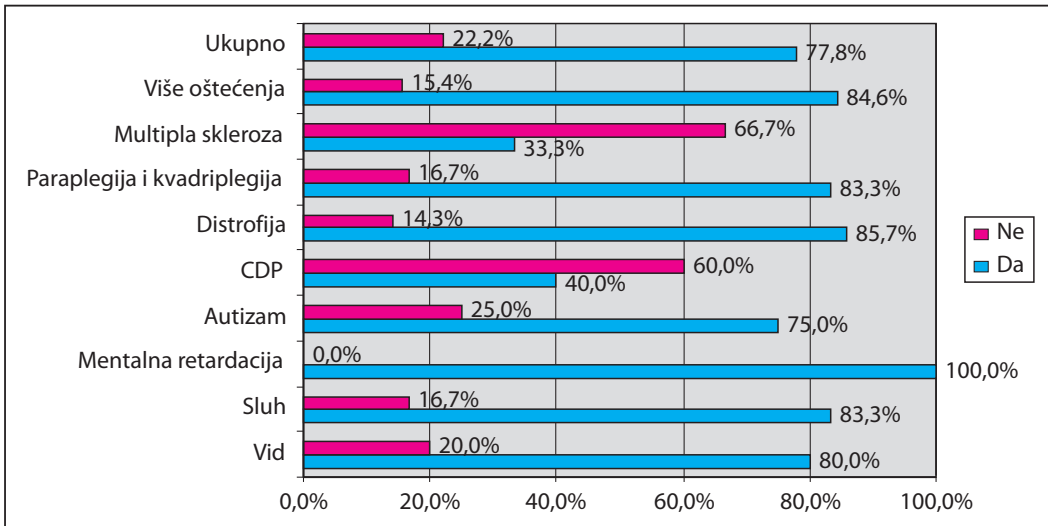
Tabela 35 – Saradnja sa pojedinačnim organizacijama u drugim zemljama

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Saradnja	100,0%					
Da	87,5%	46,2%	90,0%	30,8%	16,7%	54,24%
Ne	12,5%	53,8%	10,0%	69,2%	83,3%	45,76%

2.11. Projekti organizacija osoba sa invaliditetom

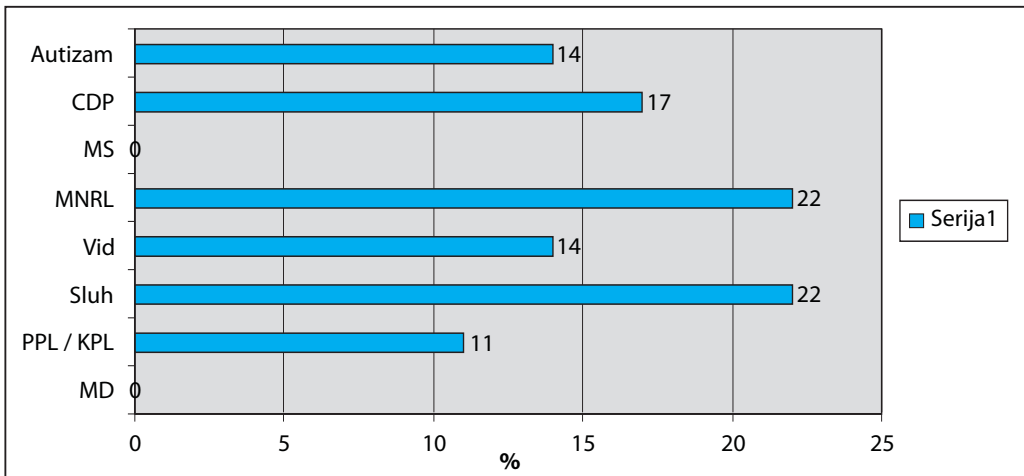
Projektne aktivnosti su za OOSI veoma značajne i kao način realizacije ciljeva zbog kojih postoje, ali i kao izvor prihoda za samu organizaciju. U protekle tri godine su u proseku preko dve trećine anketiranih OOSI bile u prilici da realizuju određene projektne aktivnosti. Posmatrano po obliku oštećenja članova koje okupljaju OOSI, kako se vidi i na Grafikonu 23, sve organizacije koje okupljaju roditelje osoba sa mentalnim smetnjama realizovale su svoje projekte, ali i preko 80% organizacija koje okupljaju lica sa mišićnom distrofijom, paraplegijom i kvadriplegijom, i osobe sa senzornim oštećenjima. Najslabija uključenost u projekte prisutna je kod OOSI koje okupljaju lica sa multiplom sklerozom i kod organizacija osoba sa posledicama cerebralne i dečije paralize.

Grafikon 23 – Distribucija svih OOSI prema realizaciji projektnih aktivnosti

Ako posmatramo samo organizacije na nacionalnom nivou, slika se menja. Dok je i dalje najuspešnija organizacija roditelja lica sa mentalnim oštećenjima, a uz nju i organizacija osoba oštećenog sluha, sledeća po broju projekata je organizacija osoba sa cerebralnom i dečjom paralizom, dok nacionalne organizacije osoba sa distrofijom i multiplom sklerozom nisu u poslednje tri godine realizovale nijedan projekat.

Grafikon 24 – Distribucija projekata po nacionalnim OOSI

Najveći broj projekata realizuje se u trajanju od godinu dana, kao što se vidi iz podataka datih u Tabeli 36. Posmatrano po oblastima, najviše projekata odnosi se na aktivnosti na podizanju svesti o invalidnosti, a zatim na različite obuke i edukacije (po 23 projekta u svakoj oblasti). Drugi po brojnosti su projekti iz oblasti kulture (18) i sporta i usluga (14). Zapaža se takođe da je broj projekata iz oblasti zastupanja prava OSI (ukupno devet za tri godine i 56 OOSI) značajno manji u odnosu na potrebe zagovaranja.

Interesantno je zaključiti da se oblasti u kojima se realizuje najveći broj projekata značajno ne razlikuju na nacionalnom i lokalnom nivou, kao što se vidi iz Tabele 36 (obrazovanje, podizanje svesti o invalidnosti i otklanjanje predrasuda). Osim organizovanja slobodnih aktivnosti, nacionalni nivo pokriva sve oblasti kao i lokalni, dok su na međunarodnom nivou zastupljene samo oblasti javnog zastupanja i podizanja svesti o pitanjima invalidnosti.

Iz ankete se može zaključiti da je ukupan broj realizovanih projekata nedovoljan. Naime, petina anketiranih OOSI nije realizovala nijedan projekat, a OOSI koje su radile na projektima (njih ukupno 45) realizovale su 151 projekat za tri godine, što je u proseku manje od jednog projekta po organizaciji godišnje, ako se posmatra celokupan uzorak.

Tabela 36 – Projekti koje realizuju OOSI

Oblasti kojoj pripadaju realizovani projekti	Vremenski period			Nivo		
	Do 1 god.	1-2 god.	Preko 2 godine	Lokalni regionalni	Nacionalni	Internacionalni
Zastupnički rad	12,5%	1,8%	1,8%	8,9%	3,6%	3,6%
Istraživanja	10,7%	1,8%	...	7,1%	5,4%	...
Podizanje svesti o invalidnosti	37,5%	1,8%	1,8%	25,0%	16,1%	1,8%
Zapošljavanje	12,5%	1,8%	1,8%	14,3%	3,6%	...
Obrazovanje	33,9%	1,8%	5,4%	30,4%	12,5%	...
Usluge	14,3%	1,8%	7,1%	14,3%	10,7%	...
Smanjenje siromaštva	8,9%	1,8%	...	5,4%	5,4%	...
Kultura	28,6%	1,8%	1,8%	21,4%	10,7%	...
Sportske aktivnosti	21,4%	3,6%	...	14,3%	10,7%	...
Slobodno vreme	8,9%	3,6%	...	12,5%
Ostalo*	23,2%	...	5,4%	17,9%	8,9%	...

* *Ostalo*: Obuke za komunikaciju gluvih osoba i osoba sa oštećenim sluhom, radionice (slikarske, regionalne), SOS telefon, informisanje, jačanje kapaciteta društva, orijentacija u prostoru, otklanjanje arhitektonskih barijera, programi dnevnih aktivnosti, radno angažovanje korisnika, izrada lokalnih planova akcija za decu.

Što se tiče finansiranja projekata, najčešće se kao izvor finansiranja pojavljuju Ministarstvo rada i socijalne politike, kao i različiti međunarodni donatori. Često se kao donator pojavljuje i lokalna zajednica, koja je takođe finansirala aktivnosti OOSI iz svih oblasti, osim istraživanja.

Tabela 37 – Donatori za projekte koje realizuju OOSI

Izvor finansiranja usluge											
Oblast kojoj pripadaju realizovani projekti	MRISP	CSR	Sama OOSI/ participacija članova/	Budžet LS	NSZ	(CIDA, HI, SHARE -E-SE, Caritas, Save the Children, UNICEF, SDC, UNDP, OSI, EAR, DFLD, Global fond, Fond za razvoj neprofitnog sektora)	Biznis sektor	Roditelj	Zavod za unapređivanje vaspitanja i obrazovanja	Vlada RS	Ostali (Minist. kulture, MP, MOS, ambasade SAD, Kanade, Poljske, Švedske)
Zastupnički rad	X			X		X					
Istraživanja	X		X								X
Podizanje svesti o invalidnosti	X			X		X	X				X
Zapošljavanje	X				X	X	X				
Obrazovanje	X		X	X	X	X		X			X
Usluge	X			X		X		X		X	X
Smanjenje siromaštva	X	X		X		X					
Kultura	X			X			X				X
Sportske aktivnosti	X		X	X		X	X				X
Slobodno vreme	X		X	X		X	X				
Ostalo*	X			X		X					X

* *Ostalo*: Obuke za komunikaciju gluвих osoba, radionice (slikarske, regionalne), SOS telefon, informisanje, jačanje kapaciteta, orijentacija u prostoru, otklanjanje arhitektonskih barijera, programi dnevnih aktivnosti, radno angažovanje korisnika, izrada lokalnih planova akcije za decu.

Tabela 38 prikazuje distribuciju projekata koje su OOSI realizovale u protekle tri godine, i to prema oblastima projekata i tipu organizacije OOSI s obzirom na invaliditet. Posmatrano po oblastima projekata i prema obliku invaliditeta, distribucija projekata je sledeća:

- Organizacije osoba sa paraplegijom i kvadriplegijom, najveći broj projekata realizuju u oblasti sportskih aktivnosti (4), a zatim u oblasti zastupničkog rada, podizanja svesti o invalidnosti i kulturnih manifestacija (u svakoj oblasti po dva projekta).
- Organizacije osoba sa mišićnom distrofijom najviše su realizovale projekte u oblasti podizanja svesti o invalidnosti (4), a zatim projekte iz kulture i sportskih aktivnosti (po tri projekta).
- Projekti u oblastima zapošljavanja i obrazovanja su među najznačajnijim projektnim angažovanjima organizacija osoba sa oštećenjima vida (4) i sluha (5).
- OOSI koje okupljaju osobe sa MNRL najviše rade na projektima o podizanju svesti o invalidnosti (5), kao i u oblastima zastupničkog rada, pružanja usluga i korišćenja slobodnog vremena (po tri projekta).
- Tek po jedna od organizacije osoba sa autizmom i cerebralnom i dečjom paralizom realizovala je projekte u pet oblasti, pri čemu je 3,6% OOSI sa autizmom učestvovalo i u programima dnevnih boravaka, izrade lokalnih planova akcije za decu, i sličnim aktivnostima.
- Organizacije osoba sa multiplom sklerozom su u protekle tri godine realizovale svega dva projekta.
- Organizacije osoba koje okupljaju lica sa različitim oblicima invaliditeta u proseku su sprovele najveći broj projekata, i to pre svega u oblasti obrazovanja i pružanja usluga (po sedam projekata), a zatim u kampanjama podizanja svesti o OSI (6). Objašnjenje za ovako veliku aktivnost na projektima može biti i činjenica da su ove organizacije počele da se osnivaju relativno skoro, pa su tako u svom radu „modernije“, i od samog početka su zavisile od veština prikupljanja sredstava i sprovođenja projekata, jer nisu imale održivo finansiranje.

Tabela 38 – Realizovani projekti prema vrsti invaliditeta članova koje okupljaju OOSI

Oblast kojoj pripadaju realizovani projekti	Broj OOSI po vrsta oštećenja članova									
	Vid	Sluh	MNRO	Autizam	CDP	MD	PPL KPL	MS	Više oštećenja	Ukupno
Broj OOSI	6	6	6	5	6	8	7	3	9	56
Zastupnički rad	...	1	3	1	2	...	2	9
Istraživanja	1	...	1	...	1	...	4	7
Podizanje svesti o invalidnosti	1	3	5	1	1	4	2	...	6	23
Zapošljavanje	2	2		1	1	1		1	2	9
Obrazovanje	4	5	2	1	1	2	1	...	7	23
Usluge	2		3	1	1				7	14
Smanjenje siromaštva	2	1	2	...	1	2	1	9
Kultura	2	3	1	1	1	3	2	...	5	18
Sportske aktivnosti	1	3	1	...	1	3	4	...	1	14
Slobodno vreme	...	2	3	1	1	7
Ostalo*	1	2	1	2		1	3	1	5	16
Ukupno projekata	15	22	22	7	8	18	15	2	41	151

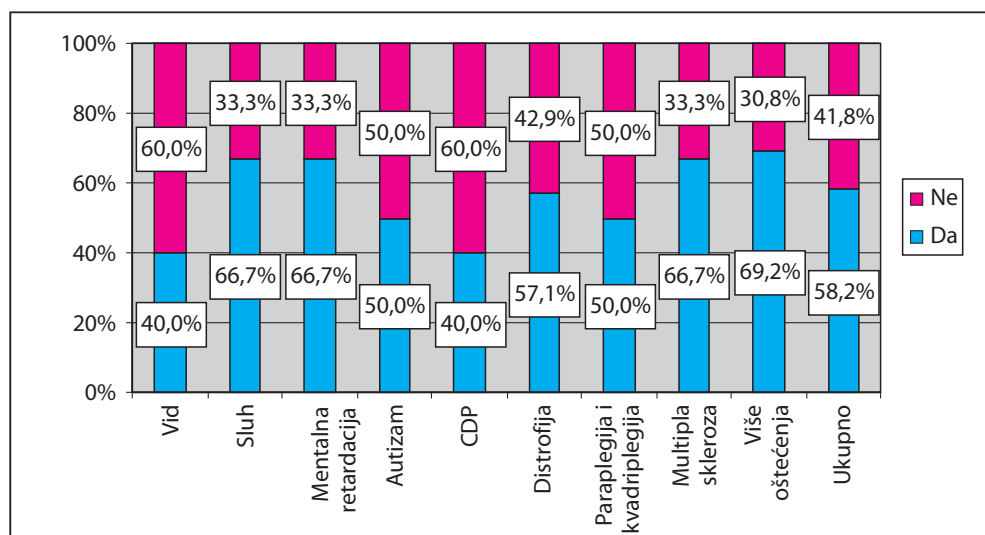
* *Ostalo*: Obuke za komunikaciju gluvih osoba, radionice (slikarske, regionalne), SOS telefon, informisanje, jačanje kapaciteta društva, orijentacija u prostoru, otklanjanje arhitektonskih barijera, programi dnevnih aktivnosti, radno angažovanje korisnika, izrada lokalnih planova akcija za decu.

Daleko najveći problem koji prati realizaciju projekata predstavljaju preniski budžeti i nedostatak finansiranja projekata. Ovo predstavlja veliki problem za OOSI sa mišićnom distrofijom, sa oštećenim sluhom i vidom. Drugi najveći problem OOSI prepoznaju u nedostatku kapaciteta, uključujući i nedostatak stručnog kadra, nedovoljnu uključenost članova i preslabe organizacione i tehničke kapacitete. Neadekvatan odabir tema projekata ili slab senzibilitet donosilaca odluka, i vremenski jaz između podnošenja aplikacija i odobravanja projekata, takođe su uočeni problemi. OOSI najmanje problema vide u nedovoljnoj edukaciji, slaboj komunikaciji i nedovoljnoj senzibilisanosti samih OSI za sopstvene probleme i za probleme okoline.

Tabela 39 – Najčešći problemi u sprovođenju projekata

Najčešći problemi	Br. OOSI	%
Finansiranje projekata/nedovoljan budžet	17	30,4%
Održivost projekata	2	3,6%
Neadekvatan odabir teme	5	8,9%
Ljudski faktor, nedostatak stručnih kadrova	9	16,1%
Nedovoljna edukacija	1	1,8%
Slaba komunikacija	1	1,8%
Nedovoljni kapaciteti (organizacioni, tehnički, materijalni, prostorni)	4	7,1%
Nedovoljna uključenost članova	4	7,1%
Nedovoljna senzibilnost OSI, ali i opšte okoline	1	1,8%
Teško ostvariv vremenski okvir zbog nesigurne političke i ekonomske situacije	2	3,6%
Pisanje projekata, previše administracije	2	3,6%
Slab senzibilitet donosilaca odluka, veliki vremenski raspon između podnošenja aplikacije i odobravanje projekata	3	5,4%

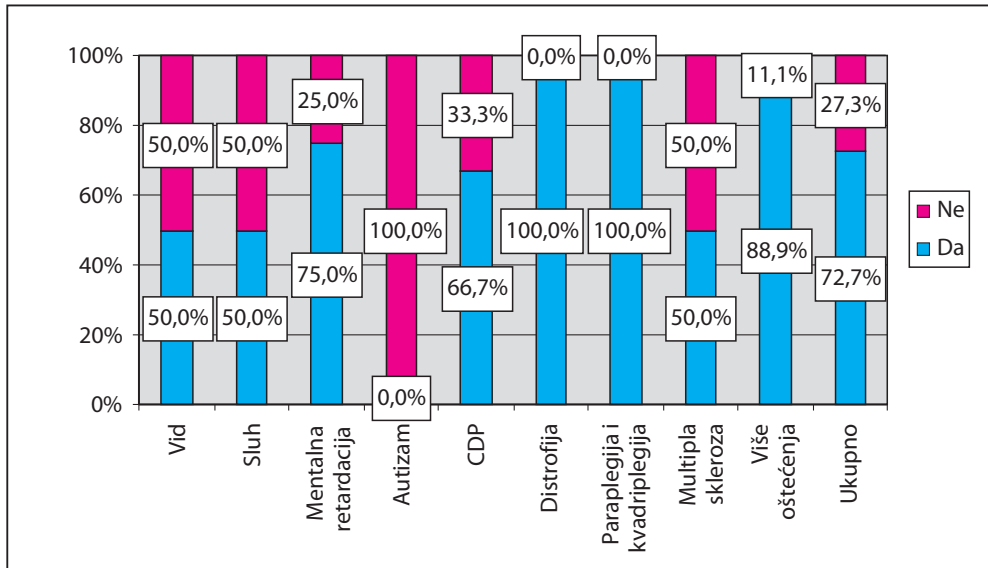
Gotovo 60% anketiranih OOSI je u 2008. godini konkurisalo za projekte kod MRSP. Od preko polovine anketiranih organizacija, najveći broj činile su OOSI koje okupljaju lica sa različitim vrstama invaliditeta.

Grafikon 25 – Konkursi za sredstva za projekte MRSP u 2008. godini

Od 33 predloga projekata za 2008. godinu podnetih od strane OOSI koje su učestvovalе u anketi, MRSP je odobrilo 23 projekta. U ovoj grupi najuspešnije su bile organizacije koje okupljaju osobe sa različitim vrstama invalidnosti, jer je konkurisao najveći procenat ovih organizacija i odobren im je najveći broj predloga. Sa svojim projektima konkurisala je polovina OOSI sa mišićnom distrofijom i organizacija osoba sa paraplegijom i kvadriplegijom, i svi predlozi koje su podnele su i prihvaćeni. Najmanje uspeha imale su OOSI sa autizmom kojima nije odobren nijedan projekat, iako je nešto više od polovine njih podnelo svoje predloge (Grafikon 26).

Ako se imaju u vidu podaci iz ankete da je 95% OOSI, odnosno 556 njihovih članova, učestvovalo u obukama za pisanje projekata, a manje od polovine anketiranih OOSI je projekte dobilo, ovo je oblast u kojoj bi možda trebalo razmotriti način organizovanja ove obuke, kao i dodatno razmotriti faktore koji utiču na uspešnost organizacija u dobijanju projekata.

Grafikon 26 – Prihvaćeni projekti

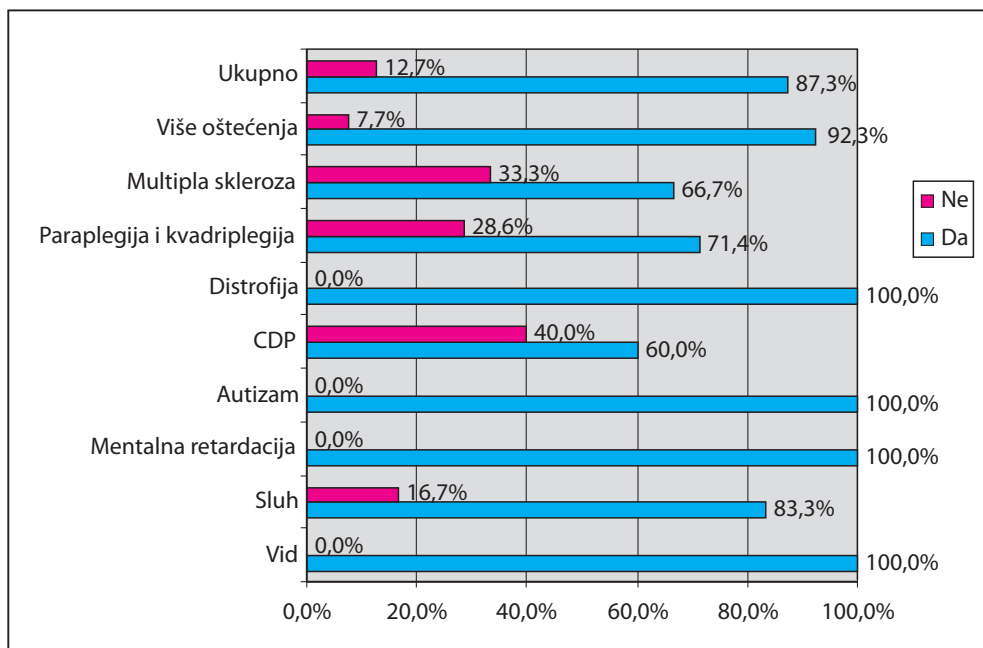

2.12. Pružanje usluga

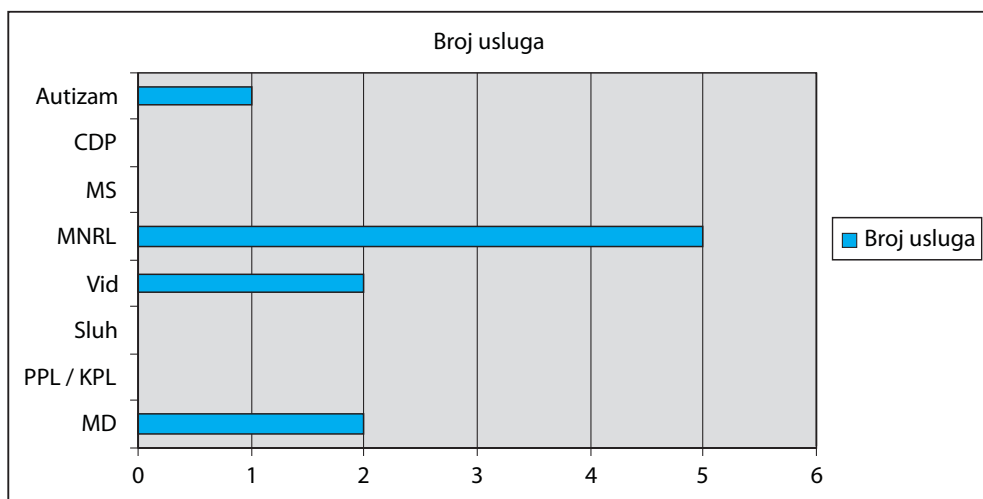
Od ukupno 56 anketiranih OOSI, veliki broj organizacija (49 OOSI) je u protekle tri godine učestvovao u pružanju određenih usluga za svoje članove. Kada je reč o nacionalnim organizacijama OSI taj procenat je niži – usluge je pružala oko polovina organizacija. Pri tome su sve OOSI koje okupljaju osobe sa mišićnom distrofijom, sa oštećenjem vida, kao i MNRL i osobe sa autizmom, prema izjavama sagovornika u anketi svojim članovima pružale neke od usluga (nabrojanih u Tabeli 40).

Kako pokazuje Grafikon 27, organizacije osoba sa dečjom i cerebralnom paralizom i sa multiplom sklerozom u najmanjem su procentu uzele učešća u pružanju usluga. Pri tome treba imati u vidu da su u nekim slučajevima OOSI kao usluge prijavljivale i svoje posredovanje u obezbeđenju usluga za članove od strane neke druge službe ili organizacije (npr. usluge kućne nege i lečenja, usluge geronto-domaćica, ili specijalizovani gradski prevoz).

Grafikon 27 – Distribucija OOSI prema pružanju usluga

Grafikon 28 – Distribucija nacionalnih OOSI prema pružanju usluga

Ukoliko se dinamika i pružaoci usluga analiziraju prema vrsti pružene usluge, iz Tabele 40 se može primetiti da je najveći broj ovih usluga realizovan u toku godine dana. Najveći broj ovih usluga odnosi se na edukativne usluge koje je u periodu od 12 meseci pružalo⁴³ više od trećine OOSI. Usluge u oblastima sporta, rekreacije i kulture, kao i edukacije, spadaju među najčešće korišćene usluge u organizacijama OSI. Iz Tabele 40 vidi se da je, pojedinačno gledano, gotovo 70% OOSI uzimalo učešća u organizovanju pružanja pomenutih usluga. Takođe, ove usluge koriste se u svim organizacijama, bez obzira na vrstu invaliditeta članova ovih organizacija. Savetodavne usluge i usluge prevoza OSI takođe su među češće pružanim uslugama, pri čemu ove usluge najčešće realizuju organizacije osoba sa mišićnom distrofijom. Usluge koje OOSI ne mogu i ne bi trebalo same da obezbeđuju za svoje članove, a koje ujedno predstavljaju i skuplje usluge, jesu usluge zaštićenog stanovanja, servis personalnih asistenata, kućno lečenje i pomoć u kući.

Tabela 40 – Distribucija usluga za OOSI

Vrsta usluge	Vremenski period			Ukupan broj korisnika
	Do 1 god.	1-2 god.	Preko 2 god.	
Zaštićeno stanovanje	3,6%	2
Pomoć u kući (geronto-servis)	8,9%	124
Kućno lečenje i nega	3,6%	...	3,6%	144
Prevoz OSI (programske aktivnosti)	17,9%	5,4%	12,5%	1.910
Specijalizovan gradski prevoz	10,7%	1,8%	5,4%	668
Terapeutske usluge	14,3%	1,8%	8,9%	437
Edukativne usluge	35,7%	1,8%	32,1%	2.109
Savetodavne usluge	19,6%	...	23,2%	2.554
Sportske, rekreativne i kulturne aktivnosti, takmičenja	32,1%	1,8%	33,9%	1.415
Servis personalnih asistenata	3,6%	1,8%	7,1%	95
Ostalo*	10,7%	3,6%	16,1%	1.724

* Ostalo: Fotokopiranje, centar volontera, dnevne aktivnosti za decu, dnevni boravak, izleti, radionice, SOS telefon, terapijsko jahanje, usluge tumača za znakovni jezik, usluge vojnika, vikend program za osobe sa autizmom, posredovanje u zapošljavanju.

⁴³ Ili posredovalo u pružanju.

Broj OOSI koje pružaju usluge svojim članovima ili posreduju u njihovom obezbeđivanju, korespondira sa ukupnim brojem korisnika usluga. Naime, najveći broj OOSI pružao je edukativne i savetodavne usluge, a ujedno ih je koristio i najveći broj članova OOSI – njih preko 4.500. Najznačajniji izvori finansiranja ovih usluga su Ministarstvo rada i socijalne politike, i sami savezi i udruženja – bilo iz sopstvenih sredstava prikupljenih kroz članarine ili iz drugih izvora – kao što su budžeti opštinskih i gradskih uprava ili drugih ministarstava u Vladi RS (MOS, MERR, MP).

Tabela 41 – Izvori finansiranja usluga za OOSI

Vrsta usluge	Izvor finansiranja usluge													
	MRSP	CSR	Sama OOSI/ participacija članova/	Dom zdravlja	Gerontološki centar	LS	NSZ	CIL	CIDA, SHARE-SEE, Save the Children, UNICEF, UNDP	Biznis sektor	Roditelji	Besplatno	Vlada RS, SIF	Vojska MZ, MP, MOS, volonteri, ambasada Irske
Zaštićeno stanovanje		X	X											
Pomoć u kući (geronto-servis)			X		X	X					X			
Kućno lečenje i nega	X		X	X										
Prevoz OSI (programske sktivnosti)	X		X			X				X				X
Specijalizovan gradski prevoz	X					X								
Terapeutske usluge	X		X			X	X							
Edukativne usluge	X		X			X		X	X			X		X
Savetodavne usluge			X			X			X			X		X
Sportske, rekreativne i kulturne aktivnosti, takmičenja	X		X			X			X	X				X
Servis personalnih asistenata	X					X							X	X
Ostalo*	X		X			X								

* Ostalo: Fotokopiranje, centar volontera, dnevne aktivnosti za decu, dnevni boravak, izleti, radionice, SOS telefon, terapijsko jahanje, usluge tumača za znakovni jezik, usluge vojnika, vikend program za osobe sa autizmom, posredovanje u zapošljavanju.

Iz podataka u Tabeli 41 može se zaključiti da OOSI uglavnom pružaju usluge koje se organizuju povremeno i ne zahtevaju veća finansijska sredstva niti ljudske resurse u pružanju usluga, a mnogo ređe su u poziciji da organizuju pružanje usluga koje su dugoročne i održive. Princip pluralizma u pružanju usluga socijalne zaštite još nije u potpunosti zaživeo. Uz to, OOSI nemaju ni resursa ni kapaciteta da se ravnopravno uključe u ovaj proces. Međutim, članovi organizacija OSI od njih često očekuju usluge, kako je pokazalo i istraživanje Centra o servisima socijalne zaštite,⁴⁴ u kojem se na trećem mestu po važnosti učesnika u pružanju podrške OSI ističu same osobe sa invaliditetom i njihove organizacije. Njihovu ulogu u pružanju usluga propoznalo je preko 80% ispitanika.

Tabela 42 – Distribucija pružanja usluga prema vrsti invaliditeta članova koje okupljaju OOSI

Vrsta usluge	Vrsta oštećenja									Ukupno	
	Vid	Sluh	Mentalna retardacija	Autizam	CDP	Distrofija	Paraplegija i kvadriplegija	Multipla skleroza	Više oštećenja		
Zaštićeno stanovanje					1		1			2	3,6%
Pomoć u kući (geronto-servis)		1			1	2	1			5	9,0%
Kućno lečenje i nega					1	2	1			4	7,2%
Prevoz OSI (programske aktivnosti)	3	1	3		2	5	2		4	20	35%
Specijalizovan gradski prevoz	2	1	1		1	3			2	10	17,9%
Terapeutske usluge	1		3	1	2	2	2	1	1	13	25,0%
Edukativne usluge	3	5	6	2	2	5	3	2	9	37	67,9%
Savetodavne usluge	2	1	4	1	3	4	3	2	4	24	42,9%
Sportske, rekreativne i kulturne aktivnosti, takmičenja	5	5	5	3	2		5		6	38	67,9%
Servis personalnih asistenata			1			1	1		4	7	12,5%
Ostalo*	2	1	3	3	1	1	1		6	18	32,1%

* Ostalo: Fotokopiranje, centar volontera, dnevne aktivnosti za decu, dnevni boravak, izleti, radionice, SOS telefon, terapijsko jahanje, usluge tumača za znakovni jezik, usluge vojnika, vikend program za osobe sa autizmom, posredovanje u zapošljavanju.

Servisi geronto-domaćica su, prema zapažanju trećine anketiranih OOSI, najčešće aktivni u lokalnim sredinama, a u najvećem broju slučajeva pominjale su ih organizacije koje okupljaju osobe sa telesnim oštećenjima. Neobično je da je servis personalnih asistenata pomenulo preko petine anketiranih organizacija, što je druga po učestalosti pominjanih usluga, iako ova usluga još nije uključena u sistem usluga socijalne zaštite. Servis

⁴⁴ „Servisi socijalne zaštite za osobe sa invaliditetom – istraživanje jaza između politike i prakse“, Centar za samostalni život invalida Srbije, Beograd, 2008.

personalnih asistenata najviše su pominjale organizacije koje okupljaju osobe sa telesnim oštećenjima. Specijalizovan gradski prevoz i dnevni boravci takođe su među češće prepoznatim uslugama. Ostale usluge retko su pominjane.⁴⁵ Takođe, vredni istaći i da je preko 10% anketiranih OOSI navelo da u njihovoj lokalnoj zajednici ne postoji nijedan servis za osobe sa invaliditetom.

Tabela 43 – Znanja OOSI o servisima za OSI u lokalnoj zajednici

Vrsta servisa	Vrsta oštećenja									Ukupno
	Vid	Sluh	Mentalna retardacija	Autizam	CDP	Distrofija	Paraplegija i kvadriplegija	Multipla skleroza	Više oštećenja	
Dnevni boravci	1	0	2	0	2	0	1	0	3	9
Geronto domaćice, pomoć u kući	2	1	1	0	3	4	4	0	3	18
Kućno lečenje i nega	0	0	0	0	2	2	1	0	3	8
Organizovan prevoz	2	0	1	0	1	0	0	0	0	4
Specijalizovan gradski prevoz	0	1	2	0	0	3	2	0	3	11
Servis personalnih asistenata	0	1	1	0	3	2	1	0	5	13
Medicinske usluge i rehabilitacija	1	0	0	0	0	1	1	0	1	4
Mobilni tim	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
Prevodioci za gestovni govor	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Klub roditelja	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Besplatna pravna pomoć	0	0	0	0	1	0	0	0	1	2
Distribucija pomagala	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Stanovanje uz podršku	0	0	1	0	0	0	0	0	1	2
Volonterski servis	0	0	1	0	1	0	0	1	1	4
Sportske aktivnosti i klubovi mladih	1	0	0	1	0	0	1	0	0	3
Savetodavne usluge	0	0	1	1	0	0	0	0	2	4
Inkluzivni programi, radna okupacija i zapošljavanje	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2
Ne postoji servis	0	1	1	1	0	0	1	1	2	7
Ne zna	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1

⁴⁵ Treba imati u vidu da je u toku izrada novog Zakona o socijalnoj zaštiti i obezbeđivanju socijalne sigurnosti građana, tako da listu usluga socijalne zaštite tek treba definisati ovim Zakonom. Lista usluga koja je uključena u tabele 40, 41 i 42 samo donekle korespondira sa uslugama iz socijalne zaštite, ali valja primetiti da je opseg usluga mnogo širi i da je različito tumačen od strane anketiranih organizacija OSI, te nalaze treba tumačiti sa oprezom.

Po mišljenju predstavnika organizacija OSI koje su učestvovala u anketi, servis personalnih asistenata ubedljivo je najpotrebniji servis za osobe sa invaliditetom. Takav stav deli preko 60% anketiranih (Tabela 44). Ovaj servis smatraju najpotrebnijim organizacije sa mešovitim članstvom (17,9% OOSI), zatim OOSI koje okupljaju članove sa mišićnom distrofijom, kao i organizacije osoba sa paraplegijom i kvadriplegijom.

Organizovan prevoz OSI takođe je bitan za OOSI, uglavnom one koje okupljaju članove sa cerebralnom i dečjom paralizom, a pomoć u kući smatraju potrebnom OOSI koje uglavnom okupljaju osobe sa paraplegijom i kvadriplegijom, i multiplom sklerozom. Dnevni boravci bitni su za 12,5% anketiranih OOSI, a zatim dolaze specifične usluge potrebne osobama sa senzornim oštećenjima, kao što su prevodioci za gestovni govor i obuka za samostalno kretanje. Tabela 44 daje veoma detaljan pregled specifičnih potreba osoba sa invaliditetom za uslugama i servisima, kako ih vide anketirane organizacije, od kojih se određeni broj javlja na individualnom nivou organizacija, kao što je npr. usluga servisiranja pomagala, priznavanje statusa hraniteljske porodice roditeljima MNRL, ili tehnička podrška osobama sa invaliditetom.

Ako se analiziraju ukupni podaci o projektima, uslugama i potrebama za servisima, može se videti da organizacije OSI sa jedne strane prepoznaju potrebu za organizacijom i pružanjem usluga koje bi trebalo da zadovolje svakodnevne bazične potrebe njihovih članova – a sa druge strane kod pisanja projekata i samostalnog organizovanja pružanja usluga opredeljuju se za neke druge oblasti, kao što su sport ili treninzi/edukacije.⁴⁶

Ovo ukazuje na činjenicu da načela iz Strategije za smanjenje siromaštva,⁴⁷ kada su u pitanju usluge socijalne zaštite i organizacije OSI, još nisu zaživela. Naime, Strategija predviđa da „proces razvoja službi za podršku treba da se zasniva na potrebama i inicijativama udruženja osoba sa invaliditetom“. Finansijsku i tehničku pomoć ovim inicijativama treba da pruži država i razvijene organizacije iz civilnog sektora, čime se velika odgovornost za razvijanje usluga socijalne zaštite prebacuje na organizacije osoba sa invaliditetom ne samo kroz učešće u kreiranju politika, već i u pružanju usluga. Imajući u vidu i ulogu i kapacitete OOSI, značajna očekivanja da će organizacije učestvovati u pružanju usluga nisu realna, našta ukazuju podaci dobijeni kroz anketu.

⁴⁶ Ova tema bila je predmet diskusije i na fokus grupama, u pokušaju da se dođe do saznanja zbog čega projekti nisu više orijentisani na javno zastupanje prava, uključujući i akcije zastupanja za bolju dostupnost adekvatnih usluga.

⁴⁷ Vlada Republike Srbije, 2003.

Tabela 44 – Servisi potrebni OSI u lokalnoj zajednici po izjavama OOSI

Vrsta servisa	Vrsta oštećenja									Ukupno
	Vid	Sluh	Mentalna retardacija	Autizam	CDP	Distrofija	PPL - KPL	MS	Više oštećenja	
Dnevni boravci	0	0	1	2	1	0	3	0	0	7
Geronto-domaćice, pomoć u kući	0	0	0	0	0	1	2	3	3	9
Kućno lečenje i nega	1	0	0	0	0	0	1	1	3	6
Specijalizovan (gradski) prevoz	0	1	0	1	4	2	10	1	4	14
Servis personalnih asistenata	3	0	3	2	3	7	5	2	10	35
Terapeutske usluge	0	0	0	0	1	0		1	0	2
Mobilni tim	0	0	0	1	0	0	0	0	1	2
Prevodioci za gestovni govor	0	5	0	0	0	0	1	0	1	7
Vodič za slepe, tabele sa Brajevim pismom, zvučni semafori, obuke samostalnog kretanja slepih osoba	4	0	0	0	0	0	1	0	1	6
Besplatna pravna pomoć i savetodavne usluge	0	1	1	1	0	1	0	0	1	5
Stanovanje uz podršku	0	0	3	1	0	1	0	1	0	6
Privremeni i povremeni smeštaj, servis za povremeno čuvanje dece, uključujući i inkluzivni pristup	0	0	2	2	0	0	0	0	1	5
Podrška pri zadovoljavanju kulturnih i sportskih potreba edukacije i informisanja	0	1	1	0	0	0	1	0	0	3
Inkluzivni programi, radna okupacija i zapošljavanje	0	0	1	1	0	0	0	0	0	2
Pristupačnost objektima od javnog interesa	1	0	0	0	0	0	0	0	1	2
Priznavanje statusa hraniteljske porodice roditeljima MNRL	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Svi servisi socijalne zaštite	0	0	1	0	0	0	0	0	1	2
Tehnička podrška i pomoć OSI, servisiranje pomagala	0	0	0	0	0	0	1	0	1	2

3. FOKUS GRUPE

Teme/pitanja o kojima je diskutovano na fokus grupama:⁴⁸

1. Kakvi su ljudski i tehnički kapaciteti organizacija OSI i da li su dovoljni da se organizacije mogu baviti aktivnostima usmerenim na zastupanje prava OSI?
2. Kakva je finansijska situacija u organizacijama OSI, ko su donatori i za koje vrste aktivnosti? Da li se primećuju određeni trendovi što se donatora tiče (opadanje donacija, rast, promena prioriteta)?
3. Da li potrebne edukacije identifikuju same organizacije OSI, ili inicijativa za edukacije dolazi spolja? Kakva vrsta edukacija je najpotrebnija? Primeri edukacija koje su se do sada pokazale najuspešnijima, i razlozi njihovog uspeha. Da li broj edukacija raste ili opada (poseban osvrt na edukacije o zastupanju prava OSI)?
4. Kakva je saradnja sa medijima? Kako bi se mogla protumačiti činjenica da organizacije koje se najmanje pojavljuju u medijima kroz anketu tu saradnju ocenjuju kao dobru ili veoma dobru?
5. Kakva je saradnja sa državnim institucijama i drugim važnim akterima (fokus na zastupanje prava OSI)? Koji su ključni faktori dobre saradnje, uz konkretne primere dobre saradnje i/ili tipičnih problema sa kojima se organizacije OSI susreću u svom radu?
6. Primeri dobrih/uspešnih projekata ili akcija u cilju zastupanja prava OSI. Primeri neuspešnih projekata. Uopšteno govoreći, da li se organizacije OSI zastupanjem prava bave u dovoljnoj meri?
7. Na koje se dokumente/zakone najviše oslanjaju organizacije OSI pri zastupanju prava svojih članova i OSI uopšte? Koje dokumente najviše koriste i poznaju? Kakvo je razumevanje sveobuhvatnih prava OSI koja reguliše nova Konvencija UN-a?

Sadržaj diskusija

1. *Kakvi su ljudski i tehnički kapaciteti organizacija OSI i da li su dovoljni da se organizacije mogu baviti aktivnostima usmerenim na zastupanje prava OSI?*

Diskusija u svim fokus grupama imala je nekoliko zajedničkih karakteristika: svi smatraju da organizacije OSI ne raspolažu dovoljnim resursima, što se podjednako odnosi na zaposlene i honorarne saradnike, a takođe i na prostor i tehničku opremljenost. Po mišljenju učesnika diskusije, izuzeci samo potvrđuju pravilo. Uz to, kao dodatni problem pomenuta je fragmentisanost organizacija OSI, koja je naročito izražena u Vojvodini. Veliki broj organizacija na svim nivoima, koje su osnovane uglavnom po kriterijumu medicinske dijagnoze i koje generalno nemaju dovoljno resursa, za posledicu ima otežane zajedničke akcije zastupanja prava OSI.

⁴⁸ Radi lakšeg praćenja obrađenih tema, za potrebe izveštaja o istraživanju, analiza kvalitativnih informacija dobijenih kroz fokus grupe teme prati istim redosledom kojim su obrađene i u anketi.

Na svim fokus grupama pomenuta je razlika između organizacija koje su osnovane pre devedesetih godina i baziraju se na dijagnozi, i novijih organizacija. Naime, organizacije koje su osnovane u periodu od devedesetih do danas, finansiraju se skoro isključivo na projektnoj osnovi i najčešće nemaju prostor, mada i neke od „starih“ organizacija imaju problema sa prostorom za rad ili sa pristupačnošću tog prostora koja nije u skladu sa standardima.

Pitanje prostora pomenuto je na svim fokus grupama kao problem sa kojim se većina organizacija stalno suočava. U tom smislu su nalazi sa fokus grupa drugačiji od rezultata ankete. Treba uzeti u obzir i činjenicu da mali broj organizacija ima na raspolaganju veliki prostor, čime se znatno podiže prosek. Takođe, čak i kada je kvadratura zadovoljavajuća, to ne znači da je prostor kojim organizacija raspolaže adekvatan (npr. nalazi se na četvrtom spratu, ili nema odgovarajuće sanitarne prostorije, ili nema parking), a još manje ukazuje na dovoljne kapacitete te organizacije da se bavi zastupanjem prava svojih članova.

Ponekad se u javnosti stvara pogrešan utisak, zahvaljujući pojedinim organizacijama koje služe samo „za slikanje“, odnosno koje su bliske sa pojedinim lokalnim političarima i zbog toga uživaju posebne povlastice.⁵⁰

U Nišu su učesnici fokus grupe naglasili i pitanje plaćanja grejanja i ostalih komunalija. Organizacije često „kubure“ sa sredstvima za ove potrebe.

„Aktivnosti se srežu kad počne hladno vreme...“
Ucesnik diskusije u Nišu

Ljudski resursi predstavljaju poseban problem, i to na nekoliko nivoa: i kada imaju zaposlene, organizacije OSI nemaju dovoljno kapaciteta da se bave zastupanjem prava svojih članova. Zaposleni se bave uglavnom administrativnim poslovima. Na fokus grupi u Novom Sadu naglašeno je da u velikom broju organizacija rade osobe koje nemaju invaliditet, i da bi tu praksu trebalo menjati.⁵¹ Na svim fokus grupama posebno je pomenut problem slabog angažovanja mladih osoba sa invaliditetom. Dok je na fokus grupi u Nišu i u Kragujevcu odsustvo većeg broja mladih tumačeno njihovom nezainteresovanošću, u Novom Sadu je pomenuta i zatvorenost organizacija za mlade OSI i njihove specifične probleme i interese.

„Ljudi u udruženjima predstavljaju nezamenjiv bastion.“
Ucesnica diskusije u Novom Sadu

Eksperti se angažuju po potrebi, ali se i tu javlja problem sredstava. Naime, sredstva za angažovanje eksperata dobijaju se po projektnoj osnovi. Veliki broj organizacija nema dovoljno razvijen kapacitet za pisanje projekata, bez obzira na to što je većina organizacija

⁵⁰ O ovoj temi posebno je diskutovano na fokus grupi u Nišu, gde je dat primer organizacije sa juga Srbije koja je mnogo bolje opremljena od drugih organizacija u istoj opštini, a kao glavni razlog navodi se bliskost sa lokalnom strukturom vlasti. U medijima se stvara pogrešna slika da su organizacije OSI dobro opremljene i da imaju sredstava, a radi se samo o jednoj, povlašćenoj organizaciji.

⁵¹ Izuzetak su organizacije roditelja dece sa mentalnim invaliditetom.

prošla kroz edukacije za njihovo pisanje. Visoki porezi na autorske honorare, kao i promene propisa, koji utiču na autorske honorare, predstavljaju problem organizacijama koje ne mogu da obezbede sredstva za angažovanje stručnjaka. Uz to, novi predlog Zakona o volonterima potpuno ignoriše potrebe organizacija OSI, te će još više otežati njihovo angažovanje.⁵² Organizacije koje svojim članovima pružaju besplatnu pravnu pomoć su retke, npr. u Nišu samo jedna organizacija OSI ima advokata koji daje besplatne savete u slučajevima njihove diskriminacije.

Kroz diskusiju na prvu temu, na svim fokus grupama provlačili su se konkretni primeri problema sa kojima se članovi organizacija OSI svakodnevno susreću. Ponekad je bilo teško održati fokus diskusije na zastupanju prava OSI jer je diskusija često skretala na veoma konkretne pojedinačne primere i nemogućnost njihovog rešavanja, kao što su problem nedostatka dnevnog centra za decu sa autizmom na Novom Beogradu, problemi u komunikaciji sa Centrom za socijalni rad u Nišu, itd. Skretanje diskusije u pravcu pojedinačnih problema umesto diskusije o kapacitetima za zastupanje prava OSI je indikativno, i upravo ukazuje na činjenicu da se zbog svakodnevnih životnih problema organizacije osoba sa invaliditetom i njihovih roditelja fokusiraju na rešavanje pitanja koja „život znače“, a najčešće nemaju dovoljno energije ili vremena da se bave širim temama, jer moraju da rešavaju individualne probleme svojih članova.

„Zakon o fondovima i fondacijama treba da se menja da bi roditelji koji imaju decu sa poteškoćama u razvoju mogli da ih obezbede posle svoje smrti, da ta deca ne završe u institucijama. Ali borba je dugačka, rezultati slabi i život brzo prođe. Dok vi utičete da se zakon promeni, problemi vas prestignu – onda se povučete i rešavate svoju vlastitu muku.“
Učesnica diskusije u Beogradu

2. *Kakva je finansijska situacija u organizacijama OSI, ko su donatori i za koje vrste aktivnosti? Da li se primećuju određeni trendovi što se donatora tiče (opadanje donacija, rast, promena prioriteta)?*

Na svim fokus grupama diskusija je uključila i probleme sa finansiranjem koje organizacijama OSI dodeljuje Ministarstvo rada i socijalne politike. Finansiranje se vrši na osnovu mesečnih planova, ali sredstva često stižu u poslednji čas, a budžeti se smanjuju (uglavnom bez obzira na vrstu predložene aktivnosti). Spolja izgleda kao da je glavno merilo nivo sredstava dobijenih u prethodnom periodu. Svi učesnici fokus grupa složili su se da Ministarstvo rada i socijalne politike primenjuje nejasne kriterijume za dodelu sredstava organizacijama OSI, bez preteranog upuštanja u smisao finansijske pomoći.

„Oni ne ulaze u suštinu problema i rade potpuno automatski – ne trude se da razumeju suštinu aktivnosti koje se predlažu u našim mesečnim planovima.“
Učesnik diskusije u Novom Sadu

Često se dešava da novac za aktivnosti stigne pred kraj meseca i da nema dovoljno vremena da se predviđena aktivnost sprovede. Ponekad se za već zakazane aktivnosti dobije upola manji budžet, iako se sa tim novcem aktivnost jednostavno ne može izvesti.

⁵² Situacija sa volonterima i neprilagođenost predloga Zakona potrebama organizacija OSI bili su predmet diskusije na fokus grupi u Novom Sadu.

U Novom Sadu je pomenut primer dodele 2.000 dinara za organizaciju okupljanja 150 osoba. U Kragujevcu je diskutovano o primeru neprepoznavanja finansijskih potreba OSI koje nisu iste za sve. Recimo, cena prevoza jednaka je za sve OSI, ali prevoz ne košta isto za jednog paraplegičara i za osobu koja, npr., ima problema sa sluhom.

Lokalne samouprave podržavaju organizacije OSI, ali podrška varira od opštine do opštine, a ima opština koje gotovo uopšte i ne podržavaju njihov rad. Podrška se često povezuje i sa političkim angažmanom članova organizacija. Učesnici diskusija iz Subotice (fokus grupa u Novom Sadu) i Smedereva (fokus grupa u Kragujevcu) smatrali su da politički angažman predstavlja legitimno sredstvo za poboljšanje finansijskog stanja organizacije, i naveli primere iz ličnog iskustva u kojima su organizacije imale koristi od političkog angažmana svojih članova.

„Kad sam se uključio u politiku rešio sam probleme organizacije koji nisu mogli da se reše u poslednjih 26 godina.“

Učesnik diskusije u Novom Sadu

Učesnici diskusije u Nišu smatraju da korišćenje politike za direktnu promociju organizacije može da ima negativne posledice i da stavlja organizacije u neravnotežan položaj.⁵³

Što se biznis sektora tiče, često se na fokus grupama čulo mišljenje da „ne može da se računati“ sa biznis sektorom. Izuzetak su preduzeća u kojima je zaposlen ili čiji je vlasnik neko od roditelja (u slučaju organizacija koje okupljaju decu sa mentalnim invaliditetom). Ukoliko ima donacija iz privatnog sektora, one su najčešće u robi (sitni pokloni koji se daju u određenim prilikama), a veoma retko predstavljaju novčana sredstva za određene projektne aktivnosti. Na fokus grupama nisu pomenuti primeri da biznis sektor finansira aktivnosti organizacija OSI koje su usmerene na zastupanje prava OSI. Kriza se primećuje i kroz smanjenje stepena saradnje sa biznis sektorom, zato što preduzeća, naročito ona manja, imaju problema u poslovanju.

U diskusiji na ovu temu takođe je pomenuta i razlika između organizacija koje su registrovane pre 2000. godine i koje se „tretiraju“ kao društvene organizacije, i „mlađih“ organizacija koje se tretiraju kao ostale NVO, iako se Zakon o udruženjima građana u međuvremenu nije menjao. Dat je primer centra *Živeti uspravno* iz Novog Sada, koji do 2004. nije imao nikakvih primanja, a tek je 2007. od gradske uprave dobio prva sredstva. Takođe je u Novom Sadu naveden i primer nemogućnosti da se više organizacija udruži i dobije pravo na finansiranje. Pokušaj roditelja dece sa različitim vrstama mentalnog invaliditeta da nastupe zajedno, kao jedno udruženje, propao je pošto im je rečeno da ne mogu da dobiju pravo na finansiranje od države – jer nisu organizovani po dijagnozi, već imaju „mešano“ članstvo. Sa druge strane, s obzirom na specifične probleme sa kojima se roditelji susreću, organizacija sa mešovitim članstvom imala bi velikog smisla jer bi se njome prevazišla organizaciona usitnjenost koja oduzima snagu pokretu za prava OSI.⁵⁴

⁵³ Videti fusnotu 44.

⁵⁴ U konkretnom slučaju radilo se o pokušaju roditelja dece sa autizmom, Daun sindromom, i mentalno nedovoljno razvijene dece – da se udruže. Pokušali su da dobiju i prostor za zajednički rad ali je, po rečima jedne od učesnica fokus grupe u Novom Sadu, prostor koji su tražili na kraju dobio ogranak jedne političke partije.

Na fokus grupi u Kragujevcu posebno je pomenut problem pomagala za OSI. Naime, država još finansira dodelu određenih pomagala koja su potpuno prevaziđena, npr. magnetofoni koji koriste audio-trake. Pored toga, servisiranje takvih zastarelih pomagala često je centralizovano, što otežava i dodatno poskupljuje njihovo održavanje. Veliko je pitanje i šta se dešava sa tenderima. Na primer, cena belog štapa na tenderu koji prođe je 9.000, a onda se dele drveni štapovi koji koštaju 1.000 dinara. Učesnici diskusije zapitali su se da li kad jednom prođe tender postoji monitoring njegovih rezultata, i da li se zna gde završava razlika u novcu?

Što se stranih donatora tice, uocene su regionalne razlike. U Nišu su ucesnici fokus grupe primetili da je stranih donatora sve manje.

„Na jugu su donatori misaona imenica.“

Ucesnik diskusije u Nišu

U Novom Sadu su mišljenja o tome da li se broj donatora smanjuje ili povećava bila različita. Predstavnici jedne od novoosnovanih organizacija imali su utisak da donatora ima, ali organizacije OSI ne pišu projekte na vreme ili ne pišu dovoljno kvalitetne projekte. Generalno je stavljen naglasak na slab kapacitet organizacija za pisanje uspešnih projekata. Poteškoće sa pisanjem uspešnih projekata pomenute su na svim fokus grupama. Takođe, svi su se složili da je gotovo podjednako komplikovano dobiti sredstva od države kao i od stranih donatora ili biznis sektora. U slučaju donatora, sredstva su bar veća. Posebno su pomenute organizacije fokusirane na osobe sa invaliditetom, npr. *Handicap International*, koje su u prethodnom periodu finansirale neke od važnih programa koji su doprineli povećanju kapaciteta organizacija OSI da se bave zastupanjem prava OSI (posebno je istaknut program SHARE-SEE).

U Kragujevcu su se učesnici fokus grupe složili s tim da donatori o predmetu finansiranja često odlučuju bez konsultacija sa organizacijama OSI, što rezultira pogrešnim potezima i donatorskim trendovima koji nemaju pozitivne razvojne efekte.

„Donacije se politizuju, što ne bi smelo da se dešava. Donatori su često usmereni na vlastitu promociju ili jednostavno ne konsultuju one kojima je donacija namenjena. Strani donatori često imaju svoje prioritete koji nemaju veze sa potrebama na terenu. Na primer, mormonska crkva je odlučila da napravi donaciju od 500 invalidskih kolica. Kupljena su „krš“ kolica sa kojima OSI ne znaju šta će, stoje neiskorišćena. Od ukupnog broja, 300 kolica su prevelika i preteška – rezon je bio da se kupi što veći broj što jeftinijih kolica, ali od toga je na kraju bila slaba korist – novac je, takoreći, bačen.“

Ucesnik diskusije u Kragujevcu

Uočena je i potreba za aktivnijim nastupom organizacija OSI kako bi donacije bile prilagođene potrebama OSI, kao i da bi državna ulaganja u programe za podršku OSI bila osmišljena na način koji donosi pozitivne promene bitne za njihov status. Potreba ne samo za većim angažmanom organizacija OSI u programima zastupanja za prava OSI, nego i za njihovim aktivnim učešćem u oblikovanju raznih društvenih politika koje utiču na život OSI, pomenuta je na svim fokus grupama. Ilustrativan je primer sa fokus grupe u Kragujevcu:

„U Čačku je izdvojena suma iz budžeta grada namenjena za subvencionisano zapošljavanje OSI, pored već postojećeg budžeta Nacionalne službe za zapošljavanje. Prošle godine je izdvojeno 6 miliona dinara, potrošeno je 4 miliona i zaposleno svega 4 osobe. Ove godine je predviđeno za istu namenu izdvajanje sredstava u visini od 4 miliona. Mera ne donosi rezultat i sredstva u budžetu se smanjuju, organizacije nemaju kapaciteta da prate šta se dešava.“

Učesnica diskusije u Kragujevcu

Na svim fokus grupama naglašena je potreba za boljim razumevanjem novih trendova i zahteva, što se donatora tiče – to se pre svega odnosi na znanja potrebna za pristup sredstvima koja dodeljuje Evropska komisija. Primedbi je bilo na visoka očekivanja donatora, koji od organizacija OSI očekuju da se prijavljuju kao i svi ostali. Aplikacioni formulari su često veoma komplikovani, a organizacije OSI nemaju kapaciteta ne samo za pisanje projekata nego ni za ispunjavanje ostalih donatorskih zahteva (npr. interni monitoring, revizije projekata itd.).

3. *Da li potrebne edukacije identifikuju same organizacije OSI, ili inicijativa za edukacije dolazi spolja? Kakva vrsta edukacija je najpotrebnija? Primeri edukacija koje su se do sada pokazale najuspešnijima, i razlozi njihovog uspeha. Da li broj edukacija raste ili opada (poseban osvrt na edukacije o zastupanju prava OSI)?*

Što se edukacija tiče (sa posebnim naglaskom na edukacije koje se odnose na veštine zastupanja prava OSI, edukacije o pravima, i sl.), na svim fokus grupama postojalo je mišljenje da ima više edukacija koje se nude, nego edukacija koje se obavljaju zato što su same organizacije OSI ustanovile potrebu za njima i pronašle stručnjake da ih obave. Jedan od pomenutih razloga pasivnog stava organizacija OSI krije se u visokoj ceni edukacija. Zato je mnogo češći slučaj da predstavnici organizacija OSI učestvuju u edukacijama na razne teme koje organizuju NVO specijalizovane za pojedine treninge/edukacije.

Generalno je uočen trend opadanja broja edukacija od 2004. godine. Takođe, ima edukacija u kojima su učestvovala gotovo sve organizacije, npr. veština pisanja projekata, a upravo kod pisanja projekata može se uočiti čest fenomen – da se stečena nova znanja ne upotrebljavaju, ili da ta nova znanja nisu ni dalje dovoljna da organizacije OSI steknu mogućnost da pišu kvalitetnije projekte i da za njih dobiju donatorska sredstva. Slično mišljenje postojalo je kod učesnika u diskusiji na svim fokus grupama.

Većina učesnika diskusije na svim fokus grupama smatra da je obuke o ljudskim pravima, strateškom planiranju i pisanju projekata prošao veliki broj predstavnika OSI, ali da se, kada se traže primeri uspeha, stiče utisak da se znanje stečeno na treningu nije materijalizovalo u projekte. Organizacije OSI često ne mogu da primene stečena znanja, recimo o načinima prikupljanja sredstava, jer je njihov glavni izvor finansiranja i dalje Ministarstvo rada i socijalne politike.

„Mi zavisimo od Ministarstva, a ono se ne ponaša kao strani donatori, oni dodeljuju sredstva kako im padne na pamet i ne odgovaraju nikome.“

Učesnik diskusije u Beogradu

Fokus grupe potvrdile su nalaze ankete da su organizacijama OSI potrebne obuke na temu kako pristupiti fondovima EU. Takođe je potvrđeno i da organizacije, generalno, pridaju veliku važnost obukama, ali često takvo opredeljenje nije dovoljno za njihovu realizaciju.

„Mi smo imali slučaj da organizujemo seminar i onda nam iz udruženja distrofičara svaki dan šalju drugu osobu – kaže žena (sekretar) iz udruženja: 'Neka svako pomalo izađe iz kuće!' Kao da je to zbog izlaska... Organizacije koje tavore nisu ni zainteresovane za edukacije, oni to razumeju kao rekreaciju.“

Učesnik diskusije u Kragujevcu

Edukacije koje se odnose na upotrebu interneta nisu pominjane, što može da znači i potvrdu zaključka iz ankete da organizacije OSI često ne prepoznaju važnost interneta i da ga ne upotrebljavaju u dovoljnoj meri ni za opšte informisanje, a posebno ne u svrhu zastupanja prava OSI. Valja ipak napomenuti da je na fokus grupi u Novom Sadu pomenut problem nepostojećih ili nedovoljno ažuriranih *web*-strana, ali u sklopu diskusije o medijima, a ne u sklopu potreba za edukacijom.

U Nišu je bilo različitih pogleda na pitanje – da li zaposlene u državnim službama, pre svega u centrima za socijalni rad, treba obučavati o ljudskim pravima OSI. Dok su jedni smatrali da je to neophodno kako bi zaposleni u državnim službama shvatili da se ne radi o njihovoj dobroj volji da nešto učine, već o pravu OSI, drugi su smatrali da za takvu edukaciju zaposlenih u državnim službama nema kapaciteta u organizacijama OSI.

„Nije ni fer da oni koji se bore za život i sa malo para obučavaju one koji greju stolicu i koji bi morali da budu upoznati sa propisima i zakonima po kojima su dužni da rade.“

Učesnik diskusije u Nišu

Pored toga što je na svim fokus grupama prepoznata važnost ciljanih obuka, a naročito obuka o tehnikama zastupanja prava OSI, kao i o relevantnim međunarodnim i domaćim normativnim okvirima, među učesnicima je bilo i mnogo smisla za realnost u datim ekonomskim okolnostima. Uočeno je da treba koristiti sve prilike za edukaciju. Na primer, uobičajena sportska okupljanja koja tradicionalno organizuju neke velike organizacije mogu da se iskoriste za kombinaciju zabave i učenja. Učesnici fokus grupe u Nišu naglasili su važnost ciljanih edukacija, koje su prilagođene potrebama korisnika. Takođe je naglašeno i da edukacija ima više efekta kada je kombinovana sa primenom u praksi. Najveće zadovoljstvo su, po svemu sudeći, izazvale edukacije koje su kombinovane sa primenom i dobijanjem sredstava za izvođenje projekata (dat je primer edukacije koja je organizovana za organizacije OSI na jugu Srbije).

Ipak, bilo je i mišljenja da smanjenje broja edukacija, kao i dostupnost edukacija uopšte, nema mnogo veze sa ekonomskom situacijom.

„Križa je samo opravdanje. Mi smo uvek dobijali jako tanak deo kolača i morali smo mnogo da molimo da bismo malo dobili.“

Učesnica diskusije u Novom Sadu

Učesnici svih fokus grupa složili su se oko toga da je potrebno organizovati edukacije kako bi se popunile „rupe u znanjima“, što bi organizacijama OSI pružilo osnovu za intenzivnije aktiviranje na zastupanju prava OSI. Oni smatraju da je nivo znanja o postojećim pravima i propisima neujednačen. Ljudi često ne razumeju koja prava imaju, jer država polako usvaja nove zakone. Neki od tih zakona su odlični, ali se ne primenjuju. Generalno su OSI dobro upoznate sa sadržajem Standardnih pravila, mada je bilo mišljenja da čak i u pogledu poznavanja Standardnih pravila još nije sigurno da svi poznaju njihov sadržaj – a u međuvremenu se pojavila i Konvencija UN-a o pravima osoba sa invaliditetom. Zaključak sa svih fokus grupa jeste da su potrebne obuke o sadržaju Konvencije, kao i obuke o praćenju primene prava iz Konvencije i raznih drugih aspekata koji mogu da doprinesu efikasnijim aktivnostima organizacija OSI na zastupanju prava OSI.

4. *Kakva je saradnja sa medijima? Kako bi se mogla protumačiti činjenica da organizacije koje se najmanje pojavljuju u medijima kroz anketu tu saradnju ocenjuju kao dobru ili veoma dobru?*

Većina učesnika u fokus grupama smatra da se organizacije OSI nedovoljno pojavljuju u medijima. Kada se i pojave to je obično nekim uvek istim povodom, kao što je obeležavanje 3. decembra.

Takođe je primećeno da često pojavljivanje na medijima može da bude i kontraproduktivno. Naime, česta je situacija da se promovišu stari, prevaziđeni pristupi invaliditetu. Naglašava se milosrđe, a ne ljudska prava. Nema sistematskog pristupa promociji prava OSI u medijima, već se još neguju prevaziđeni obrasci.

„Kad se sarađuje s medijima to je onako jubilarno, nazdravičarski...“

Učesnik u Kragujevcu

Na fokus grupi u Kragujevcu naglašena je potreba obrazovanja novinara o novoj Konvenciji, a u Novom Sadu takođe je razgovarano o tome da novinare treba edukovati, i to ne samo tokom školovanja, nego i u samoj komunikaciji tokom intervjuu:

„Kad novinar pogreši, treba ga vratiti i objasniti kako na pravi način treba da se govori o pravima OSI.“

Učesnica diskusije u Novom Sadu

O potrebi da se mediji više upotrebljavaju svedoči i činjenica da su neki veliki uspesi, recimo uspesi OSI na para-olimpijskim igrama u Peking, prošli skoro nezapaženo.

„Mi smo hteli da tužimo Radio-televiziju Srbije zato što je kao javni servis propustila da adekvatno obavesti javnost o uspesima naših na para-olimpijskim igrama. Srbija je poslala reprezentaciju od 17 OSI i doneli su kući 2 medalje, a o tome skoro ni pomena na televiziji nije bilo. Pa zar to nije diskriminacija?“

Učesnik diskusije u Kragujevcu

U diskusiji na fokus grupi u Kragujevcu navedeni su i neki primeri dobrih rezultata u radu sa medijima. U svim fokus grupama naglašeno je da je lakša i češća saradnja sa lokalnim medijima. Pretpostavka je da je lakše uspostaviti stalne odnose na lokalnu. Na primer, u

Smederevu OSI na lokalnoj televiziji imaju termin 26 puta godišnje. Tamo je iskustvo dobro, jer su mediji najbolji saveznici OSI u javnom zastupanju njihovih prava, i kada je to potrebno kritički su nastrojeni prema vlastima. Međutim, takva dobra saradnja još je retkost i odnosi se samo na neke sredine. Češće je pravilo da se emisije posvećene OSI i njihovim pravima i problemima emituju u određenim retko gledanim/slušanim terminima (primer radio-emisije koja se emituje od jedan do četiri sata ujutro).

Takode, bilo je i samokritike i prepoznavanja potrebe da se same osobe sa invaliditetom i predstavnici njihovih organizacija bolje obuce za nastupe u medijima:

„I kad dobijemo naša tri minuta, ne znamo kako da damo informaciju, počinjemo od „Kulina-bana“ i onda novinari prestanu da pitaju. Važno je da znamo šta su teme koje treba da guramo. Nema konsenzusa šta je važno da ide u medije – treba da se dogovorimo koji su naši prioriteti i onda da ih svi zastupamo.“

Učesnica diskusije u Novom Sadu

Očigledno je da treba više upotrebljavati medije, i u tome su se složili svi učesnici fokus grupa. Ali da bi takvi nastupi doneli pravi rezultat, odnosno da bi doprineli promovisanju prava OSI, potrebne su i edukacije o načinu korišćenja medija. Osim edukacija za organizacije OSI o tome kako raditi sa medijima, takođe je potrebna i edukacija novinara kako bi se postiglo da na pravi način prate teme u vezi sa OSI. Na jednoj od diskusija pomenuta je i potreba da organizacije OSI bolje iskoriste internet, kao moderan i sve dostupniji medij. Znanja o tome kako koristiti internet i kako poboljšati prezentaciju aktivnosti i prava OSI na internetu, veoma su potrebna njihovim organizacijama.

5. *Kakva je saradnja sa državnim institucijama i drugim važnim akterima (fokus na zastupanje prava OSI)? Koji su ključni faktori dobre saradnje, uz konkretne primere dobre saradnje i/ili tipičnih problema sa kojima se organizacije OSI susreću u svom radu?*

Učesnici diskusije na svim fokus grupama imali su primedbu na kvalitet saradnje sa Sektorom za osobe sa invaliditetom u Ministarstvu rada i socijalne politike. Pri tom, kvalitet saradnje procenjivan je pre svega u odnosu na dodelu sredstava za rad organizacija OSI. Učesnici diskusija slažu se u činjenici da kriterijumi nisu dovoljno jasni. Takođe, često se stiče i utisak da Ministarstvo „ne čuje“ poruke organizacija, a kao slaba procenjena je i saradnja sa centrima za socijalni rad.⁵⁵ Može se smatrati da su zaključci sa fokus grupa potvrdili nalaze ankete, po kojoj je kvalitet saradnje sa Ministarstvom u obrnutoj srazmeri sa frekvencijom te saradnje. Naime, oni koji najčešće saraduju su i najnezadovoljniji. Pretpostavka je da se ta obrnuta srazmera može objasniti slabim kvalitetom saradnje, pa su oni koji najmanje saraduju, najmanje i u prilici da vide slabosti te saradnje.

No, bilo je i samokritičkih opaski na račun organizacija OSI. To se pre svega odnosi na manjak saradnje i koordinacije aktivnosti među organizacijama OSI, kao i na nedostatak prepoznavanja prioriteta:

⁵⁵ Ovde se zaključak na osnovu informacija prikupljenih kroz fokus grupe razlikuje od procena dobijenih anketom, u kojima je saradnja sa centrima za socijalni rad povoljnije ocenjena.

„Trebalo da znamo šta je našim članovima potrebno i koja su naša prava. Imamo brojnost, ali nemamo kompas i nemamo kopču...“

Učesnica fokus grupe u Novom Sadu

Učesnici fokus grupe u Nišu složili su se sa postojanjem pojava da neke organizacije ili pojedinci postaju „miljenici vlasti“, što može da bude moguće tumačenje nalaza iz ankete po kojima organizacije OSI na jugu nisu ostvarile zadovoljavajuću saradnju sa lokalnim vlastima. Naime, iz diskusije na fokus grupi proizašao je zaključak da je ta saradnja selektivna i da ima organizacija koje ne mogu da je ostvare, jer nisu „miljenici vlasti“. Generalno su se svi složili sa tim da je saradnja sa lokalnim vlastima ređa, odnosno da zavisi od opštine do opštine. Ipak, tamo gde je uspostavljena, u većini slučajeva pokazala se zadovoljavajuća.

Stavovi oko saradnje organizacija OSI sa političkim partijama nisu bili potpuno usaglašeni na svim fokus grupama. Bilo je različitih mišljenja. Kao što je već pomenuto, neki učesnici u diskusiji ulazak u politiku shvataju kao način za borbu za prava OSI. Međutim, saradnja sa političkim partijama shvata se više u smislu direktnog angažovanja i pridruživanja nekoj političkoj opciji, a manje kao komunikacija sa svim partijama i na vlasti i u opoziciji, kako bi se prava OSI držala u fokusu i kako bi se politički predstavnici obavestavali o temama koje su prioritetne za pokret OSI.

Fokus grupe su potvrdile nalaze ankete da je potrebno više znanja i treniga iz oblasti saradnje sa partijama, lobiranja parlamentarnih stranaka i raznih načina na koje organizacije OSI mogu da učvrste svoju komunikaciju sa političkim partijama radi promocije svojih prava.

U diskusijama se, na svim fokus grupama, pojavila i tema međusobne saradnje organizacija OSI. Problem usitnjavanja organizacija naročito je izražen u Vojvodini, i o njemu se razgovaralo u Novom Sadu.

„U Novom Sadu ima 25 organizacija, a ukupno ima 35 lokalnih i pokrajinskih organizacija. Pokret je usitnjen. Pitanje je da li su svuda potrebne organizacije po dijagnozi. Neki drugi kriterijumi povezivanja mogu da budu mnogo važniji. Na primer, mladi sa raznim oblicima invaliditeta imaju primaran interes da dobiju asistente i prevoz. Puno para ulazi u granske organizacije, a one se bave pitanjima koja uopšte ne zanimaju mlade ljude.“

Učesnica diskusije u Novom Sadu

Na svim fokus grupama pojavilo se pitanje mladih OSI i nedostatka njihovog angažovanja u organizacijama OSI. Mišljenja o razlogu za nedostatak angažovanja raznolika su. Dok većina učesnika u diskusijama smatra da mladi ljudi jednostavno nisu zainteresovani za angažman, čulo se i mišljenje koje je upravo navedeno – a to je da mladi ne nalaze svoj interes u organizacijama koje okupljaju starije članove i bave se tradicionalnim aktivnostima, kao što su organizacija sportskih takmičenja ili podela pomagala. Takvo mišljenje čulo se samo jednom, ali razlog može da bude i činjenica što i na samim fokus grupama gotovo da nije ni bilo učesnika/učesnica ispod 30 godina, što znači da stavovi mladih OSI nisu bili zastupljeni u dovoljnoj meri.

U sklopu diskusije o saradnji sa raznim nivoima vlasti, kao i o saradnji među samim organizacijama OSI (ali i među generacijama OSI) pomenuta je potreba za veoma konkretnim znanjima – o tome kako se na pravi način približiti instituciji, bilo da se radi o centru za socijalni rad, fondu PIO, opštini, ministarstvu ili političkim partijama. Takođe je izražena i potreba za obukama o stvaranju koalicija za zastupanje prava OSI.

6. *Primeri dobrih/uspešnih projekata ili akcija u cilju zastupanja prava OSI. Primeri neuspešnih projekata. Uopšteno govoreći, da li se organizacije OSI zastupanjem prava bave u dovoljnoj meri?*

Na svim fokus grupama učesnici su se složili da su projekti koji se bave zastupanjem prava OSI nedovoljni i malobrojni. Kada se govori o uspešnim projektima, onda je taj broj još manji. Takođe je bilo teško povezati neke konkretne edukacije sa uspešnim projektima. U tom smislu najčešće je pominjana obuka za lokalnu akciju u okviru projekta SHARE-SEE.

U Novom Sadu, primer uspeha bila je sedmomesечna akcija u kojoj je predstavnica organizacije svakodnevno u isto vreme zvala nadležne sa zahtevom da se studentsko naselje u Novom Sadu učini pristupačnim za studente sa invaliditetom. Posle sedam meseci, ta akcija urodila je rezultatom. Međutim, osoba koja je tu akciju vodila se tokom diskusije zapitala – treba li nazivati uspešnom akciju posle koje je naposljetku urađeno ono što je po zakonu ionako trebalo uraditi.

Postoji veoma mali broj projekata (iako ih ima) koji se bave besplatnom pravnom pomoći i koji pomažu da OSI ostvare svoja prava u slučajevima diskriminacije. Na svim fokus grupama pomenut je čitav niz problema povezanih sa malim brojem slučajeva koji se nađu pred sudom, iako je Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom na snazi već tri godine.

„Ljudi se boje i da se žale, a kamoli da tuže.“

Učesnica diskusije u Nišu

„Školstvo dresira ljude i onda ljudi misle: nemoj da se buniš, čuti i tvoje će doći.“

Učesnik diskusije u Nišu

Osim straha OSI da traže svoja prava, javlja se i problem sa nedostatkom novca za advokate. Problem takođe predstavlja i što se do nedavno umesto pojedinca nije mogla pojaviti organizacija OSI koja bi ukazala na diskriminaciju, a teret dokazivanja krivice ležao je na onome ko tuži. Sada su ti nedostaci ispravljani i očekuje se da će se broj slučajeva prijavljivanja diskriminacije povećati. Ali većina učesnika u diskusiji smatra da je najveći problem nedostatak sredstava za plaćanje pravnika koji će voditi procese u ime diskriminiranih OSI.

Opšti zaključak sa svih fokus grupa jeste da postoji potreba za povećanjem aktivnosti OSI u oblasti zagovaranja za njihova prava. Takođe je zaključeno da postoji veliki broj „rupa“ u znanju, ali i u finansijskoj konstrukciji na koju se organizacije OSI oslanjaju, kako bi mogle uspešno da se bave zastupanjem prava OSI. Potrebne veštine i znanja obuhvataju ceo niz tema: od toga kako nastupati u medijima, do toga kako prići institucijama. Svi učesnici

fokus grupa složili su se oko potrebe da OSI bolje razumeju koje sve novine donosi Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom.

7. *Na koje se dokumente/zakone najviše oslanjaju organizacije OSI pri zastupanju prava svojih članova i OSI uopšte? Koje dokumente najviše koriste i poznaju? Kakvo je razumevanje sveobuhvatnih prava OSI koja reguliše nova Konvencija UN-a?*

Kao što je već pomenuto, organizacije OSI najčešće se oslanjaju na Standardna pravila. Može se pretpostaviti da je glavni uzrok tome njihovo dobro poznavanje, i činjenica da su u upotrebi od osamdesetih godina prošlog veka.

Na fokus grupama takođe su pominjani i Strategija reforme socijalne zaštite i lokalni planovi socijalne zaštite. U manjoj meri pominjana je Nacionalna strategija za prava osoba sa invaliditetom. Po nalazima ankete, veliki broj organizacija učestvovao je u radu na lokalnim strategijama socijalne zaštite. Na fokus grupama je to učešće pominjano u većoj ili manjoj meri. Ipak, treba primetiti da ni na jednoj fokus grupi nije pominjano učešće u implementaciji, ili monitoring implementacije planova koji su u međuvremenu dovršeni.

Učesnici diskusija upoznati su sa postojanjem Zakona o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom, ali se u diskusijama nisu često pozivali na taj zakon, što je suprotno nalazu iz ankete. S obzirom na to da su fokus grupe bile organizovane neposredno po usvajanju Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom, pominjan je i taj zakon, ali učesnici diskusija uglavnom nisu imali informaciju da li je usvojen, a pogotovo nisu imali informacije o novinama koje taj zakon donosi.

Na svim fokus grupama pominjana je Konvencija UN-a, ali manje kao dokument na koji se OSI oslanjaju u zastupanju svojih prava, a više kao dokument koji tek treba da upoznaju kako bi mogao da posluži kao osnova za zastupanje.

U okviru ove teme, pomenuta je i potreba da organizacije OSI stvore jedan novi, drugačiji odnos sa državom, odnosno njenim organima.

„Treba da imamo inovativna rešenja. Treba da dokažemo državi da OSI mogu da pomognu. To je interaktivna asistencija – OSI nije samo da traže – oni i nude da budu partneri države u ostvarenju zajedničkog cilja.“

Učesnik diskusije u Kragujevcu

Umesto zaključka, preporuke sa fokus grupa najbolje bi mogla ilustrovati izjava jedne od učesnica fokus grupe u Novom Sadu:

„Treba prvo da sredimo našu kuću. Unutar organizacija ima rivaliteta. Trebaju nam edukacije o tome koja su nam prava i koje su nam obaveze. Unutar nas moramo da budemo složni. Na lokalnom nivou treba da se udružimo i da onda prezentujemo svoje prioritete. Nema šanse ako idemo sami. Treba da zaboravimo stari sistem rada kada je bilo tri programske aktivnosti. Treba uvlačiti mlade ljude.“

VI. ZAKLJUČCI

Analiza ključnih međunarodnih i nacionalnih dokumenata potvrdila je važnost uloge organizacija OSI u procesu kreiranja i primene politike u oblasti invalidnosti. Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom, Evropski plan akcija za osobe sa invaliditetom za period 2006–2015, kao i Nacionalna strategija za unapređenje položaja OSI – centralnu ulogu pridaju organizacijama OSI i njihovom učešću u kreiranju društvenih politika, kao i u sprovođenju i praćenju tih politika kroz akcije javnog zastupanja.

Kapaciteti organizacija OSI za ostvarenje očekivane uloge, odnosno za javno zastupanje, kao i potrebe OOSI za edukacijama u cilju dalje izgradnje kapaciteta za zastupanje, istraženi su kroz anketu i diskusije u fokus grupama. Pretpostavka na osnovu koje je ovaj istraživački projekat koncipiran bila je da organizacije OSI još nemaju u potpunosti izgrađene kapacitete za javno zastupanje prava OSI, onako kako to predviđaju Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom i ostali ključni dokumenti. Ta pretpostavka je u velikoj meri potvrđena kroz istraživanje. Pri tom treba naglasiti da organizacije OSI imaju informacije i direktna iskustvena saznanja o položaju OSI, i sve više organizacija zasniva svoje aktivnosti na pristupu baziranom na ljudskim pravima osoba sa invaliditetom. To znači da bi izgradnja kapaciteta za javno zastupanje trebalo da bude dobro osmišljena, kako bi bili iskorišćeni već postojeća baza i resursi organizacija OSI.

Analiza podataka dobijenih kroz anketu i fokus grupe upućuje na sledeće zaključke:

Pristup javnom zastupanju i ljudskim pravima

* *Misije organizacija OSI* – Misiju i delovanje OOSI prate slični ciljevi, koji se svode na borbu za unapređenje položaja njihovih članova i za njihovu bolju sveukupnu integraciju u društveni i ekonomski život. Kasnije poređenje sa njihovim konkretnim aktivnostima pokazalo je da su ciljevi, naročito lokalnih OOSI, često postavljeni suviše ambiciozno, na nivo koji nije u skladu sa njihovim trenutnim kapacitetima i mogućnostima. Po pravilu, organizacije OSI veoma su retko tokom godina revidirale svoje misije, tako da se u njima uglavnom ne poziva na međunarodne niti nacionalne dokumente o pravima OSI nastale u poslednjih 10 godina koji organizacijama OSI daju značajno mesto u javnom zastupanju prava OSI, kao i učešću u kreiranju politike invalidnosti.

* *Nivo informisanosti o strateškim dokumentima* – Postoje znanja o različitim strateškim dokumentima, ali je poznavanje sadržaja tih dokumenata neujednačeno. Organizacije OSI najveći značaj pridaju dokumentima koji široko garantuju ljudska prava OSI, kao što su Konvencija UN-a, Ustav RS i Zakon o sprečavanju diskriminacije OSI. Takođe prepoznaju i značaj nacionalnih strateških dokumenata kao osnova za kreiranje društvenih politika i normativnog okvira kroz koji se te politike pretaču u praksu.

Saznanje o postojanju strateških dokumenata ne znači automatski da organizacije OSI organizuju aktivnosti javnog zastupanja pozivajući se na te dokumente. Na primer, anketom je ustanovljeno da velika većina OOSI ima informacije o novoj Konvenciji UN-a o pravima OSI, dok je na fokus grupama naglašeno da je Konvencija još nepoznanica u smislu novina koje donosi.

Ipak, sve više OOSI napušta medicinski pristup i okreće se socijalnom modelu u rešavanju statusa OSI. Pozitivan i značajan nalaz ove studije sastoji se u tome da organizacije OSI, iako često nemaju dovoljne kapacitete, teže rešavanju konkretnih problema svojih članova kroz javno zastupanje za ostvarenje ljudskih prava OSI.

Nacin organizovanja i ljudski i tehnicki kapaciteti

* *Upravljačka struktura u organizacijama OSI* – Upravljačka struktura posmatrana je iz ugla zastupljenosti OSI u upravljanju njihovim organizacijama, kako bi se ustanovilo koliko OSI ostvaruju svoje pravo na participaciju u vlastitim organizacijama. To je jedan od važnih pokazatelja koji posredno ukazuje na stepen uticaja OSI pri koncipiranju aktivnosti sopstvenih organizacija, među koje spada i javno zastupanje.

U strukturi najviših upravljačkih i izvršnih organa veoma visok procenat (skoro 90%) čine muškarci i žene sa invaliditetom, što je veoma ohrabrujući nalaz imajući u vidu da je do devedesetih godina prošlog veka odnos bio skoro obrnut. Kada se analiziraju izvršne i upravljačke funkcije, u skoro 80% slučajeva na rukovodećem mestu u organizaciji nalaze se muškarci, bez obzira da li se radi o osobama sa ili bez invaliditeta, dok je zastupljenost žena primetno slabija.

* *Ljudski resursi* – Od svih zaposlenih u OOSI, broj zaposlenih osoba sa invaliditetom čini svega oko 40% zaposlenih, što se značajno razlikuje od uobičajene predstave o tome da se u OOSI uglavnom zapošljavaju osobe sa invaliditetom. Među zaposlenim osobama sa invaliditetom retke su osobe sa fakultetskim nivoom obrazovanja – sa fakultetskim obrazovanjem ima više zaposlenih žena sa invaliditetom nego muškaraca.

Relativno mali broj osoba angažovanih u OOSI i članova upravljačkih tela poseduje znanja iz oblasti korišćenja interneta (nešto više od polovine) i računara, a manje od trećine ima sposobnost da se služi nekim stranim jezikom.

* Što se tiče *finansiranja*, na osnovu postojećeg sistema koji je postavljen još pre više decenija, većina OOSI koje okupljaju osobe sa istom vrstom invaliditeta, posebno OOSI na nacionalnom nivou, sredstva za finansiranje plata dobija iz budžeta. To se odnosi na veoma ograničen broj zaposlenih koji se većinom bave administrativnim poslovima i pitanjima svakodnevnog funkcionisanja organizacija OSI. Javno zastupanje ne spada primarno u njihovu oblast radnog angažovanja. OOSI koje okupljaju osobe sa različitim vrstama invaliditeta (*cross-disability*) u potpunosti zavise od projektnog finansiranja. Zbog ograničenih kapaciteta organizacije OSI angažuju stručnjake na *ad hoc* osnovi. Najčešće su to stručnjaci iz oblasti socijalne zaštite. Problem angažovanja stručnjaka otežan je zbog nedostatka finansija koje moraju da budu obezbeđene kroz projektno finansiranje. Među angažovanim ekspertima veoma je mali broj OSI.

Bez obzira na to da li se radi o organizacijama koje su osnovane u poslednjoj deceniji ili o organizacijama koje su osnovane u doba dok je preovlađivao medicinski pristup pitanjima invaliditeta, kada se radi o aktivnostima javnog zastupanja one moraju da se oslanjaju isključivo na projektno finansiranje.

* *Tehnički kapaciteti* – Najveći broj anketiranih OOSI prostorije za rad uzima u zakup, a iznajmljeni prostor je po svojoj površini skromniji od prostora u vlasništvu. Postoji i veoma mali broj lokalnih organizacija koje nemaju svoj prostor, tako da aktivnosti obavljaju u kućnim uslovima. Većina anketiranih OOSI navodi da su radne prostorije pristupačne za njihove članove, ali ne postoji podatak da li takav fizički pristup odgovara utvrđenim standardima pristupačnosti.

Samo trećina organizacija OSI zadovoljna je postojećom tehničkom opremom i nije izrazila potrebu za nabavkom nedostajuće opreme. Opremljenost lokalnih organizacija OSI daleko je slabija, posebno organizacija iz Vojvodine i Južne Srbije, a tamo gde je tehnička opremljenost zadovoljavajuća, naglašava se potreba za zamenom opreme. Dotrajala oprema, a naročito kompjuteri, ukazuje na mogućnost da se u budućnosti tehnički resursi smanje ukoliko ne bude mogućnosti za njihovu obnovu.

* *Finansijski resursi* – Najčešći izvori prihoda nacionalnih i lokalnih organizacija OSI su budžeti ministarstava u Vladi Srbije. Od ukupno 56 anketiranih organizacija OSI, dve lokalne organizacija nisu bile podržane budžetskim sredstvima ministarstava. U finansiranju lokalnih organizacija u većoj ili manjoj meri učestvuju i budžeti lokalnih samouprava. Od samouprave do samouprave postoje značajne razlike, što zavisi od sredstava kojima raspolažu, ali i od njihovog stava prema OSI i snage lokalnih organizacija OSI da im se nametnu kao partneri. Ministarstvo rada i socijalne politike pominje se kao važan izvor sredstava, ali organizacije OSI ukazuju na potrebu za transparentnijim procedurama i blagovremenim odobravanjem sredstava. Sadašnja dinamika otežava dobro planiranje i aktivnosti organizacija OSI, posebno kada se radi o aktivnostima javnog zastupanja. Takve aktivnosti moguće je finansirati iz sredstava stranih donatora. Organizacije OSI naglasile su potrebu da dobiju informacije i posebno koncipirane treninge o fondovima EU.

Izgradnja kapaciteta kroz edukacije

* *Edukacije* – Najveći broj organizacija OSI (preko 95%) organizovao je, ili je učestvovao u obukama za unapređenje kapaciteta i veština svojih članova, a najviše edukacija bilo je iz oblasti pisanja projekata i prikupljanja sredstava, a zatim iz oblasti pristupa/modela invalidnosti u kojima su učestvovala preko tri četvrtine organizacija OSI.

Iako su edukacije iz javnog zastupanja postojale, organizacije OSI procenjuju da nisu bile dovoljne. Na isti zaključak upućuje i činjenica da je broj projekata fokusiranih na temu zastupanja prava OSI bio veoma mali. Broj obuka pokazuje trend smanjivanja, što koincidira sa smanjenjem donatorskih sredstava. Obuke uglavnom koncipiraju organizacije koje su se specijalizovale za razne vrste treninga. To znači da su organizacije OSI primaoci obuka, ali nemaju uvek aktivnu ulogu u koncipiranju edukacija i ne utiču na okolnosti obavljanja edukacije.

Preko 90% OOSI održavanje obuka radi unapređenja veština svojih članova smatra potrebnim, a nije bilo organizacije OSI koja bi obuke smatrala nepotrebnim. Indikativno je da za oblasti u kojima je do sada bilo najviše edukacija i učesnika iz organizacija OSI i dalje postoji najveći interes. Na primer, iako je veliki broj OOSI prošao trening iz pisanja projekata, organizacije OSI još izražavaju potrebu za usavršavanjem tih znanja.

Dosadašnji treninzi uglavnom su bili usmereni na opšte principe prikupljanja sredstava kod stranih donatora, tako da većina OSI samo informativno zna kako izgledaju složeni projekti. Kratkom edukacijom, pogotovo u slučajevima u kojima program nije specifičan za materiju koja interesuje OSI, mogu se dobiti samo osnovne informacije, što ne garantuje i uspešno prikupljanje sredstava. Takođe, kroz anketu je potvrđeno i da je glavni izvor finansiranja OOSI u Srbiji Ministarstvo za rad i socijalnu politiku. Ovo ukazuje na potrebu da se obuke koncipiraju na način koji bi bio prilagođen trendovima u dodeljivanju sredstava, kao i potrebama organizacija OSI.

Što se javnog zastupanja tiče, izražena je potreba za dodatnim obukama koje bi bile uobličene tako da izgrađuju konkretne veštine u odnosu na različite ciljeve javnog zastupanja. Kroz fokus grupe, svi učesnici izrazili su potrebu da se bolje upoznaju sa sadržajem Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom, kako bi mogli da je koriste kao okvir za javno zastupanje. Kroz fokus grupe organizacije OSI naglasile su potrebu da bolje upoznaju nove zakone (npr. Zakon o radnom osposobljavanju i zapošljavanju osoba sa invaliditetom), relevantne strategije, kao i internacionalni okvir koji postavlja novu osnovu za javno zastupanje prava OSI.

Komunikacija

* *Odnosi sa medijima* – Visok stepen zadovoljstva saradnjom sa medijima nije u skladu sa učestalošću i kvalitetom pojavljivanja organizacija OSI i tema u vezi sa njihovim pravima u medijima. Uočena je obrnuta proporcionalnost – što više sarađuju sa medijima, OOSI su manje zadovoljne efektom te saradnje. Najčešći razlog pojavljivanja u medijima je obeležavanje jubileja ili dana određene kategorije invalidnosti, a najređe se u medijima pojavljuju pitanja centralna za javno zastupanje prava OSI, kao što su prava na ravnopravan pristup obrazovanju ili zapošljavanju.

Alarmantno je retka upotreba novih komunikacionih tehnologija u radu organizacija OSI. U najvećem broju ove organizacije ne koriste prednosti interneta kao oblika komunikacije uopšte, a posebno kada se radi o javnom zastupanju prava OSI.

U procenama potrebe za edukacijom, samo jedna organizacija OSI navela je potrebu za treningom iz oblasti novih komunikacionih tehnologija. Ovo navodi na zaključak da organizacije OSI ne prepoznaju u dovoljnoj meri važnost korišćenja komunikacionih tehnologija u cilju javnog zastupanja prava OSI.

Saradnja sa razlicitim akterima

* *Saradnja sa organima vlasti* – Sve organizacije OSI koje deluju na nacionalnom nivou, kao i veliki broj organizacija OSI aktivnih na lokalnom nivou, ostvaruju saradnju sa različitim ministarstvima u Vladi Srbije. Saradnja se najčešće ostvaruje sa Ministarstvom rada i

socijalne politike (80%), što je očekivan nalaz s obzirom na to da ovo Ministarstvo ima i poseban Sektor za osobe sa invaliditetom. Kroz Ministarstvo rada i socijalne politike u najvećoj se meri finansiraju programske aktivnosti organizacija OSI u Srbiji. Polovina anketiranih OOSI je svoju saradnju sa institucijama vlasti na nacionalnom nivou procenjivala upravo kroz prizmu podrške za finansiranje projekata i programskih aktivnosti.

Daleko manji broj organizacija OSI saradivao je na nacionalnom nivou u kreiranju društvenih politika, na primer kroz davanje predloga u vezi sa zakonskom regulativom. Skoro 40% organizacija OSI saradnju sa vladinim institucijama smatra nedovoljnom, a stepen (ne)zadovoljstva relativno je ravnomerno raspoređen ako se posmatraju odgovori po nivou delovanja (nacionalni, lokalni) i teritorijanoj raspoređenosti organizacija OSI.

Preko polovine organizacija OSI saradivale su sa lokalnim organima vlasti i nadležnim sektorima, uglavnom radi dobijanja finansijske pomoći. Svega četiri organizacije OSI, od onih koje su bile obuhvaćene anketom, ostvarile su saradnju radi otklanjanja fizičkih barijera u lokalnoj zajednici, a samo dve OOSI imale su saradnju u oblasti kreiranja socijalne politike. Na osnovu toga moguće je zaključiti da se saradnja na svim nivoima u najvećem delu ostvaruje radi dobijanja materijalnih sredstava, a u mnogo manjoj meri u sferi javnog zastupanja prava OSI i uticaja na kreiranje društvenih politika.

Kao i u slučaju saradnje sa medijima, OOSI koje su imale najintenzivniju saradnju sa nacionalnim vlastima ujedno su i najmanje zadovoljne stepenom i kvalitetom ove saradnje.

Kada se uporedi saradnja sa vlastima na nacionalnom i lokalnom nivou i stepen zadovoljstva ovom saradnjom, primetno je da je broj OOSI koje ostvaruju saradnju na nacionalnom nivou veći, a da je stepen njihovog zadovoljstva tom saradnjom viši – i obrnuto. Naime, intenzitet saradnje organizacija OSI sa vlastima niži je na lokalnom nivou, ali su organizacije mnogo zadovoljnije kada tu saradnju ostvare.

** Saradnja sa drugim akterima* – Veoma mali broj organizacija OSI saraduje sa političkim strankama u cilju javnog zastupanja prava OSI. Kada takva saradnja postoji odnosi se na obezbeđenje finansijske podrške, a veoma retko i na promovisanje prava OSI.

Najčešći razlozi nedostatka saradnje su, prema stavovima anketiranih organizacija OSI, apolitičnost i nestranačka opredeljenost organizacija OSI. S druge strane, kada postoji saradnja, uglavnom se svodi na saradnju sa određenom političkom opcijom, najčešće onom koja je trenutno na vlasti u lokalnoj zajednici. Tokom diskusija u fokus grupama mišljenja su ostala podeljena oko pitanja – da li organizacije OSI „treba da se drže dalje od politike“, ili da ostvaruju saradnju sa političkim strankama u cilju promocije prava OSI.

I kroz anketu i kroz fokus grupe izraženo je nedovoljno razumevanje u vezi sa potrebom i sadržajem saradnje sa političkim strankama, podjednako sa onima na vlasti i onima u opoziciji, u cilju zastupanja prava OSI i lobiranja za unapređenje njihovog položaja. Takva saradnja obezbeđuje da se trajno zadrži fokus na pravima OSI u situacijama promene vlasti koje za sobom povlače personalne promene i promene u politikama, naročito na lokalnom nivou.

Nešto manje od polovine organizacija OSI ima iskustva u saradnji sa biznis sektorom. Kao i u prethodnim oblicima saradnje sa različitim akterima, saradnja sa biznis sektorom prevashodno služi pribavljanju finansijske podrške za razne aktivnosti koje nisu povezane sa javnim zastupanjem.

Na lokalnom nivou, više od 90% OOSI pripada nekoj mreži organizacija, pri čemu su nacionalne organizacije okupljene u Nacionalnu organizaciju OSI Srbije – NOOIS, a lokalne organizacije uglavnom članice republičkih saveza koji okupljaju osobe sa istom vrstom oštećenja. Veliki broj organizacija OSI na svim nivoima nije nužno odraz snage pokreta za prava OSI. Tokom diskusija u fokus grupama bilo je mišljenja da je pokret usitnjen. Takođe, zbog začaranog kruga: nedostatak prava – nedostatak pristupu zapošljavanja i servisima – nedostatak finansijskih sredstava, organizacije OSI često nemaju ni dovoljno sredstava da ostvare međusobnu saradnju u cilju dogovaranja oko centralnih tema javnog zastupanja, koje se podjednako odnose na sve grupe OSI.

Veliki broj organizacija OSI ostvaruje saradnju sa međunarodnim organizacijama. U toj saradnji nacionalne organizacije OSI aktivnije su od lokalnih, koje saradnju često ostvaruju posredno, putem članstva u nacionalnim organizacijama. Više od polovine anketiranih organizacija OSI ima saradnju sa sličnim organizacijama u drugim zemljama.

Učešće u projektima

* *Projekti organizacija OSI* – Petina organizacija OSI obuhvaćenih anketom nije realizovala nijedan projekat u poslednje tri godine. U odnosu na broj realizovanih projekata, 45 OOSI koje su radile na projektima za tri godine realizovale su 151 projekat, što je u proseku manje od jednog projekta po organizaciji godišnje, ako se posmatra celokupni uzorak. Ovo ukazuje na potrebu za daljim dopunjavanjem postojećih znanja u oblasti pisanja projekata, što su organizacije OSI izrazile i kroz odgovore na anketu, a i na diskusijama u fokus grupama.

Najviše projekata bilo je usmereno na podizanje svesti o pristupima invalidnosti i na edukacije iz raznih oblasti, a nešto manji broj projekata odnosio se na oblasti kulture, sporta i usluga. Broj projekata iz oblasti zastupanja prava OSI – ukupno devet projekata od 151 realizovanog za tri godine – ukazuje na nedovoljnu zastupljenost teme javnog zastupanja u projektnim aktivnostima organizacija OSI. Po oceni organizacija, među najveće probleme koji prate realizaciju projekata spadaju preniski budžeti i nedostatak sredstava za finansiranje projekata, nedostatak stručnog kadra, nedovoljna uključenost članova i ograničeni organizaciono-tehnički kapaciteti.

Kao izvor finansiranja za projekte najčešće se pominju Ministarstvo rada i socijalne politike, kao i različiti međunarodni donatori koji su finansirali aktivnosti iz raznih oblasti, uključujući i javno zastupanje za prava OSI. Često se kao donator pojavljuje i lokalna zajednica, koja je takođe finansirala aktivnosti iz svih oblasti, osim istraživanja u cilju boljeg informisanja i oblikovanja društvenih politika.

Pružanje usluga

U protekle tri godine gotovo 90% organizacija OSI obuhvaćenih anketom organizovalo je pružanje različitih usluga za svoje članove, s tim što je taj procenat znatno niži za organizacije OSI na nacionalnom nivou. Usluge u oblastima sporta, rekreacije i kulture, kao i edukacije, spadaju među najčešće zastupljene usluge koje su organizovale organizacije OSI.

Usluge socijalne zaštite koje su pružale organizacije OSI, kao što su usluge zaštićenog stanovanja, servis personalnih asistenata, ili pomoć u kući, bile su znatno manje zastupljene. Ovo ukazuje na činjenicu da organizacije OSI uglavnom pružaju usluge koje se organizuju povremeno i ne zahtevaju veća finansijska sredstva, niti angažovanje značajnijih ljudskih resursa u pružanju usluga. Organizacije OSI nemaju kapacitete da organizuju pružanje usluga koje bi bile dugoročne i koje bi zadovoljavale osnovne potrebe svakodnevnog života, a koje bi trebalo da postoje na nivou lokalne zajednice.

Ovaj nalaz još jednom ukazuje na potrebu dalje izgradnje kapaciteta organizacija OSI za javno zastupanje i učešće u kreiranju društvenih politika, jer se upravo u vezi sa pitanjem pristupa uslugama socijalne zaštite na lokalnom nivou najbolje prepoznaje značaj jačanja kapaciteta organizacija OSI za javno zastupanje. Samo jake i dobro organizovane organizacije OSI mogu kontinuirano da vrše pritisak za bolju dostupnost osnovnim uslugama kao što su socijalna zaštita, zdravstvo i obrazovanje.

VII. PREPORUKE

U skladu sa ulogom organizacija OSI koju naglašava Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom i relevantni evropski i nacionalni strateški dokumenti, a pre svega nacionalna Strategija za poboljšanje položaja OSI – daju se sledeće preporuke za rad na daljem razvoju kapaciteta organizacija OSI, kao i preporuke za same organizacije OSI i donosiocima odluka u vezi sa njima.

Preporuke za podizanje kapaciteta organizacija OSI za javno zastupanje

Edukacije koje se fokusiraju na promociju i bolje razumevanje novog okvira prava OSI utvrđenih Konvencijom potrebne su kako za organizacije OSI, tako i za državne službenike na svim nivoima, medije i ostale članove društva, kako bi bili bolje upoznati sa potrebama i pravima OSI.

Treninge, obuke i ostale aktivnosti na podizanju kapaciteta organizacija OSI za javno zastupanje potrebno je koncipirati na osnovu istraživanja potreba organizacija OSI. To znači da bi organizacije OSI trebalo da imaju aktivniju ulogu u odlučivanju o edukacijama i da bi, kad god je to moguće, osobe sa invaliditetom trebalo da budu uključene ne samo kao primaoci, već i kao pružaoci edukacija.

Za OSI bi trebalo organizovati trening za trenere, kako bi mogle da pružaju edukaciju i da budu konsultovane pri izradi projekata tokom čitavog projektnog ciklusa, uključujući i praćenje i procenu rezultata projekata. Takva podrška oko pripreme projekata neophodna je za donatore, ali takođe i za ministarstva i lokalne samouprave, kako bi se izbegle greške i previdi prilikom koncipiranja projekata.

Potrebne su dodatne edukacije usmerene na veštine odabira odgovarajućih pitanja i tema, pisanje projekata i pribavljanje finansijskih sredstava, koje olakšavaju pristup sredstvima iz domaćih fondova, bilo na centralnom ili na lokalnom nivou. Takođe su potrebne i informacije i obuke za pristup fondovima EU.

Treninge iz javnog zastupanja potrebno je koncipirati prema ciljnim institucijama kako bi, u skladu sa izraženim željama organizacija, institucije mogle da steknu konkretne veštine za rad na zastupanju u lokalnim samoupravama, pojedinim ministarstvima i parlamentu.

Saradnja sa političkim strankama od presudnog je značaja za promociju prava OSI. Potrebno je koncipirati obuke koje se bave isključivo tim aspektom javnog zastupanja, jer je istraživanje identifikovalo značajan jaz u razumevanju važnosti saradnje sa političkim partijama u cilju promocije prava OSI.

Svi treninzi trebalo bi da uključuju i vežbe u primeni novih veština, odnosno učenje kroz rad. Ovo se posebno odnosi na trening za saradnju sa medijima kako bi predstavnici organizacija OSI stekli konkretne veštine o načinu na koji bi trebalo planirati kontinuirani rad sa medijima, koristiti medije kao saveznike, i najefikasnije poslati poruku kroz njih. Takođe bi trebalo posvetiti posebnu pažnju, odnosno organizacijama OSI pružiti tehničku pomoć, u domenu korišćenja modernih komunikacionih tehnologija u cilju promocije prava OSI.

Preporuka je i da se organizuju obuke za novinare, kako bi bili upoznati sa modernim pristupom pitanjima invalidnosti.

Preporuke za državne institucije na centralnom i lokalnom nivou

Potrebno je finansijske resurse – a pre svega finansiranje namenjeno organizacijama OSI kroz Sektor za osobe sa invaliditetom Ministarstva za rad i socijalnu politiku – usmeravati tako da podržavaju i jačaju ulogu i kapacitete organizacija OSI u javnom zastupanju. To znači da je potrebno poboljšati dugoročno planiranje, kao i uvesti transparentnu proceduru u dodeljivanju sredstava za organizacije OSI. Sredstva za javno zastupanje trebalo bi da budu ravnopravno dostupna organizacijama OSI, bez obzira da li su zasnovane na principu iste vrste invaliditeta ili okupljaju OSI na osnovu nekog drugog zajedničkog interesa.

Potrebno je jasnije sagledati koje su to usluge koje su potrebne OSI i realno planirati mogući udeo OSI u njihovom pružanju. Naglasak bi trebalo staviti na usluge koje se tiču podrške za ostvarenje prava OSI, kao što su na primer besplatna pravna pomoć i ostale aktivnosti koje pomažu promociji i ostvarenju prava OSI. Očekivanja u pogledu mogućnosti organizacija OSI da se uključe u pružanje usluga trebalo bi da budu što realnija, posebno kada se radi o uslugama socijalne zaštite na lokalnom nivou. Potrebno je izgraditi kapacitet organizacija OSI da pre svega zastupaju prava svojih članova na pristup socijalnoj zaštiti. Ukoliko se uključuju u pružanje usluga, organizacije OSI trebalo bi da imaju podršku za izgradnju kapaciteta i održivo finansiranje.

Shodno načelima i ulozi organizacija OSI kao specijalizovanih organizacija civilnog društva u kreiranju javnih politika koje prepoznaju kako međunarodni, tako i domaći faktori, vladine institucije trebalo bi da obezbede stvaranje pogodnog okruženja za ostvarenje ove uloge OSI. Potrebno je usaglašavanje normativnog okvira i dosledna primena praksi koje obezbeđuju efikasno i ravnopravno učešće OSI u svim aspektima društvenog života. Organizacije OSI su ključne u postizanju tog cilja, zbog čega bi trebalo da imaju adekvatnu podršku vlade i donatora za izgradnju kapaciteta za javno zastupanje i učešće u kreiranju društvenih politika, uključujući i pristup informacijama, konsultacije, dijalog o društvenim politikama i partnerstvo vlade i organizacija OSI radi ostvarivanja prava OSI zagarantovanih Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom.

U skladu sa novim duhom Konvencije, potrebno je prepoznati činjenicu da neuspeh u dobijanju državnih sredstava nije samo neuspeh organizacija OSI, već na neki način i neuspeh države koja nije obezbedila okvir za delovanje organizacija OSI i nije omogućila njihove aktivnosti na javnom zastupanju prava OSI.

Preporuke za organizacije osoba sa invaliditetom

Važno je da organizacije OSI utvrde koji su to zajednički prioriteti za sve OSI kada je javno zastupanje u pitanju. Ovo ne isključuje prioritete koje imaju pojedine grupe OSI, ali znači da pokret OSI ima nekoliko prioriteta iza kojih stoje svi, što je veliki zadatak za koji je takođe potrebna edukacija, odnosno facilitacija procesa.

Potrebno je jačanje kapaciteta i znanja upravljačkih struktura i zaposlenih u OOSI, uz ravnopravnu rodnu zastupljenost. Posebnu pažnju trebalo bi posvetiti povećanju učešća novih aktivista OSI, koji bi trebalo da se edukuju u specifičnim oblastima i stiču ekspertizu za pitanja značajna za život OSI, kao što su zastupanje prava, socijalna zaštita, obrazovanje i slično. Ovo je od ključne važnosti za mogućnost da organizacije OSI preuzmu ulogu u javnom zastupanju prava OSI, kao i puno učešće u kreiranju društvenih politika koje utiču na njihov život. Neophodno je da pre svega same organizacije OSI prepoznaju potrebu svog organizacionog jačanja i promene, i u tom smislu preuzmu inicijative, uključujući i definisanje zahteva prema državi i donatorima da im pruže podršku i pomoć u ovom procesu.

Organizacije OSI trebalo bi aktivno da organizuju edukacije iz oblasti javnog zastupanja i veština u vezi sa tom oblašću, i da u te edukacije uključe što veći broj svojih članova i članica, posebno mladih. Takođe bi trebalo da rade i na kreiranju sopstvenih resursa za pružanje edukacija, insistirajući na vlastitoj ekspertizi. Maksimalno „ništa o nama bez nas“ trebalo bi da se primeni takođe i na oblast edukacije.

Organizacije OSI trebalo bi da nastave da jačaju svoje mreže, kao i međunarodnu saradnju sa srodnim organizacijama. Potrebno je maksimalno koristiti mogućnosti za prekograničnu razmenu dobre prakse, treninga, i uopšte zajedničkog rada na promociji prava OSI.

Radi usklađivanja svojih misija i ciljeva sa konkretnim aktivnostima i postojećim dokumentima o pravima OSI, organizacije OSI mogle bi da iskoriste potrebu preregistrovanja organizacija u skladu sa Zakonom o udruženjima građana koji je u julu 2009. usvojen u Narodnoj skupštini – i da revidiraju misije ugrađujući u njih svoju zastupničku ulogu, uz pozivanje na prava OSI u skladu sa Konvencijom i ostalim dokumentima.

VIII. ANEKSI

ANEKS 1 - Lista skraćenica

AŽC	Autonomni ženski centar
BiH	Bosna i Hercegovina
CDP	Cerebralna i dečja paraliza
CIDA	<i>Canadian International Development Agency</i>
CIL	<i>Center for Independent Living</i> (Centar za samostalni život invalida)
CSR	Centar za socijalni rad
DFID	<i>The UK Department of International Development</i>
EAR	<i>European Agency for Reconstruction</i>
EU	Evropska unija
HI	<i>Handicap International</i>
LPA	Lokalni planovi akcije
LS	Lokalna samouprava
MERR	Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja
MNRL	Mentalno nedovoljno razvijena lica
MOS	Ministarstvo omladine i sporta
MP	Ministarstvo prosvete
MRiSP	Ministarstvo rada i socijalne politke
MS	Multipla skleroza
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
MZ	Ministarstvo zdravlja
NOOIS	Nacionalna organizacija osoba sa invaliditetom Srbije
NPA	Nacionalni plan akcije
NVO	Nevladine organizacije
NSRSZ	Nacionalna strategija razvoja socijalne zaštite
NSZ	Nacionalna služba za zapošljavanje
OSI	Osobe sa invaliditetom
OOSI	Organizacije osoba sa invaliditetom
PA	Personalni asistent
PR	<i>Public relations</i>
RS	Republika Srbija
SDC	<i>Swiss Agency for Development and Cooperation</i>
SE	Savet Evrope
SSS	Strategija za smanjenje siromaštva
SzUPOSI	Strategija za unapređenje položaja OSI
UNDP	<i>United Nations Development Program</i>
UNICEF	<i>United Nations Children's Fund</i>
UN	Ujedinjene nacije

ANEKS 2 - Lista grafikona i tabela

- Grafikon 1 Struktura OOSI prema nivou delovanja i teritorijalnoj podeli
Grafikon 2 Distribucija OOSI prema vrsti oštećenja osoba koje okupljaju
Grafikon 3 Struktura OOSI upoznatih sa sadržajem Strategije za smanjenje siromaštva
Grafikon 4 Uključenost pitanja OSI u Strategiju za smanjenje siromaštva
Grafikon 5 Poznavanje Konvencije UN-a o zaštiti prava OSI
Grafikon 6 Uključenost u promociju Konvencije UN-a o pravima OSI
Grafikon 7 Struktura upravljačkog tela
Grafikon 8 Distribucija zaposlenih prema radnom statusu
Grafikon 9 Ostali angažovani ljudski resursi
Grafikon 10 Dovoljnost kapaciteta opreme za rad OOSI
Grafikon 11 Prosečne zarade zaposlenih u OOSI u 2008. u uzorku od 64,3% anketiranih
Grafikon 12 Moguće korišćenje sredstava
Grafikon 13 Ocena važnosti edukacija i treninga za članove svih OOSI
Grafikon 14 Struktura registrovanih događaja u medijima
Grafikon 15 Ocena saradnje sa medijima na nivou svih OOSI
Grafikon 16 Oblici saradnje OOSI sa nacionalnim organima vlasti i resornim vladinim telima
Grafikon 17 Ocena saradnje sa vladinim telima
Grafikon 18 Oblici saradnje OOSI sa lokalnim organima vlasti i nadležnim sektorima
Grafikon 19 Ocena saradnje sa lokalnim organima vlasti
Grafikon 20 Saradnja OOSI sa CSR
Grafikon 21 Pripadnost mreži OOSI
Grafikon 22 Ocena saradnje sa drugim organizacijama OSI
Grafikon 23 Distribucija svih OOSI prema realizaciji projektnih aktivnosti
Grafikon 24 Distribucija projekata po nacionalnim OOSI
Grafikon 25 Konkursi za sredstva za projekte MRSP u 2008. godini
Grafikon 26 Prihvaćeni projekti
Grafikon 27 Distribucija OOSI prema pružanju usluga
Grafikon 28 Distribucija nacionalnih OOSI prema pružanju usluga
- Tabela 1 Aktivnosti i projekti u vezi sa smanjenjem siromaštva
Tabela 2 Specifični uzroci siromaštva OSI
Tabela 3 Aktivnosti i promocija Konvencije UN-a
Tabela 4 Poznavanje sadržaja NSRSZ i učešće u izradi LPA za decu
Tabela 5 Učešće u izradi Nacionalne strategije za unapređenje položaja OSI
Tabela 6 Rangiranje značaja šest ciljeva SzUPOSI
Tabela 7 Učešće u davanju predloga na zakone i lokalne propise
Tabela 8 Zakonski i drugi akti na koja se OOSI pozivaju pri ostvarivanju prava svojih članova
Tabela 9 Članstvo i zaposleni u OOSI
Tabela 10 Broj zaposlenih u OOSI prema starosti i polu
Tabela 11 Obrazovna struktura
Tabela 12a Veštine i znanja zaposlenih i članova upravljačkih tela u OOSI
Tabela 12b Struktura po polu i invaliditetu – veštine i znanja u OOSI

- Tabela 13 Eksperti angažovani u OOSI prema oblastima ekspertize
- Tabela 14 Prostorni kapaciteti organizacija
- Tabela 15 Tehnička oprema organizacije
- Tabela 16 Nedostajuća oprema
- Tabela 17 Prosečni ostvareni prihodi po završnom računu
- Tabela 18 Osnovni izvori prihoda
- Tabela 19 Stalni izvori finansiranja poslovanja
- Tabela 20 U šta bi uložili 500.000 dinara
- Tabela 21 Edukacije i treninzi u kojima su učestvovali članovi OOSI
- Tabela 22 Organizatori – izvođači obuke
- Tabela 23 Potrebe za dodatnim treninzima i obukama
- Tabela 24 Da li OOSI imaju internet prezentacije, informisanje o aktivnostima
- Tabela 25 Saradnja sa medijima
- Tabela 26 Dinamika odvijanja saradnje, PR osoba
- Tabela 27 Medijska praćenost rada OOSI u 2008. godini – povod dešavanja
- Tabela 28 Ocena saradnje sa medijima prema broju registrovanih događaja
- Tabela 29 Saradnja OOSI sa nacionalnim organima vlasti
- Tabela 30 Saradnja OOSI sa lokalnim organima vlasti i nadležnim sektorima
- Tabela 31 Aktivno učešće u lokalnim organima vlasti
- Tabela 32 Saradnja OOSI sa političkim partijama
- Tabela 33 Razlozi nesaradnje OOSI sa političkim partijama
- Tabela 34 Saradnja sa međunarodnim organizacijama
- Tabela 35 Saradnja sa pojedinačnim organizacijama u drugim zemljama
- Tabela 36 Projekti koje realizuju OOSI
- Tabela 37 Donatori za projekte koje realizuju OOSI
- Tabela 38 Realizovani projekti prema vrsti invaliditeta članova koje okupljaju OOSI
- Tabela 39 Najčešći problemi u sprovođenju projekata
- Tabela 40 Distribucija usluga za OOSI
- Tabela 41 Izvori finansiranja usluga za OOSI
- Tabela 42 Distribucija pružanja usluga prema vrsti invaliditeta članova koje okupljaju OOSI
- Tabela 43 Znanja OOSI o servisima za OSI u lokalnoj zajednici
- Tabela 44 Servisi potrebni OSI u lokalnoj zajednici po izjavama OOSI

Tabele u aneksu:

- Tabela 45 Upravljačka struktura u OOSI
- Tabela 46 Pristupačnost prostoru organizacije
- Tabela 47 Procena važnosti edukacije i dodatnih treninga
- Tabela 48 Medijska praćenost rada OOSI u 2008. godini – televizijski program
- Tabela 49 Medijska praćenost rada OOSI u 2008. godini – radio program
- Tabela 50 Medijska praćenost rada OOSI u 2008. godini – štampa
- Tabela 51 Ocena saradnje sa medijima, na nacionalnom i lokalnom nivou
- Tabela 52 Oblici saradnje OOSI sa centrima za socijalni rad
- Tabela 53 Oblici saradnje OOSI sa lokalnim organima vlasti i nadležnim sektorima
- Tabela 54 Ocena saradnje sa vladinim telima
- Tabela 55 Saradnja sa međunarodnim organizacijama
- Tabela 56 Saradnja OOSI sa biznis sektorom
- Tabela 57 Članstvo u mreži OOSI

ANEKS 3 - Dodatne tabele iz rezultata ankete

Tabela 45 – Upravljačka struktura u OOSI

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Naziv najvišeg tela	100,0%					
Skupština	87,5%	76,9%	100,0%	92,3%	100,0%	91,1%
Republički odbor	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
Okružni odbor	0,0%	15,4%	0,0%	0,0%	0,0%	3,6%
Međupštinska organizacija	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%	1,8%
Konferencija	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
Prosečan broj članova	52	42	111	46	43	57
Naziv izvršnog, odnosno upravljačkog tela	100,0%					
Upravni odbor	75,0%	46,2%	60,0%	53,8%	83,3%	62,5%
Izvršni odbor	25,0%	53,8%	30,0%	46,2%	16,7%	35,7%
Bord direktora	0,0%	0,0%	10,0%	0,0%	0,0%	1,8%
Prosečan broj članova	11	6	7	7	6	7

Tabela 46 – Pristupačnost prostoru organizacije

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Prostorije						
Da	75,0%	61,5%	90,0%	100,0%	100,0%	85,7%
Ne	25,0%	30,8%	10,0%	0,0%	0,0%	12,5%
Bez odgovora	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
Prilaz						
Da	85,7%	61,5%	100,0%	84,6%	91,7%	83,9%
Ne	12,5%	30,8%	0,0%	7,7%	8,3%	12,5%
Bez odgovora	0,0%	7,7%	0,0%	7,7%	0,0%	3,6%
Toalet						
Da	75,0%	61,5%	90,0%	69,2%	66,7%	71,4%
Ne	25,0%	30,8%	10,0%	23,1%	33,3%	25,0%
Bez odgovora	0,0%	7,7%	0,0%	7,7%	0,0%	3,6%
Prostor za parkiranje						
Da	25,0%	53,8%	80,0%	46,2%	16,7%	44,6%
Ne	75,0%	38,5%	20,0%	53,8%	83,3%	53,6%
Bez odgovora	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%

Tabela 47 – Procena važnosti edukacije i dodatnih treninga

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Veoma potrebna	50%	77%	70%	54%	67%	64%
Potrebna	50%	15%	20%	46%	17%	29%
Delimično potrebna	0%	8%	10%	0%	8%	5%
Nepotrebna
Bez odgovora	0%	0%	0%	0%	8,3%	1,8%
Ukupno			100%			

Tabela 48 – Medijska praćenost rada OOSI u 2008. godini – televizijski program

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Nacionalni programi (RTS, B-92, Pink, Foks, Studio B, Avala)	75,0%	7,7%	40,0%	0,0%	0,0%	19,6%
Vojvođanska TV (RTV Vojvodina, TV Novi Sad, TV Panonija, Kanal 9, K - 54)	0,0%	69,2%	0,0%	0,0%	0,0%	16,1%
Lokalne TV	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	33,3%	8,9%
TV Kragujevac, K-9, In	0,0%	0,0%	0,0%	23,1%	0,0%	5,4%
TV Niš	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	8,3%	3,6%
TV Smederevo, Jerina	0,0%	0,0%	0,0%	30,8%	0,0%	7,1%
TV Čačak, Telemark, Galaksija	0,0%	0,0%	0,0%	23,1%	0,0%	5,4%
RTV Jagodina, Palma +	0,0%	0,0%	0,0%	15,4%	0,0%	3,6%
RTV Vranje	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	16,7%	3,6%
TV Leskovac, K-1	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	25,0%	5,4%
Ostale lokalne TV	0,0%	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%	3,6%

Tabela 49 – Medijska praćenost rada OOSI u 2008. godini – radio program

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Radio Beograf, RTS	25,0%	0,0%	10,0%	0,0%	0,0%	5,4%
Radio 202	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
Radio S	0,0%	0,0%	0,0%	15,4%	0,0%	3,6%
<i>Halo radio</i>	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
<i>Pan radio</i> , Radio Novi Sad, Radio 021	0,0%	23,1%	0,0%	0,0%	0,0%	5,4%
Radio Subotica	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
Radio Čačak, Radio M, <i>Džoker</i>	0,0%	0,0%	0,0%	15,4%	0,0%	3,6%
Radio Smederevo	0,0%	0,0%	0,0%	23,1%	0,0%	5,4%
Radio Leskovac	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	8,3%	1,8%
Ostale lokalne radio-stanice	12,5%	0,0%	10,0%	0,0%	0,0%	3,6%

Tabela 50 – Medijska praćenost rada OOSI u 2008. godini – štampa

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
<i>Politika</i>	37,5%	0,0%	10,0%	0,0%	0,0%	7,1%
<i>Blic, Danas, Večernje novosti, Pres, Glas javnosti</i>	37,5%	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%	8,9%
<i>Dnevnik, Građanski list</i>	0,0%	23,1%	0,0%	0,0%	0,0%	5,4%
<i>Somborske novine, Prosvetni pregled</i>	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
<i>Subotičke novine</i>	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
<i>Naš glas, Smederevske novine</i>	0,0%	0,0%	0,0%	23,1%	0,0%	5,4%
<i>Naša reč</i>	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	16,7%	3,6%
<i>Novi put</i>	0,0%	0,0%	0,0%	23,1%	0,0%	5,4%
<i>Narodne novine</i>	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	16,7%	3,6%
<i>Vranjske novine</i>	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	16,7%	3,6%
<i>Čačanski glas</i>	0,0%	0,0%	0,0%	23,1%	0,0%	5,4%
<i>Svetlost</i>	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%	1,8%
<i>Kruševačke novine</i>	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
Ostale lokalne novine	0,0%	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%	3,6%

Tabela 51 – Ocena saradnje sa medijima, na nacionalnom i lokalnom nivou

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Izuzetno dobra	12,5%	15,4%	20,0%	53,8%	33,3%	28,6%
Dobra	12,5%	38,5%	20,0%	30,0%	41,7%	30,4%
Zadovoljavajuća	50,0%	23,1%	20,0%	15,4%	8,3%	21,4%
Nedovoljna	25,0%	15,4%	40,0%	0,0%	16,7%	17,9%
Loša
Bez odgovora	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
Ukupno	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabela 52 – Oblici saradnje OOSI sa centrima za socijalni rad

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Saradnja sa CSR	87,5%	76,9%	60,0%	76,9%	83,3%	76,8%
- ostvarivanje prava na tuđu negu i pomoć	12,5%	15,4%	20,0%	15,4%	16,7%	16,1%
- smeštaj članova, zbrinjavanje OSI	12,5%	0,0%	20,0%	0,0%	16,7%	8,9%
- zaštita prava OSI, ostvarivanje prava na socijalnu zaštitu	37,5%	46,2%	10,0%	30,8%	41,7%	33,9%
- rešavanje porodičnih, socijalnih i zdravstvenih problema	25,0%	7,7%	0,0%	7,7%	0,0%	7,1%
- saradnja na realizaciji projekata	0,0%	0,0%	0,0%	15,4%	8,3%	5,4%
- razmena informacija, edukacije	0,0%	7,7%	0,0%	7,7%	0,0%	3,6%
- konkretne pomoći članovima	0,0%	0,0%	10,0%	0,0%	0,0%	1,8%
Vrlo slaba saradnja	0,0%	7,7%	10,0%	0,0%	0,0%	3,6%
Ne ostvaruje saradnju	0,0%	15,4%	10,0%	7,7%	0,0%	7,1%
Bez odgovora	12,5%	0,0%	20,0%	15,4%	16,7%	12,5%
Ukupno	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabela 53 – Oblici saradnje OOSI sa lokalnim organima vlasti i nadležnim sektorima

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Finansijska pomoć u rešavanju problema i poboljšanja položaja OSI	12,5%	7,7%	10,0%	15,4%	8,3%	10,7%
Finansijska pomoć za realizaciju programskih aktivnosti i projekata	0,0%	46,2%	40,0%	38,5%	50,0%	37,5%
Pomoć u ostvarivanju prava	0,0%	15,4%	0,0%	0,0%	16,7%	7,1%
Saradnja radi otklanjanja barijera, kreiranje pristupačne životne sredine	12,5%	0,0%	20,0%	0,0%	8,3%	7,1%
Rešavanje pitanja prostora organizacija	0,0%	0,0%	20,0%	0,0%	8,3%	5,4%
Uticaj na kreiranje socijalne politike	12,5%	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%	3,6%
Rešavanje socijalnih i materijalnih pitanja članstva, zapošljavanje OSI	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	8,3%	3,6%
Partnerstvo u projektima	0,0%	7,7%	10,0%	0,0%	0,0%	3,6%
Pomoć pri konkurisanju za dobijanje sredstava i tehničkih pomagala	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
Zajednička organizacija kulturnih događaja	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%	1,8%
Organizovanje izleta i slične aktivnosti	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%	1,8%
Ostale lokalne aktivnosti	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%	1,8%
Bez odgovora	62,5%	15,4%	0,0%	7,7%	0,0%	14,3%
Ukupno	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabela 54 – Ocena saradnje sa vladinim telima

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Izuzetno dobra	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%	1,8%
Dobra	12,5%	23,1%	40,0%	0,0%	33,3%	21,4%
Zadovoljavajuća	50,0%	38,5%	10,0%	53,8%	25,0%	35,7%
Nedovoljna	25,0%	38,5%	50,0%	23,1%	25,0%	32,1%
Loša	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	16,7%	5,4%
Bez odgovora	0,0%	0,0%	0,0%	15,4%	0,0%	3,6%
Ukupno	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabela 55 – Saradnja sa međunarodnim organizacijama

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Međunarodne organizacije <i>Autizam Evrope</i> (posredno preko nacionalnih OOSI)	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
EAMD (posredno preko nacionalnih OOSI)	0,0%	7,7%	0,0%	7,7%	16,7%	7,1%
DPI (posredno preko nacionalnih OOSI)	0,0%	0,0%	10,0%	0,0%	0,0%	1,8%
ENIL (posredno preko CIL Srbija)	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	8,3%	3,6%
Evropska organizacija distrofičara, Evropski forum za OSI (posredno preko nacionalnih OOSI)	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
Organizacija gluvih EU, Svetska federacija gluvih	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
Evropski savez slepih, Svetski savez slepih	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
Međunarodna asocijacija osoba sa MS	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
Mreža evropskog instituta za dizajn invalidnosti; Mreža evropskog koncepta pristupačnosti	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%
Mreža mladih i studenata sa hendikepom Jugoistočne Evrope	0,0%	0,0%	10,0%	0,0%	0,0%	1,8%
Ostale organizacije i mreže	12,5%	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%	5,4%

Tabela 56 – Saradnja OOSI sa biznis sektorom

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Saradnja sa biznis sektorom			100,0%			
Da	50,0%	23,1%	60,0%	46,2%	33,3%	41,1%
Ne	50,0%	76,9%	40,0%	53,8%	66,7%	58,9%
Oblici saradnje:						
- finansiranje projekata i programskih aktivnosti kroz donacije	50,0%	15,4%	0,0%	30,8%	25,0%	23,2%
- partnerski projekti	0,0%	0,0%	10,0%	0,0%	0,0%	1,8%
- zapošljavanje OSI	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	8,3%	3,6%
- humanitarna pomoć, povremeno	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	10,0%	3,6%
- održavanje treninga u biznis sektoru	0,0%	0,0%	10,0%	0,0%	0,0%	1,8%
- savetodavna aktivnost udruženja sa ciljem poboljšanja fizičke pristupačnosti	0,0%	0,0%	10,0%	0,0%	0,0%	1,8%
- inicijativa o saradnji od strane OOSI, u fazi pregovora	0,0%	0,0%	10,0%	0,0%	8,3%	3,6%
- razmena podataka i iskustava	0,0%	0,0%	10,0%	0,0%	0,0%	1,8%
- loše iskustvo u vezi sa zapošljavanjem OSI	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%	1,8%

Tabela 57 – Članstvo u mreži OOSI

	Nacionalne organizacije	Vojvodina	Beograd	Centralna Srbija	Južna Srbija	Ukupno
Pripadnost mreži			100,0%			
Da	100,0%	92,3%	90,0%	100,0%	83,3%	92,9%
Ne	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	16,7%	5,4%
Bez odgovora	0,0%	0,0%	10,0%	0,0%	0,0%	1,8%

ANEKS 4 - Učesnici fokus grupa

- Fokus grupa u Beogradu održana je 14. maja 2009. u prostorijama Mesne zajednice „Gazela“, na Novom Beogradu. Bilo je prisutno 8 učesnika/učesnica.
- Fokus grupa u Nišu održana je 19. maja 2009. u prostorijama Gradske opštine „Medijana“. Bilo je prisutno 13 učesnika/učesnica, uključujući i članove organizacija OSI iz Niša, Leskovca i Vranja.
- Fokus grupa u Novom Sadu održana je 21. maja 2009. u prostorijama Pokrajinskog saveza organizacija osoba sa invaliditetom. Bilo je prisutno 15 učesnika/učesnica sa područja Vojvodine, odnosno iz Novog Sada, Sombora i Subotice.
- Fokus grupa u Kragujevcu održana je 26. maja u prostorijama Crvenog krsta. Bilo je prisutno 10 učesnika/učesnica, uključujući i članove organizacija iz Kragujevca, Čačka, Jagodine i Smedereva.

Fokus grupa – Beograd

Predstavnici organizacija iz Beograda: *Iz kruga*, Beogradsko udruženje za pomoć osobama sa autizmom, Savez paraplegičara i kvadriplegičara Srbije, *Naša kuća*, Udruženje studenata sa hendikepom:

1. Lepojka Čarević	5. Mihailo Pajević
2. Snežana Mađarčić	6. Anica Spasov
3. Gospava Aleksić	7. Ivana Kamidžorac
4. Mirko Gojić	8. Danijela Đurović (UNDP)

Fokus grupa – Niš

Predstavnici organizacija iz Niša i Vranja: Centar za samostalni život invalida Srbije – Podružnica Niš, Gradsko udruženje za cerebralnu i dečju paralizu Niš, Udruženje distrofičara Niš, Društvo za pomoć MNRL Niš, Udruženje obolelih od Daun sindroma Niš, Udruženje obolelih od multiple skleroze Vranje, Centar za samostalnost OSI C-312 Vranje:

1. Katica Randelović	8. Ivan Peković
2. Dragan Đorđević	9. Ljiljana Ilić
3. Gordana Stojanović	10. Zoran Cvetković
4. Peko Ristić	11. Gorica Živić
5. Zoran Đorić	12. Jovan Bogdanović
6. Slađan Stojanović	13. Milkica Veljkov
7. Katarina Rajković	

Fokus grupa – Novi Sad

Predstavnici organizacija iz Novog Sada i Subotice: Centar *Živeti uspravno*, Udruženje građana obolelih od CDP Južnobačkog okruga *Sunce*, Društvo za pomoć MNRO grada Novog Sada, Savez organizacija za pomoć osobama ometenim u razvoju SOPOR Novi Sad, Društvo za pomoć osobama sa autizmom grada Novog Sada, Organizacija gluvih i nagluvih Novog Sada, Udruženje amputiranih i rođenih sa malformacijama *Suncokret* Subotica, Društvo za CDP Subotica, Opštinsko udruženje paraplegičara i kvadriplegičara Subotica, Međupštinska organizacija slepih i slabovidih Subotica, Međupštinska organizacija gluvih i nagluvih Subotica, Udruženje obolelih od multiple skleroze Severnobačkog okruga Subotica, *ŠOSO Milan Petrović*:

1. Ljubomir Radović	9. Sava Papić
2. Stipan Čakić	10. Elmedin Dumanjić
3. Eva Blaško	11. Blaženka Kaldesić
4. Karolj Hajduk	12. Vukosava Makarin
5. Ljubomir Papuga	13. Olivera Brkić
6. Anica Stipić	14. Milica Ružičić
7. Jasmina Anđelić	15. Mirko Knežević
8. Nenad Ninčević	

Fokus grupa – Kragujevac

Predstavnici organizacija iz Kragujevca, Čačka i Smedereva: Međupštinska organizacija slepih i slabovidih Kragujevac, Klub mladih osoba sa invaliditetom, Udruženje studenata sa hendikepom Kragujevac, UPIK *Šumadija*, Udruženje distrofičara Šumadijskog okruga, Udruženje za borbu protiv dijabetesa Kragujevac, Međupštinska organizacija slepih i slabovidih Čačak, Gradski savez organizacija osoba sa invaliditetom Smederevo, Udruženje gluvih i nagluvih Smederevo, Organizacija osoba sa amputiranim ekstermitetima Smederevo:

1. Irena Nikolić	6. Aca Nikolić
2. Branka Pečić	7. Marina Marković
3. Branka Ristić	8. Duško Savić
4. Sanja Ćurčić	9. Milanka Dimitrijević
5. Milan Grbović	10. Ivana Milivojević

ANEKS 5 - Spisak organizacija OSI u uzorku korišćenom za istraživanje

Redni broj	Naziv organizacije	Mesto	Adresa
1	Centar za razvoj inkluzivnog društva - CRID	Beograd	Zahumska 23a
2	<i>Iz kruga</i>	Beograd	Sredačka 2
3	Udruženje za pomoć osobama sa autizmom	Beograd	Generala Horvatovića 26
4	<i>Naša kuća</i>	Beograd	Kragujevačka 9a, Dnevni boravak: Dolenjska 4a
5	<i>Beli štap</i>	Beograd	Sredačka 2
6	Udruženje paraplegičara i kvadriplegičara <i>Dunav</i>	Beograd	Agostina Neta b.b.
7	Udruženje distrofičara Beograda	Beograd	Svetozara Markovića 40a
8	Gradska organizacija gluvih Beograda	Beograd	Svetog Save 16-18
9	Udruženje slepih Beograda	Beograd	Jevrejska 24
10	Udruženje studenata sa hendikepom	Beograd	Vojvode Stepe 33
11	Republičko udruženje za pomoć osobama sa autizmom	Beograd	Gundulićev venac 40
12	Savez paraplegičara i kvadriplegičara Srbije	Beograd	Agostina Neta b.b.
13	Savez distrofičara Srbije	Beograd	Dimitrija Tucovića 23
14	Savez gluvih i nagluvih Srbije	Beograd	Svetog Save 16-18
15	Savez slepih Srbije	Beograd	Knez Mihailova 42/II
16	Savez društava za pomoć MNRL Srbije	Beograd	Knez Mihailova 10
17	Društvo multiple skleroze Srbije	Beograd	Doktora Subotića 6
18	Savez za cerebralnu i dečiju paralizu	Beograd	Pančićeva 12

Redni broj	Naziv organizacije	Mesto	Adresa
19	<i>Živeti uspravno</i>	Novi Sad	Ise Bajića 6
20	Udruženje distrofičara i srodnih oboljenja Južnobačkog okruga	Novi Sad	Ilije Ognjanovića 3
21	Društvo za pomoć osobama sa autizmom grada Novog Sada	Novi Sad	Temerinska 61
22	Udruženje građana obolelih od SDP Južnobačkog okruga <i>Sunce</i>	Novi Sad	Bulevar cara Lazara b.b.
23	Društvo za pomoć MNRO grada Novog Sada	Novi Sad	Seljačkih buna 83
24	Organizacija gluвих i nagluvih Novog Sada	Novi Sad	Svetozara Miletića 18
25	Udruženje obolelih od MS Severnobačkog okruga Subotica	Subotica	Bjelovarska 56
26	Opštinsko udruženje paraplegičara i kvadriplegičara Subotica	Subotica	Trg Lazara Nešića 1
27	Društvo za cerebralnu i dečju paralizu Severnobačkog okruga Subotica	Subotica	Stipe Grgića 51
28	Udruženje slepih i slabovidih Subotica	Subotica	Age Mamužića 13
29	Udruženje distrofičara Severnobačkog okruga Sombora	Sombor	Ivana Meštovića 16
30	Društvo invalida za dečju i cerebralnu paralizu Sombor	Sombor	Svetog Save 35a
31	Društvo za pomoć MNRO opštine Sombor	Sombor	Beogradska 31
32	Centar za samostalni život invalida Srbije - Podružnica Jagodina	Jagodina	Boška Đuričića 8
33	Društvo za pomoć osobama sa posebnim potrebama	Jagodina	7. jula 1
34	Međuopštinska organizacija gluвих i nagluvih Jagodina	Jagodina	7. jula 4
35	Udruženje paraplegičara i kvadriplegičara Šumadija	Kragujevac	Suvoborska b.b. TC <i>Erdoglija</i> , lokal A15
36	Udruženje distrofičara Šumadijskog okruga	Kragujevac	Kosovska b.b.
37	Međuopštinska organizacija slepih i slabovidih Kragujevac	Kragujevac	Kneza Miloša 31

Redni broj	Naziv organizacije	Mesto	Adresa
38	Udruženje distrofičara Moravičkog okruga	Čačak	Majora Gavrilovića 1
39	Udruženje paraplegičara Čačak	Čačak	Radnička 24
40	Međuopštinska organizacija slepih i slabovidih Čačak	Čačak	Dragačevska 6
41	Društvo za cerebralnu i dečju paralizu Smederevo	Smederevo	Dine Mančića 1
42	Udruženje paraplegičara Smederevo	Smederevo	Trg republike 1-3
43	Društvo za pomoć MNRO Smederevo	Smederevo	Kralja Petra 27
44	Opštinska organizacija gluvih i nagluvih Smederevo	Smederevo	Sime Mančića 1
45	Udruženje osoba sa paraplegijom Vranje	Vranje	Radovana Dragovića 9
46	Centar za samostalnost OSI C - 312 Vranje	Vranje	Branislava Nušića 4
47	Udruženje obolelih od multiple skleroze Vranje	Vranje	Branislava Nušića 4
48	CSŽ - podružnica Niš	Niš	TC KALČA, I sprat, Lamela b, lokal 65, Obrenovićeve b.b.
49	Gradsko udruženje za pomoć osobama sa autizmom	Niš	Jovana Ristića b.b.
50	Gradsko udruženje za cerebralnu i dečju paralizu NIŠ	Niš	Knjaževačka 2a
51	Udruženje distrofičara Niš	Niš	Nikole Pašića 23b
52	Društvo za pomoć MNRL Niš	Niš	Jovana Ristića b.b.
53	Gradska organizacija gluvih i nagluvih, Niš	Niš	Barska 8
54	Udruženje distrofičara Jablaničkog okruga Leskovac	Leskovac	Južnomoravska brigada b.b.
55	Međuopštinska organizacija saveza slepih i slabovidih Leskovac	Leskovac	11. oktobra 8
56	Centar za samostalni život invalida Srbije - Podružnica Leskovac	Leskovac	Južnomoravskih brigada b.b.

ANEKS 6 - Upitnik ankete

UPITNIK ZA PROCENU KAPACITETA ORGANIZACIJA OSOBA SA INVALIDITETOM

Istraživanje kapaciteta organizacija osoba sa invaliditetom predstavlja deo projekta „Razvoj zastupničkih kapaciteta organizacija osoba sa invaliditetom u Srbiji“, koji Centar za samostalni život invalida Srbije sprovodi uz podršku Programa Ujedinjenih nacija za razvoj i Evropske agencije za rekonstrukciju. Cilj projekta je da utvrdi postojeće kapacitete organizacija osoba sa invaliditetom i da identifikuje njihove potrebe za edukacijom radi jačanja kapaciteta za iniciranje i puno učešće u političkim promenama neophodnim za ostvarenje ljudskih prava osoba sa invaliditetom.

Vaša organizacija odabrana je među pedeset organizacija koje će učestvovati u ovom istraživanju, jer smo procenili da bi vaša iskustva i informacije mogli da daju značajan doprinos u ostvarenju cilja ovog projekta. Stoga vas molimo da nam se pridružite u ovom istraživanju i da našem anketaru date odgovore na sledeća pitanja.

1. OSNOVNE INFORMACIJE O ORGANIZACIJI

1.1. Naziv organizacije: _____

1.2. Adresa: _____

1.3. Kontakt telefon: _____

Fax: _____

E-mail: _____

1.4. Ime osobe za kontakt: _____

Pozicija u organizaciji: _____

Telefon i e-mail adresa: _____

1.5. Da li vaša organizacija ima website?

DA (navedite adresu sajta) _____

NE

1.6. Ukoliko je odgovor DA, navedite:

a) Da li se sajt redovno ažurira, i na koje vreme?

DA, na _____ nedelja NE

b) Da li je sajt interaktivan, odnosno da li na njemu postoji forum ili neki drugi način razmene informacija i pitanja/odgovora?

DA NE

1.7. Godina osnivanja organizacije: _____

1.8. Zbog čega ste se okupili, odnosno šta je osnovni cilj/misija vaše organizacije?

- 1.9. Da li okupljate osobe sa:
- Jednom vrstom invalidnosti
 - Različitim vrstama invalidnosti (ako okupljate osobe sa različitim vrstama invalidnosti, navedite o kojim se vrstama invalidnosti radi):

- 1.10. Broj članova/članica vaše organizacije: _____
 Ako postoji više vrsta članstva (redovni, vanredni i sl.) navedite ih, kao i broj u svakoj od ovih kategorija:
- broj redovnih članova/članica _____
 - broj vanrednih članova /članica _____
 - broj pomažućih članova/članica _____

1.11. Broj zaposlenih u vašoj organizaciji: _____

- 1.12. Nivo funkcionisanja:
☐ opštinski	☐ međuopštinski (koliko opština obuhvata) _____
☐ republički	☐ krovna organizacija ili savez

1.13. Ako je odgovor krovna organizacija ili savez, koliki je broj članica? _____

2. RESURSI I KAPACITETI ORGANIZACIJE

- 2.1. Ljudski resursi i struktura (navedite broj osoba)
- Zaposleni u OOSI

Zaposleni u OOSI	Muškarci	Žene	Muškarci sa invaliditetom	Žene sa invaliditetom
Starost				
Zaposleni do 30 godina				
Zaposleni od 31 do 50 godina				
Zaposleni preko 50 godina				
Obrazovna struktura				
Nekompletna osnovna škola				
Osnovna škola				
Srednja stručna škola				
Gimnazija				
Viša škola				
Fakultet				
Magistarske studije				
Doktorat				
Tip angažovanja u OOSI				
Stalni radni odnos				
Povremeno ili projektno angažovanje				

b) Ostali angažovani ljudski resursi

Ostali angažovani ljudski resursi	Muškarci	Žene	Muškarci sa invaliditetom	Žene sa invaliditetom
Aktivni članovi/članice				
Volonteri/volonterke				
Vojnici na služanju civilnog vojnog roka				
Eksperti				

2.2. Upravljanje organizacijom

Koja je organizaciona struktura vaše organizacije?

 a) Naziv najvišeg tela (skupština, savet ili sl.) _____
 i broj članova/članica _____

 b) Naziv izvršnog, odnosno upravljačkog tela (odbor ili sl.) _____
 i broj članova/članica _____

2.3. Rukovodeća struktura

Upravljačko telo	Muškarci	Muškarci sa invaliditetom	Žene	Žene sa invaliditetom
Rukovodilac				
Članovi rukovodećeg tela (broj po svakoj kategoriji)				

2.4. Veštine i znanja

Veštine i znanja zaposlenih i članova upravljačkog tela	Muškarci	Muškarci sa invaliditetom	Žene	Žene sa invaliditetom
Koristi računar				
Koristi internet				
Govori strani jezik				
Posедуje znanja iz oblasti tehničke organizacije (logistike)				
Posедуje znanja iz oblasti finansijskih poslova				
Posедуje znanja iz oblasti vođenja administracije				
Posедуje znanja iz vođenja seminara/treninga				
Posедуje vozačku dozvolu				

2.5. Da li vaša organizacija angažuje eksperte, i iz kojih oblasti?

- Pravnih nauka
- Socijalne politike
- Obrazovanja
- Ekonomije
- Zdravstva
- Odnosa sa javnošću
- Pisanja projekata / prikupljanja sredstava
- Informacionih tehnologija
- Ostalo _____

3. EDUKACIJE, TRENINZI

3.1. Kojim vrstama edukacije i treninga su do sada prisustvovali članovi/članice vaše organizacije?

Vrsta obuke (osnovna tema)	NVO/pojedinci koji su trenirali	Koje godine je održana obuka	Broj članova/ica ili osoblja koji je prošao obuku
Pristupi/modeli invalidnosti			
Filozofija samostalnog života			
Upravljanje u NVO			
Strateško planiranje			
Pisanje projekata i prikupljanje			
Nekonfliktna komunikacija			
Ljudska prava OSI			
Odnosi sa javnošću			
Organizovanje kampanje			
Zastupnički rad i lobiranje			
Prava žena/rodna ravnopravnost			
Organizovanje usluga socijalne zaštite (npr. dnevni boravci i sl.)			
Ostalo (navesti šta)			

3.2. Po vašem mišljenju, koje bi dodatne treninge ili edukacije bilo korisno da prođu članovi/članice i/ili osoblje u vašoj organizaciji, kako bi se poboljšali kapaciteti organizacije (možete zaokružiti više odgovora)?

- Savremeni pristupi fenomenu invalidnosti
- Upravljanje u NVO
- Strateško planiranje
- Pisanje projekata
- Prikupljanje sredstava

- Odnosi sa javnošću
- Organizovanje kampanje
- Zastupnički rad i lobiranje
- Saradnja sa biznis sektorom i socijalno odgovorno poslovanje
- Dobijanje sredstava iz EU
- Ljudska prava sa naglaskom na prava OSI
- Organizovanje usluga socijalne zaštite (dnevni boravci, pomoć u kući, personalni asistenti i sl.)
- Ostalo (navesti šta) _____

3.3. Kako procenjujete važnost edukacije i dodatnih treninga za uspešan rad vaših aktivista i zaposlenih?

- Veoma potrebno
- Potrebno
- Delimično potrebno
- Nepotrebno

4. TEHNIČKI RESURSI

4.1. Prostorni kapaciteti organizacije (obeležite odgovarajuće polje)

	Da	Ne	Površina u m ²
Organizacija ima prostorije za rad u vlasništvu			
Organizacija ima zakupljene prostorije za rad			
Organizacija deli poslovni prostor sa nekom drugom NVO			
Nema mikakav prostor (radi se u kućnim uslovima)			

4.2. Pristupačnost (obeležite odgovarajuće polje)

	Da	Ne	Površina u m ²
Organizacija ima prostorije za rad u vlasništvu			
Organizacija ima zakupljene prostorije za rad			
Organizacija deli poslovni prostor sa nekom drugom NVO			
Nema mikakav prostor (radi se u kućnim uslovima)			

4.3. Tehnička oprema organizacije (obeležite odgovarajuće polje)

	Da	Ne	Broj
Kompjuter			
Laptop			
Projektor			
Pristup internetu			
Štampač			
Skener			
Faks			
Telefon			
Fotokopir - mašina			
Vozilo			
Adaptirano vozilo za prevoz korisnika kolica			

4.4. Da li je oprema koju organizacija poseduje dovoljna za rad organizacije i broj angažovanog osoblja ?

DA NE

Ukoliko nije, šta bi vam bilo najneophodnije?

5. FINANSIJSKI RESURSI

5.1. Ostvareni prihod vaše organizacije po završnom računu bio je:

a) 2006. god. _____

b) 2007. god. _____

c) 2008. god. _____

5.2. Prihod je ostvaren iz sledećih izvora (moguće više odgovora):

a) Projekata međunarodnih donacija

b) Domacih donatora, bez biznis sektora

c) Budžeta nadležnog ministarstva

d) Budžeta lokalne samouprave

e) Budžeta biznis sektora

f) Dobrovoljnih prihoda i članarine

g) Ostalo (navesti šta) _____

5.3. Da li vaša organizacija ima obezbeđene stalne prihode za:

Mesec	Da	Ne	Iz kojih izvora		
			Budžeta nadležnog ministarstva	Budžeta lokalne samouprave	Ostalo
Materijalno poslovanje					
Zaposlene					
Pružanje usluga					
Ostalo (navesti šta)					

5.4. Prosečna zarada zaposlenih u prethodnoj godini bila je:

5.5. Ko je zadužen za knjigovodstvo u vašoj organizaciji:

- a) Aktivista/aktivistkinja – član/članica organizacije
- b) Volonter/volonterka
- c) Stalno zaposleni/zaposlene
- d) Specijalizovana organizacija
- e) Drugo

5.6. Da dobijete 500.000 din., uložili biste ih u:

- a) Nova tehnička sredstva
- b) Edukaciju članova/članica
- c) Povećanje zarade zaposlenih
- d) Drugo (navesti šta)

6. ODNOSI SA MEDIJIMA

6.1. Da li vaša organizacija saraduje sa medijima (ako je vaš odgovor NE, pređite na pitanje 7.1)?

- DA NE

Ako saraduje, sa kojim medijima i na kom nivou:

Medij	Nivo delovanja		
	Lokalni nivo	Regionalni nivo	Nacionalni nivo
TV			
Radio			
Štampa			

6.2. Da li se saradnja sa medijima odvija:

- a) Po nekom planu i kontinuirano
- b) Povremeno, određenim povodom

6.3. Da li u vašoj organizaciji postoji osoba zadužena da se bavi odnosima sa javnošću?

- DA NE

6.4. Gde je rad vaše organizacije bio medijski praćen u prošloj, 2008. godini?

Mesec	Povod/događaj/tema	TV-program (koji)	Radio-program	Štampa (koja)

6.5 Kako biste opisali svoju saradnju sa medijima?

- a) Izuzetno dobra
- b) Dobra
- c) Zadovoljavajuća
- d) Nedovoljna
- e) Loša

7. SARADNJA SA DRUGIM ORGANIZACIJAMA

7.1. Da li imate saradnju sa:

- a) Nacionalnim organima vlasti (vladinim telima), kojim, i od čega se ta saradnja sastoji?

- b) Lokalnim organima vlasti, kojim sektorom, i od čega se ta saradnja sastoji?

- c) Centrima za socijalni rad, i po kojim pitanjima?

7.2. Da li ste imali kontakte ili trajniju saradnju sa političkim partijama?

- DA NE

Ako je odgovor DA, od čega se ta saradnja sastojala?

Ako je odgovor NE, zbog čega niste ostvarili ove kontakte?

7.3. Kako ocenjujete saradnju sa Vladinim telima?

- a) Izuzetno dobra
- b) Dobra
- c) Zadovoljavajuća
- d) Nedovoljna
- e) Loša

7.4. Kako ocenjujete saradnju sa lokalnim organima vlasti?

- a) Izuzetno dobra
- b) Dobra
- c) Zadovoljavajuća
- d) Nedovoljna
- e) Loša

7.5. Da li vaša organizacija pripada nekoj od mreža OOSI?

- DA NE

Ako je odgovor DA, navedite nivo delovanja i naziv mreže:

- a) Opštinskoj _____
- b) Međuopštinskoj _____
- c) Nacionalnoj _____
- d) Internacionalnoj _____

7.5. Kako biste opisali saradnju sa drugim organizacijama osoba sa invaliditetom?

- Izuzetno dobra _____
- Dobra _____
- Zadovoljavajuća _____
- Nedovoljna _____
- Loša _____

7.6. Da li imate iskustva u saradnji sa biznis/profitnim sektorom?

- DA NE

Ako je odgovor DA, od čega se ta saradnja sastojala?

7.7. Da li su članovi vaše organizacije aktivno učestvovali u lokalnim organima vlasti?

- DA NE

Ako je odgovor DA, u kojim organima, i/ili na kojim funkcijama?

7.8. Da li su članovi vaše organizacije ikada bili pozivani da učestvuju u radu neke komisije lokalne samouprave, ili na sastanak radi konsultacija u vezi sa pitanjima OSI?

- DA NE

Ako je odgovor DA, u kojim komisijama ili kakvim sastancima?

7.9. Da li ostvarujete saradnju sa nekom međunarodnom organizacijom?

- DA NE

7.9a Da li je vaša organizacija članica neke međunarodne organizacije i/ili mreže?

- DA (navedite koje) _____

- NE

7.10. Da li vaša organizacija ostvaruje saradnju sa pojedinačnim organizacijama u nekoj drugoj zemlji?

- DA (navedite naziv i zemlju) _____

- NE

8. PROJEKTI

8.1. Da li je vaša organizacija u poslednje tri godine realizovala neke projekte?

DA NE

Ako je odgovor DA, iz kojih oblasti?

Oblast u kojoj ste realizovali projekat	Vreme trajanja projekta	Nivo			Donator/i
		Lokalni/regionalni	Nacionalni	Internacionalni	
Zastupnički rad					
Istraživanja					
Podizanje svesti o invalidnosti					
Zapošljavanje					
Obrazovanje					
Usluge					
Smanjenje siromaštva					
Kultura					
Sportske aktivnosti					
Slobodno vreme					
Ostalo (navedite šta)					

8.2. Po vašem mišljenju, koji su najčešći problemi u sprovođenju projekata uopšte?

8.3. Da li ste se prijavili na konkurs za sredstva za projekte, koji je raspisalo Ministarstvo rada i socijalne politike u 2008. godini?

DA NE

8.4. Ako je odgovor DA, da li vam je projekat prihvaćen, odnosno finansiran?

DA (molimo navedite naziv projekta) _____

NE

9. PRUŽANJE USLUGA

9.1. Da li je vaša organizacija u poslednje tri godine organizovala pružanje određenih usluga?

DA NE

9.2. Ako je odgovor DA, koju vrstu usluga je obezbeđivala/obezbeđuje (obeležite odgovarajuće polje)?

Vrsta usluge	Vremenski period u kome je usluga (bila) obezbeđena	Broj korisnika	Usligu je finansirao
Zaštićeno stanovanje (smaštaj u stan i/ili nadoknada za izmirenje troškova stanovanja)			
Pomoć u kući (geronto-domaćice)			
Kućno lečenje i nega			
Prevoz osoba sa invaliditetom (u vezi sa programskim aktivnostima koje organizuju organizacije OSI)			
Specijalizovani gradski prevoz za OSI			
Terapeutske usluge (u prilagođenom prostoru organizacije OSI, ili u kući/stanu)			
Edukativne usluge (seminari, tribine)			
Savetodavne usluge (obuka porodica i saveti pravnika)			
Sportske, rekreativne i kulturne aktivnosti, takmičenja			
Servis personalnih asistenata			
Ostalo (navesti šta)			

9.3. Koji servisi za OSI inače postoje u vašoj lokalnoj zajednici?

9.4. Koji servisi podrške za OSI bi po vašem mišljanju bili potrebni u vašoj lokalnoj zajednici?

10. NIVO INFORMISANOSTI O KLJUCNIM STRATEŠKIM DOKUMENTIMA

10.1. Da li je vaša organizacija upoznata sa ciljevima i sadržajem Strategije za smanjenje siromaštva u Srbiji?

DA NE

10.2. Da li su pitanja OSI uključena u Strategije za smanjenje siromaštva i na koji način?

10.3. Da li ste sprovodili neke aktivnosti (projekte) vezane za smanjenje siromaštva OSI, i koje?

10.4. Koji su po vašem mišljenju:

a) Glavni uzroci siromaštva u Srbiji uopšte?

b) Specifični uzroci siromaštva osoba sa invaliditetom?

10.5. Da li ste upoznati sa Konvencijom UN-a o zaštiti prava i dostojanstva osoba sa invaliditetom?

DA NE

10.6. Da li ste učestvovali u nekim aktivnostima vezanim za promociju Konvencije UN-a i kojim? _____

10.7. Da li ste upoznati sa sadržajem Nacionalne strategije razvoja socijalne zaštite?

DA NE

10.8. Da li je u vašoj lokalnoj zajednici urađen lokalni plan akcije za sprovođenje Strategije razvoja socijalne zaštite, i da li je vaša organizacija učestvovala u tome?

10.9. Da li je vaša organizacija učestvovala u izradi Nacionalne strategije za unapređenje položaja OSI?

DA NE

10.10. Da li u vašoj organizaciji postoji tekst Nacionalne strategije za unapređenje položaja OSI?

DA NE

10.11. Koje od šest opštih ciljeva ove strategije smatrate najvažnijim za delovanje vaše organizacije? _____

10.12. Da li ste se u svojim nastupima ili aktivnostima pozivali na Strategiju?

DA NE

10.13. Da li ste učestvovali u davanju predloga određenih zakonskih akata i/ili lokalnih propisa koji se odnose na poboljšanje položaja OSI?

DA NE

Ako je odgovor DA, na kom nivou:

Lokalnom Nacionalnom

10.14. Koja su to još zakonska i druga akta na koja se pozivate u svojim nastupima i naporima da pomognete članovima/članicama organizacije da ostvare svoja ljudska prava? _____

HVALA NA SARADNJI!

Zapažanja anketara: _____

